

Walter M.N. - Sogdians and Buddhism

TAM METİN EKSİKSİZ TÜRKÇE TERCÜME (89 Sayfa)
Gnostik Araştırma Kütüphanesi Arşivi

--- SAYFA 1 ---

SINO-PLATONIC MAKALELER Sayı 174 Kasım, 2006 Soğdlular ve Budizm, Mariko Namba Walter Victor H. Mair, editör Doğu Asya Dilleri ve Medeniyetleri Çin-Platonik Makaleler Bölümü Pennsylvania Üniversitesi Philadelphia, PA 19104-6305 ABD vmair@sas.upenn.edu www.sino-platonic.org

--- SAYFA 2 ---

SINO-PLATONIC PAPERS, Victor H. Mair tarafından ara sıra düzenlenen bir seridir. Serinin amacı, alışılmamış veya tartışmalı doğasından dolayı yayınlanmayacak araştırma sonuçlarını uzmanlara ve ilgili kamuoyuna sunmaktır. Editör, daha genç, henüz kendini kanıtlamamış akademisyenleri ve bağımsız yazarları, makalelerini değerlendirilmek üzere göndermeye aktif olarak teşvik etmektedir. Romanlaştırılmış Modern Standart Mandarin (MSM) ve Japonca da dahil olmak üzere dünyanın önde gelen bilimsel dillerinden herhangi birinde yapılan katkılar kabul edilebilir. Özel durumlarda, Sini dillerinden (fangyan) birinde yazılan makalelerin yayınlanması düşünülebilir. Sino-Platonic Papers'ın ana odağı Çin'in diğer halklarla olan kültürlerarası ilişkileri olmasına rağmen, çok çeşitli filolojik konulardaki zorlu ve yaratıcı çalışmalara da yer verilecektir. Bu seri güvenli, ayık ve sıkıcı sunumların yeri değil. Sino-Platonic Papers, alanı ilerletmek için makul riskler alırken, uygarlığın gelişimine dair parlak yeni anlayışlardan yararlanan canlı çalışmaları tercih ediyor. Değer verdiğimiz tek stil sayfası tutarlılıktır. Mümkün olduğu durumlarda Journal of Asian Studies'in kullanımını tercih ediyoruz. Sinograflar (hanzi, aynı zamanda tetragraflar [fangkuaizi] olarak da adlandırılır) ve diğer olağandışı semboller mutlak minimumda tutulmalıdır. Sino-Platonic Papers, form yerine maddeyi vurguluyor. Gönderimler düzenli olarak hakeme gönderilmek üzere gönderilir ve revizyon için kapsamlı editoryal öneriler sunulabilir. Yazılar çift aralıklı, geniş kenarlı ve iki kopya halinde gönderilmelidir. Editörle iletişime geçilerek bir dizi "Yazarlar için Talimatlar" edinilebilir. İdeal olarak, son taslağın yüksek siyah beyaz kontrasta sahip, düzgün, net, kameraya hazır bir kopya olması gerekir. Kabul edilebilir kameraya hazır kopya hazırlayan katkıda bulunanlara, basılı çalışmanın 25 adet ücretsiz kopyası verilecektir. Diğerleri 5 kopya alacaktır. Sino-Platonic Papers, Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 2.5 Lisansı kapsamında lisanslanmıştır. Bu lisansın bir kopyasını görüntülemek için <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/> adresini ziyaret edin veya Creative Commons, 543 Howard Street, 5th Floor, San Francisco, California, 94105, ABD adresine bir mektup gönderin. Lütfen unutmayın: Editör bir keşif gezisine veya araştırma gezisine çıktığında, tüm işlemler (siparişlerin doldurulması dahil) iki veya üç aya kadar geçici olarak durdurulabilir. Bu gibi durumlarda SPP'nin çeşitli sayılarını satın almak isteyenlerin, dönene kadar sabırla beklemeleri rica olunur. Editörün yokluğunda yayınlara acil ihtiyaç duyulması halinde Kütüphanelerarası Ödünç Verme yoluyla talep edilebilir. Not: Sayı no. 171, Çin-Platonik Makaleler elektronik olarak Web'de yayınlanacak. No'dan gelen sorunlar. 1'den hayır. Ancak 170 adet, stoklarımız bitene kadar basılı kopya olarak satılmaya devam edecek, ardından onlar da Web üzerinden satışa sunulacak.

--- SAYFA 3 ---

Mariko Namba Walter, Soğdlular ve Budizm, “Sino-Platonic Papers”, 174 (Kasım, 2006) Soğdlular ve Budizm İçindekiler 1. Soğdlular: Coğrafi konumlar ve tarih 1.1 Soğdlular kimdi? 1.2 Sogdiana'nın tarihi 1.3 Soğd'daki Soğd şehir devletleri 1.4 Soğd kolonileri 2. Soğd Budizmi 2.1 Aslen K'ang-chü'den gelen Soğd Budist rahipleri 2.2 K'ang Seng-hui (222-280) 2.2.1 K'ang Seng-hui efsanesi ve kutsal emanetler (çar^ra) ve güney Çin'deki ilk tapınak 2.2.2 K'ang Seng-hui efsanesi ve Buda heykelinin kirlenmesi 2.2.3 K'ang Seng-hui'nin Güney Çin Budizmine katkıları 2.3 K'ang Seng-yuan (267-330) 2.4 K'ang Fa-lang 2.5 Doğa Aktarılan Budist metinlerin etkisi ve Soğd'da Budizm'in çöküşü 2.6 Soğd Budist metinleri 2.6.1 Soğd Budist metinlerinin prototipi? 2.7 Budist ve Maniheizt metinler arasındaki ilişki 2.7.1 Maniheizt Soğd dilinde Budist terimler 2.7.2 Budaların ve Bodhisattvaların adlarının Maniheiztçe ödünç alınması 2.7.3 Parinirvāna kavramı 2.7.4 Büyük Okyanus metaforu 2.7.5 Hint hikayelerinin Maniheizt dönüşümü 2.8 Soğd kolonileri ve Budizm 2.9 Özet ve sonuç Ek: Çin Budist bibliyografyalarındaki Soğdlu rahipler 1 3 8 15 22 23 24 25 26 28 30 34 42 47 49 50 52 53 54 55 61 64

--- SAYFA 4 ---

Mariko Namba Walter, Soğdlular ve Budizm, “Sino-Platonik Yazılar,” 174 (Kasım, 2006) Tablo Listesi Tablo 1: Yedinci ve sekizinci yüzyıllarda Semerkant Kralları Tablo 2: Soğdlu Budist metinleri Tablo 3: Sebepler ve Sonuçlar Sûtrası'ndaki bazı Soğdlu Budist teknik terimler. Tablo 4: Maniheizt Soğd dilinde Hint Budist terimleri 13 39 44 50

--- SAYFA 5 ---

Mariko Namba Walter, Soğdlular ve Budizm, “Sino-Platonik Makaleler” 174 (Kasım 2006) 1 “Sino-Platonik Makaleler” 174 (Kasım 2006) Soğdlular ve Budizm Mariko Namba Walter 1. Soğdlular: Coğrafi konumlar ve tarih 1.1 Soğdlular kimdi? 1907'de İngiliz kaşif Sir Aurel Stein, yerel ustabaşlarından biri tarafından kendisine getirilen, bir tür Aramice yazıyla yazılmış, kağıt üzerine bazı eski el yazmaları aldığı anda hoş bir şaşkınlık yaşadı. Bu el yazmalarının, Tun-huang'ın batısındaki bir nöbet yerindeki eski bir Çin gözetleme kulesinin kalıntıları ile birlikte tahta üzerine yazılmış yaklaşık 700 Çince belgenin bulunduğu beş tam antik harf ve bazı harf parçaları olduğu ortaya çıktı.1 Yazının daha sonra Soğdca olduğu anlaşıldı ve bir Alman bilim adamı Hans Reichelt bu mektupları 1932'de yayınladı.2 Nicholas Sims-Williams bunların, oradan geçerken kaybolan bir posta çantasının içeriğinin bir parçası olduğunu ileri sürüyor. Çin'den Batıya ve János Harmatta, mektuplardan birinde Hunlar (Chi. Hsiung-nu: Soğd dilinde “xwn”) ile Çinliler arasındaki savaşta yaşanan korkunç olayları anlatması nedeniyle, bunların o dönemde Çinli askeri yetkililer tarafından güvenlik nedeniyle el konulan mektuplar olabileceğini varsayıyor.3 Mektuplara göre Çin imparatoru, Lo-yang'ın Hunlar tarafından tamamen yok edilmesi ve kıtlık nedeniyle başkentten kaçmıştı. 1Frantz Grenet ve Nicholas Sims-Williams, “Sogdian Ancient Letters'in Tarihsel Bağlamı”, İran Tarihinde Geçiş Dönemlerinde, Actes du Symposium de Fribourg-en-Brisgau (22-24 Mayıs 1985) (Leuven: E. Peeters, 1987), 101-122. 2Hans Reichelt, Die soghdischen Handschriftenreste des Britischen müzeleri. I. Teil: Die buddhistischen Texte (Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1928) ve Cilt II, 1931. 3János Harmatta, “The Archaeological Evidence for the Date of the Sogdian ‘Ancient Letters,’” Studies in the Sources on the History of Pre-Islamic Central Asia (Budapeşte: Akadémiai Kiadó, 1979), 75-90.

--- SAYFA 6 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 2 Bu mektuplar, Çin'in kuzeybatı kesimlerindeki kolonilerinde yaşayan Tun-huang (ərw'n) 𐰽𐰺𐰍, Ku-tsang 𐰽𐰺𐰍 ve belki Chin Ch'eng (kmzyn) gibi Soğdlu insanlar tarafından yazılmıştır. 4 Bu mektupların tarihlendirilmesi bilim insanlarına göre değişiklik gösteriyor; araştırmacıların bu mektupların Çin tarihindeki hangi siyasi istikrarsızlığa atıfta bulunduğuna inandıklarına bağlı olarak MS ikinci yüzyıldan beşinci yüzyıla kadar. Beş tam mektubun üçü ticari belgelerdi, ancak diğer ikisi Miwnay adında Soğdlu bir kadın tarafından yazılmıştı. Mektuplar onun yalnızca terk edilmiş bir Soğdlu eş olarak yaşadığı ağır kişisel koşullar hakkında değil, aynı zamanda Tun-huang'daki Soğdlu kolonilerin daha geniş sosyal bağlamları hakkında da bilgi sağlıyor. Mektuplara göre kocası Nanai-dhat, karısı Miwnay ile birlikte Tun-huang'a gelmiş ve onu ve kızı Shayn'i üç yıllığına orada bırakmış. O bir tüccardı ve kervanıyla seyahat ediyordu ama bir şekilde Tun-huang'a asla geri dönmedi. Miwnay, kocası ya da annesiyle birleşmek için Batı'ya geri dönmek istiyordu ama ne kendisini ve kızını oraya götürecek doğru kişiyi bulabildi, ne de yolculuk masraflarını karşılayabilecek durumdaydı. Tun-huang'daki Soğd toplumundan hiç kimse ona kredi konusunda yardım edemedi, bu yüzden "giysisiz, parasız" kaldılar ve tapınak rahibinin (büyük olasılıkla bir Zerdüşť rahibi) yardımlarına bağımlıydılar. Mektubunda Miwnay'ın öfkesi oldukça açık: "Senin emrine itaat ettim ve Tun-huang'a geldim ve ne annemin ne de erkek kardeşlerimin emirlerine uymadım. Senin emirlerini yerine getirdiğim gün tanrılar bana kızmıştı elbette! Senin karısı olmaktansa bir köpeğin ya da bir domuzun karısı olmayı tercih ederdim!"5 Onun mektupları Sogdiana'daki ya da Tun-huang ile Semerkant arasındaki başka bir yerdeki muhatabına asla ulaşmadı. 1.500 yıldan fazla bir süre duvarın içinde gömülü kaldı. Mektupları bize, İpek Yolu boyunca kervanlarla ipek, gümüş eşya ve diğer lüks eşyaları taşıyan Soğdlu tüccarların yanı sıra batı bölgelerinde yoğun bir insan trafiğinin olduğunu gösteriyor. 4 Nicholas Sims-Williams, "Sogdian Ancient Letters'in Yeni Bir Baskısına Doğru", *Proceedings of the Sogdians in China Conference (Les Sogdiens en Chine)* 𐰽𐰺𐰍𐰽𐰺𐰍, 23-25 Nisan (Pekin 2004), 97. 5 Sims-Williams 2004, 107.

--- SAYFA 7 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 3 Diğer mektuplar varış yerlerini belirtmiyor ancak içeriklerine göre bölgedeki bir başka Soğd kolonisi olan Lou-lan'a yönlendirilmiş gibi görünüyorlar. Çin'in kuzey kesiminde çok sayıda Soğd kolonisi vardı ve Soğdlular o dönemde başarılı tüccarlardı; İpek Yolu boyunca Soğdiana ile Çin arasındaki ticarete aracılık ediyor ve organize ediyorlardı. Çin nüfus araştırmasına göre, Çin ve İç Moğolistan'daki bu Soğdlular ağırlıklı olarak tüccarlardı, ancak diğerleri çiftçiler, yerel bürokratlar, çobanlar ve hatta Budist rahipler olabilir. Soğdlular sadece mal taşıyıcıları değil, aynı zamanda bu bölümün ilerleyen kısımlarında inceleyeceğimiz Zerdüşťlük, Maniheizm, Nasturi Hristiyanlığı ve Budizm gibi birçok dinin kültürel aktarıcılarıydı. Soğdlular, orta çağda dilleri ve insanları yok olmasına rağmen, dünya tarihinde ve dünya dinlerinin aktarımında önemli bir rol oynadılar. Soğdlular tam olarak kimdi? Soğdlular başlangıçta nerede yaşıyorlardı? Bu sorulara cevap verebilmek için gözlerimizi Soğdiana topraklarına ve krallarına, ardından da doğudaki kolonilerine çevirmeliyiz. 1.2 Sogdiana'nın Tarihi Sogdiana, Syr-Darya ve Amu-Darya nehirleri arasındaki Maveräünnehir bölgesinde, çoğunlukla bu tüccarların menşeli olduğu günümüz Özbekistan'ında yer almaktadır. Bazı yerel efsaneler ve Rus arkeolojik kanıtları Semerkand'ın (Afrasiyab) 2.500 yıldan fazla bir süredir var olduğunu öne sürse de, Soğdiana'nın MÖ altıncı yüzyıldan önce var olduğunu kanıtlayacak açık bir tarihsel kanıt yok. Sogdiana bölgesine ilişkin bilinen en eski referanslar Eski Farsça yazıtlarda ve Zerdüşť kutsal metinlerinden biri olan Genç Avesta'da görülmektedir. Eski Farsça Darius Yazıtı'na (M.Ö. 522-486) göre Sogdiana (Suguda), Baktriya ve Harezmiye ile birlikte Ahemeniş imparatorluğunun satraplıklarından biriydi.6 Yazıt ayrıca Sogdiana'nın, Ahemenişlerin Susa'daki sarayının inşasında kullanılan lapis lazuli ve karanfil ürettiğini anlatır. Avesta, Sogdiana'dan Marga/Marv ile Harezm arasındaki bölge olan Su©āa olarak söz eder. Bu nedenle, bu ilk yıllarda Soğdiana genel olarak Maveräünnehir'deki iki bölge arasındaki Zarafshan Bölgesi'ne atıfta bulunur. 6 Mark Dresden, "Soğd Dili ve Edebiyatı", *The Cambridge History of Iran*, cilt. 3 (2) (Cambridge: Cambridge University Press, 1983), 1216.

--- SAYFA 8 ---

Mariko Namba Walter, Soğdlular ve Budizm, “Sino-Platonic Papers” 174 (Kasım 2006) 4 nehir. Erken İslam dönemlerinde, sekizinci yüzyıldan başlayarak, Sogdiana daha dar bir şekilde iki büyük şehrin etrafında toplanan bölge olarak tanımlanıyordu: Fargh’na vadisinin bir kısmı da dahil olmak üzere Semerkand ve Bukh’ra. Daha sonra Sogdiana daha da daralarak Semerkant’ın çevresinde daha küçük bir bölgeye (Yagnobi) doğru ilerledi. Soğd’un tarihi, Ahemeniş Persleri zamanından, sekizinci yüzyılda Soğd dili ve kültürünün kritik bir şekilde yok olmasına neden olan Arap istilasına kadar, egemen komşu imparatorlukların birbiri ardına sürekli boyun eğdirmesinin tarihidir. MÖ altıncı yüzyılda. Yunanlılar Sogdiana’yı Σογδιανοί (ya da ΣόϚαιοι) olarak adlandırdılar ve Herodot, Sogdiana’yı Ahemeniş Pers İmparatorluğu’nun II. Kyrus’unun (M.Ö. MÖ 480’de Yunanistan’ı işgal eden Canlı bir ticari şehir devleti olarak Semerkant’ın adı, ilk olarak Semerkand’ı (Marakanda) fethetmek için iki yıldan fazla zaman harcamak zorunda kalan ve sonunda M.Ö. 329’da şehri ele geçirmeyi başaran Büyük İskender’in askeri seferlerini çevreleyen olayların kroniğinde ortaya çıktı. Büyük İskender’in ölümünden sonra Orta Asya Yunan imparatorluğu, Sogdiana’ya hakim olan Seleukos İmparatorluğu (MÖ 323-60) dahil olmak üzere birkaç küçük krallığa bölündü. Daha sonra MÖ üçüncü yüzyılın ortalarında Seleukos İmparatorluğu’nun generallerinden biri tarafından kurulan Baktriya krallığı, Sogdiana’nın kontrolünü ele geçirdi. Yunanlılar bölgeyi iki yüz yıllık işgalleri altında Orta Asya tarihine çok büyük bir miras bıraktılar. Şehirler gelişti ve Sogdiana, Baktria ve Parthia’da şehir planlaması, mimari ve sanat da dahil olmak üzere yaşamın birçok alanında Yunan kültürünün etkileri açıkça görülüyor. Sogdiana, MS 260 ila 360 yılları arasında Sasani İmparatorluğu’nun bir parçası oldu ve Sh’p’r l’in (239-270) yazıtı, Sogdiana’nın kuzeydoğu sınırında Kuşan İmparatorluğu ile sınır komşusu olduğunu belirtmektedir.8 Sasani etkisi de açıktır; nümizmatik araştırmalar, Soğd sikkeleri üzerindeki üslup etkisinin yanı sıra Sogdiana’da bulunan gümüş eşyalar gibi metal eşyaların tasarımındaki benzerlikleri de göstermektedir. 7 Dresden 1216. 8 Dresden 1217.

--- SAYFA 9 ---

Mariko Namba Walter, Sogdians and Buddhism, “Sino-Platonic Papers,” 174 (Kasım, 2006) 5 Çinliler, farklı zamanlarda farklı kaynaklara bağlı olarak Sogdiana’ya çeşitli isimler verdiler. Beşinci yüzyılın ilk yarısında derlenen Hou Han-shu, Sogdiana’dan Su-i 疏勒 olarak söz eder,9 ve daha sonra altıncı yüzyılda Wei-shu (MS 554) ülkeden Su-t’e kuo 疏勒国 olarak söz eder.10 Bu yazıda daha sonra tartışacağım gibi, ikinci yüzyıldan itibaren Çin’e gelen K’ang soyadına sahip Soğdlu keşişlerin çoğu Çin kaynaklarına göre K’ang-chü’den geldikleri söyleniyordu. Ancak pek çok tarihçi K’ang-chü eyaletinin tam konumu ve doğası karşısında şaşkına dönmüştü. K’ang-chü’ye atıfta bulunan en eski Çin kaynağı olan Shih-chi, onu Fergh’na’nın (Ta-yüan 大宛) iki bin li11 kuzeybatısında mevcut olarak tanımlar.12 Bu kaynağa göre K’ang-chü, birinci ve ikinci yüzyıllar civarında bölgede faaliyet gösteren komşusu Yüeh-chih, muhtemelen Hint-İran göçebeleri gibi göçebe bir devlettir (hang-kuo 匈奴). yüzyıl. Metin çalışmalarına dayanarak Shiratori Kurakichi tarafından K’ang-chü halkının etnik kökeninin Türk olduğu düşünülse de, diğer bilim adamları onları İranlı ve hatta Tohar (muhtemelen Hint-Avrupalı) olarak değerlendirme eğilimindedir.13 Dolayısıyla K’ang-chü, Amu-Darya’nın (bugünkü Kırgızistan’da) kuzeyinde yaşayan ve ikinci yüzyıldan itibaren yerleşik Sogdiana’ya hakim olan Orta Asya’nın göçebe bir halkıydı. M.Ö.14 O dönemdeki göçebe halkların genel okuryazarlık düzeyi göz önüne alındığında, bunlar K’ang 9 Hou han-shu (Pekin: Chung-hua shu-chü, 1965), 2922. 10 Wei-shu (Pekin: Chung-hua shu-chü, 1957, rpt. 1975), 2270. 11 A li eşittir kabaca bir milin üçte biri. 12 Shih-chi (Pekin: Chung-hua shu-chü, 1959, rpt. 1975), 3161. Aleksandr N. Bernıtam gibi Sovyet arkeologları K’ang-chü’nün Kırgızistan’daki Talas ve Chu nehri vadileri civarında bir bölge olduğuna inanıyor. Bkz. Richard N. Frye, “T̥arḫ’n ~Türḫün and Central Asian History,” Harvard Journal of Asiatic Studies 14 (1951): 125. 13 Shiratori Kurakichi, Shiratori Kurakichi Zenshı (Tokyo: Iwanami Shoten, 1970), 48. Bu orijinal olarak T.y. Gakuh. 14, no. 2 (1925). 14 Hou Han-shu 2922. Bazı Batılı tarihçiler Hou Han-shu’yu biraz farklı yorumluyor ve Ta yüeh-chih 大宛’nin Sogdiana’nın derebeyi olduğunu ve K’ang-chü’nün de o dönemde Ta yüeh-chih tarafından boyunduruk altına alındığını varsayıyorlar. Bir diğer farklı görüş ise Ta yüeh-chih’lerin Sogdiana’yı terk edip Baktriya’ya taşındıktan sonra Sogdiana’yı işgal etmesidir.

--- SAYFA 10 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) Çin'e gelen 6 keşiş, göçebe Türk Kırgızistan'ından değil, komşu bölgelerde eski uygarlıkların yeşerdiği K'ang-chü egemenliği altındaki Sogdiana'dandı. Han-shu'nun kayıtlarını bu şekilde yorumlayan T'ang shu'nun editörüne göre, Han-shu ayrıca K'ang-chü'nün bazı büyük Soğd ve komşu şehir krallıklarıyla eşleşen beş küçük kralını da tanımlar. 15 Bu beş krallık, ʸa€ (Taşkent), Boc"ra (Buhara), Кепп (¶ahr-i-Sabz), Кур"niya (batısı)'dır. Semerkand ve Harezmi (Hive). Kuzey Wei hanedanlığı döneminde (384-540) K'ang-chü adı görünmeye devam etti, ancak K'ang kuo (K'ang ülkesi) daha sonraki Çin kaynaklarında giderek daha sık kullanılmaya başlandı. Böylece, göçebe bir devlet olarak K'ang-chü, Sogdiana'yı içeriyordu ve K'ang kuo, Sogdiana'dan veya daha spesifik olarak, o zamanlar Budizm'in Çin'e misyoner keşişler göndermeye yetecek kadar geliştiği Semerkant şehir krallığından bahsediyordu. Baktriya ve Kuşan krallığı gibi Hindistan'a yakın komşu ülkelerden etkilenen Sogdiana, Çin kaynaklarındaki K'ang soyadını taşıyan Budist rahiplerin tamamının Sogdiana'dan olduğunu varsayarsak, ikinci yüzyılda zaten gelişmiş bir Budizm biçimine sahip olmalıdır. Budizm muhtemelen Soğdiana'ya M.Ö. 1. yüzyıldan itibaren bölgenin Kuşan İmparatorluğu'nun egemenliği altında olduğu dönemde tanıtılmıştır. Kuşanlar, yukarı Amu-Derya bölgesindeki Wakhan vadisinden doğdular ve imparatorluklarını Budizm'in geliştiği doğu İran'a ve kuzey Hindistan'a kadar genişlettiler. Budizm'in Kuşanya'daki yayılma boyutu birçok Budist efsanesinde açıkça görülmektedir; buna göre Kuşan İmparatorluğu'nun üçüncü hükümdarı Kanishka, Budizm'in ciddi bir destekçisiydi. Ancak Kuşanlıların desteklediği tek din Budizm değildi. Orta Asya'nın geniş bir bölgesinde birçok farklı etnik gruba ev sahipliği yapan Kuşanlar, kültürel bakış açıları açısından oldukça uluslararasıydı ve Hinduizm ve diğer eski İran dinlerinin yanı sıra Budizm'i de himaye ediyorlardı. Böylece Kuşanlar, Budizm de dahil olmak üzere Yunan, İran ve Hint kültürlerinden miras aldılar. Kuşan siyasi ve kültürel alanı altında Sogdiana, bu kültürel unsurların çoğunu kendi yerli Orta Asya İran kültürünün yanı sıra benimsedi. 15 Han-shu (Pekin: Chung-hua shu-chü, 1962, rpt. 1975), 3894; Hsin T'ang-shu (Pekin: Chung-hua shu-chü, 1975), 6244-6247.

--- SAYFA 11 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım 2006) 7 Kuşan İmparatorluğu, sonunda beşinci yüzyılın bir başka İranlı göçebe halkı olan Akhunlar tarafından yenilgiye uğratıldı, ancak çok geçmeden MS 567'de bölgedeki gücün merkezi olarak onların yerini Türkler (Batı T'u-chüeh) aldı. Batı T'u-chüeh'in ka©an'ı Silziboulas (İstâmi qa©an), Akhunlara saldırdı ve Sogdiana, Fergana ve Tokharistan'ı (Baktriya) onların yönetimi altına aldı. Bu dönemde Soğdlu tüccarlar, güçlü Türk göçebelerinin koruması altında gelişti ve bazı Soğdlular, Türk göçebe imparatorluğunda yüksek rütbeli memurlar olarak çalıştı. Bölgedeki Türk egemenliğini sağlamlaştırmasıyla tanınan T'u-chüeh hükümdarı T'ung-yeh-hu □□□ qa©an, Sogdiana dahil Orta Asya şehir devletlerinin krallarına iltibâr unvanını verdi. Ka©an ayrıca sömürgeci Türk yönetimini yönetmek ve vergi toplamak için her krallığa tudun (sömürge idari rütbesine sahip olanlar) gönderdi. Soğdlular, Maniheizm ve Budizm'i Türklere tanıttılar ve daha sonra Çin kaynaklarında ve Türk yazıtlarında anlatıldığı gibi Türk göçebelerine siyasi danışman olarak da çalıştılar. Son darbe, Arapların MS 712'de 20.000 adamla Semerkand'ı yağmalayıp yok etmesiyle geldi. Bazı Rus ve yerel tarihçiler, İslam'ın şehirleri harap etmesinin şiddetinin ve ardından gelen dini hoşgörüsüzlük yönetiminin bölgedeki Budizm'i ve diğer dinleri yok ettiğini iddia ediyor. Durum böyle olabilir, ancak Budizm'in ortadan kaybolmasından yalnızca İslam'ı sorumlu tutmak zordur, çünkü K'ang keşişleriyle ilgili Çin kaynakları veya Hsüan-tsang gibi gezici keşişlerin raporları dışında Budizm'in bölgede geliştiğine dair net bir kanıt yoktur. Açık metinsel veya arkeolojik kanıtların bulunmaması nedeniyle, Budizm'in bölgedeki yayılmasının başlangıcını ve kapsamını tarihsel olarak belirlemek zordur. Ancak takip eden 500 yıl boyunca İslam gelişti ve bölgenin Türkleşmesi, on üçüncü yüzyıldaki Moğol dönemine kadar ilerledi. Cengiz Han'ın 13. yüzyılda Semerkant'ı tamamen yok etmesi, şehir krallığı için bir başka yıkıcı olaydı: Yıkım o kadar kapsamlıydı ki, Soğdlular şehri bugünkü Semerkant'ın bulunduğu yere, orijinal yeri olan Afrasiyab'ın birkaç kilometre kuzeyine taşıdılar. Belki de Soğd halkının ve kültürünün yok olması için Moğolları işaret etmek haksızlık olur, çünkü Moğollar zamanında Soğd geleneği on üçüncü yüzyıldan önce daha yaygın olan Orta Asya İslam ve Türk kültürü ve kimliği içinde zaten asimile edilmişti.

--- SAYFA 12 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 8 Farsça ve Dari gibi Batı İran dilleri, sekizinci yüzyılın başlarında Soğdca ve diğer Doğu İran dillerinin (örneğin, Herat bölgesindeki Haravi) yerini almaya başladı.16 Krippes, Soğd dili ve kültürünün, son süreç olarak on birinci yüzyılın ikinci yarısında yok olduğunu öne sürüyor. Soğdluların Türkleştirilmesi gerçekleşti. Günümüz Orta Asya'sında Soğd dilinin bir lehçesi yalnızca Pamir Dağları'nın kuzeyindeki Yagnobi nehri vadisindeki dağ insanları arasında varlığını sürdürmektedir. 1.3 Tam Soğdiana'daki Soğd şehir devletleri Yedinci yüzyılda, T'ang hanedanlığı sırasında Çin, hegemonyasını Sogdiana da dahil olmak üzere Batı Orta Asya'ya kadar genişletti ve Batı'yı sömürgeleştirmek için 679'da Kucha, Hotan, Kaşgar ve Suyab'da sömürge askeri karakolları olarak Batı Koruma Bölgeleri (An-hsi tu-hu-fu 安西都護府) kurdu. Türkistan.17 O zamanlar, Sui-shu'nun bildirdiği gibi, Soğdiana'da Bukh'ra (𐰆𐰪: An-kuo), Kash'na (= Kesh veya Kish 𐰆𐰪 Shih-kuo), Kush'nia (𐰆𐰪 Ho-kuo), Kap'tana veya Kab'dh'n (𐰆𐰪) dahil olmak üzere birçok küçük krallık vardı. Ts'ao-kuo), Maimarg (𐰆𐰪 Mi-kuo) ve diğerleri.18 Bu ülkelerin yöneticilerinin hepsi aynı soyadına sahipti, chao-wu 𐰆𐰪 (Karlgrén: tč'Ááu m'Áu), dolayısıyla onlara "dokuz soyadı chao-wu" (Chiu-hsing chao-wu 𐰆𐰪𐰆𐰪) deniyordu. Çinliler,19 bu yöneticilerin aynı aileden olup olmadığı belli olmasa da, orijinal olarak "chao-wu" olarak adlandırılıyorlar. Wilhelm Tomaschek, chao-wu'nun efsanevi bir tanrı kahramanı olan Siy'w'π'ye atıfta bulunduğunu öne sürdü ve Gauthiot yedi tür Fars dilinden bahseder: Eski dört dil Haravi, Sagzi (Sogdiana), Zavuli ve Sughdi'dir ve günümüze ulaşan üç dil Farsça, Dari ve Pehlevi'dir. Bkz. Karl Krippes, "Socio-linguistic Notes on the Turcification of the Sogdians," *Central Asiatic Journal* 35 (1991), 68. Robert Gauthiot ve E. Benveniste, *Essai de grammaire Sogdienne* (Paris: Mission Pelliot en Asiecentrale; t.1.3, 1914-1929). 17 Batı Koruma Bölgeleri olarak belirlenen şehirler (genellikle Türkistan'ın önde gelen dört şehri), bölgedeki Çin kolonizasyonunun ilerleyişine göre biraz farklılık gösteriyordu. 18 Diğer küçük krallıklar şunlardır: 𐰆𐰪 (Hsiao-an k'uo); 𐰆𐰪𐰆𐰪 (Na-se-po k'uo); 𐰆𐰪𐰆𐰪 (Wu-na-ho kuo); 𐰆𐰪 (Mu-k'uo). Batı bölgesi için bkz. Sui-shu 1974, 1848, bölüm 83; Edwin G. Pulleyblank, "İç Moğolistan'da Bir Soğd Kolonisi", *T'oung Pao* 41 (1952): 320. 19 Hsin T'ang-shu, cilt. 221. (Pekin: Chung-hua shu-chü, 1975), 6243. Batı bölgesi ile ilgili bölümde K'ang ile ilgili kısma bakınız.

--- SAYFA 13 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 9 doğanın ölümünü ve yeniden dirilişini kişileştirir.20 Bu tanrı-kahramanın yasının tutulduğu bir sahne Panjikent'teki bir türbenin duvarında tasvir edilmiştir ve Soğdlu hükümdarlar koruyucu atalarının tanrısı olarak Siy'w'π'ye tapınmışlardır. Ayrıca Sui-shu'lardan Semerkand krallarının akrabalarının veya aile üyelerinin bu küçük krallıkları yönettiğini de biliyoruz.21 Ancak Sogdiana merkezi bir devlet değildi ve her şehir devleti az çok bağımsız bir siyasi birimdi, ancak bu devletler kendilerini kuzeydeki göçebelerin tehdidinden korumak için birbirleriyle gevşek bir şekilde ittifak halindeydi. Bunlar arasında Semerkand merkezli müttefikler en büyüğüydü ve büyüklük bakımından Buhra ve Kiş'inkiler onu takip ediyordu. Bu şehir devletlerinin çoğu Avrupa ve Çin standartlarına göre oldukça küçüktü; en büyük şehir devleti olan Semerkand'ın arazi büyüklüğü sadece iki kilometrekareydi ve daha küçük bir şehir devletin nüfusu o dönemde 5.000'den azdı.22 Yedinci yüzyılda Semerkand, Soğdiana'nın güç merkeziydi ve bu nedenle 𐰆𐰪𐰆𐰪𐰆𐰪 (Vacpuman) ve D'v'πt'€ gibi bazı krallar her iki hükümdarın unvanlarını taşıyordu. (valisi) ve Soğdiana kralı.23 Örneğin D'v'πt'€, Sogdiana Kralı ve Semerkant'ın hükümdarı anlamına gelen "s'w'ayk MLK' sm'rkdny'€ MR'Y" unvanını taşıyordu.24 MLK' (Arapça'da ic'π'n) ideogramı bir bütün olarak Soğdiana kralını belirtir ve MR'Y (Arapça'da af'ūn) Semerkand da dahil olmak üzere bu taşra şehirlerinin hükümdarını ifade eder. Soğd, Çin ve İslami kaynaklar, Soğdiana'daki bu şehir devletlerindeki krallığa çeşitli isimler verir. Yukarıda belirtildiği gibi, bir Soğd kralına 20 Wilhelm Tomaschek, "Sogdiana," *Zentralasiatische Studien* 1 (1877): 136-137 adı verilmiştir. Diğer bilim adamları chao-wu'nun İranca 𐰆𐰪𐰆𐰪 (kral) kelimesi olduğunu öne sürdüler. 21 Sui-shu (Pekin: Chung-hua shu-chü, 1973), 1848-1849. 22 Yamada Nobuo, *Perusha'dan T'ye* [Pers ve T'ang Çin], *T'zai bunmei no k'ry* 2 (Tokyo: Heibon-sha, 1971), 327 serisinde. 23 Shiratori, Semerkant'ı üçüncü yüzyılın sonlarından itibaren Sogdiana'nın başkenti olarak görüyordu; bkz. Shiratori 119. Hsin T'ang-shu'daki kanıtlara dayanarak Kish'in bir zamanlar Sogdiana'daki en önemli şehir olduğuna inanan başka bilim adamları da var. Soğd krallarının isimlerine gelince, s. 2'deki listeye bakınız. Ayrıntılar için 16. 24 Kızartma 106.

--- SAYFA 14 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 10 Arap kaynaklarında $\text{ixn}^{\wedge}\text{n}/\text{ixn}^{\wedge}\text{d}$, Budist Soğd metinlerinde $\text{x}\pi^{\wedge}\text{wan}$ ve Maniheizt Soğd metinlerinde $\text{x}\pi^{\wedge}\text{d}$.²⁵ Bu krallar dihq'n sınıfına aittir. (şefler), başlangıçta Sasani sosyal hiyerarşisinde en düşük soyluluk sırası anlamına geliyordu, ancak dihq'n bir şekilde Orta Asya'da daha yüksek bir statüye yükseltildi. Ortaçağ Avrupa kralları ve şövalyelerine benzer şekilde, bu Soğdlu lordlar feodal vasalları elinde tutuyordu, ancak Orta Çağ Avrupa'sından farklı olarak bu lordlar ve aristokratlar, Soğdlu zengin tüccarların geniş topraklara sahip olması ve saray benzeri evlerde yaşaması nedeniyle sosyal statüleri ve ayrıcalıkları açısından zengin tüccarlardan çok da farklı değildi. Soğd kralları aynı zamanda dihq'nlerin veya diğer aristokrat ailelerin çocuklarından devşirilen saray muhafızlarından (şkir/ch"kir) oluşan ordular da bulunduruyordu.²⁶ Soğd toplumunun sosyal yapısı, Semerkant'ın 120 kilometre doğusunda, Zeravşan Nehri kıyısındaki Muğ Dağı'ndaki dağ kalesinde bulunan belgelerden açıkça anlaşılıyor. Bu Soğd belgeleri, sekizinci yüzyılda Orta Asya'daki işgalci Araplarla savaşmak için Muğ Dağı'na sığınan Soğd kralı D'v"πt^'ye aitti. Belgeler arasında krala yazılan mektuplar, sözleşmeler ve D^v"πt^'€'nin mali yazışmaları yer alıyor. Bu belgeler kağıt, deri ve tahta üzerine yazılmıştır. Orta Asya'da Arapların deri, Soğdluların ise kağıdın genel dağıtımından önce sekizinci yüzyılda parşömen veya Çin kağıdı kullandıklarını belirtmek ilginçtir.²⁷ Bunların 1933'teki keşfinin ardından, Sovyet bilim adamı A. A. Freiman ve diğerleri 1960'larda Mugh Dağı belgelerini yayınladılar.²⁸ 25 Frye 126. 26 Vasiliy Vladinorovich Barthold, *Türkistan: Moğol İstilasına Kadar*, tr. Rusça'dan, H.A.R. Gibb (Londra: Luzac and Co. Ltd., 1958), 180-181. 27 Frye 113. 28 Örneğin, Aleksandr Arnoldovich Freiman, *Opisaniya, Publikatzii i Issledovaniye Dokumentov'un Gory Mug I* [Mugh I Dağı'ndan Kayıtlar] (Moskva: Izd-vo vostochno' lit-ry, 1962); M. N. Bogolyubov, V. A. Livshits ve O. I. Smirnova, I. A. Orbeli yönetimi altında, "Sogdian: [1] Dokumenti s gori Mug (Mt. Mugh Dağı'ndan Belgeler)", I. A. Orbeli, ed., *Corpus Inscriptionum Iranicarum: Dokumenty s Gory Mug* (Bölüm II: Seleukos ve Part yazıtları) Doğu İran ve Orta Asya; Rusça ve İngilizce metin) (Londra, Corpus Inscriptionum Iranicarum adına yayınlandı, 1963).

--- SAYFA 15 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 11 Bu belgelere göre, Soğd toplumsal düzeninde aristokratların en üst düzeyde kabul edildiği ve onu sırasıyla tüccarlar, işçiler, çiftçiler, zanaatkarlar ve kölelerin izlediği görülmektedir.²⁹ "Aristokratlar" aristokrat toprak sahiplerini, zengin tüccarları ve Zerdüşt ve Maniheizt rahipler gibi dini uzmanların yanı sıra yerli tanrı ve tanrıların türbeleri için rahipler. Soğdlu tüccarlar, kendi şehir devletlerinin içinde ve dışında topraklara sahipti ve ticari faaliyetleri Soğdiana'nın (kuzeydeki bozkır, İran, Roma İmparatorluğu) ötesine uzanıyor ve aynı zamanda Soğdiana'nın coğrafi merkezi konumundan yararlanıyordu. Soğdlu tüccarlar kurnazlıklarıyla tanınıyordu ve T'ang hui-yao 唐惠瑶 bunu şöyle tanımlıyor: - Soğdlu çocuklar doğduklarında ağızlarına akide şekeri alırlar, böylece büyüdüklerinde (işlerinde) tatlı konuşabilirler. Aldıkları para asla ellerinden çıkmasın diye avuçlarına tutkal yapıştırılır.³⁰ Çin kayıtları Soğdlu tüccarlar ve Türklerin danışmanları hakkında buna benzer açıklamalarla doludur; bunların çoğu Soğdlu tüccarlara karşı oldukça eleştirel veya alaycıdır. Soğd'un sınıf yapısı, toplumsal hiyerarşinin en üstünde din uzmanlarının yer aldığı, ardından sırasıyla savaşçı-aristokratlar, bürokratlar, yazıcılar, çiftçiler ve tüccarların geldiği Sasanilerin sınıf yapısıyla karşılaştırılabilir. Sasani İmparatorluğu, büyük ölçüde Sasani devlet yapısının ölçeği ve kadim tarihi nedeniyle, Soğd toplumundan çok daha hiyerarşik görünüyor. Sogdiana'daki tüccarların gücü aristokrat savaşçı sınıfını zayıflatmadı; Pancikent'te bulunan duvar resimlerinde gördüğümüz gibi çoğu savaşçıya ait resimlerdir. Bununla birlikte, Soğdlu şehir devletleri çoğu zaman Türk göçebelerinin ve hatta Çinlilerin askeri gücüne (örneğin Araplara karşı savaşmak için) güvenmek zorunda kaldı ve Soğdlu savaşçılara ilişkin sahip olduğumuz imaj, uluslararası alanda zenginliğe ve yüksek statüye sahip olan Soğdlu tüccarların imajıyla karşılaştırıldığında oldukça gölgeli. Sui-shu ve T'ang-shu gibi Çin tarihi kaynakları Soğd krallarının isimlerini verir, ancak 29 Mori Masao, "Shiruku r, do to sogudojin" [İpek Yolu ve Soğdlular], *T, y, gakujuitsu kenky*" 18 (1979): 29. 30 Mori 1979, 30.

--- SAYFA 16 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) 12, Rus bilim adamı Ol'ga Smirnova'nın Soğd sikkeleri üzerinde yaptığı kapsamlı nümismatik çalışmalar dışında, Soğd krallarının tam kronolojisi. 1936'dan bu yana, Tali-barz'da (Semerkand'ın 6 km güneydoğusunda) bulunan Soğd sikkelerini, Panjikent, Ak-benim'deki eski kale alanını ve St. Petersburg'daki Semerkand müzesi ve Hermitage Müzesi'nin nümizmatik koleksiyonlarını sınıflandırmakla meşguldü. Smirnova iki tür Soğd madeni parası üzerinde çalıştı; ortasında kare delik bulunan Çin tipi bir madeni para ve madalyonun bir yüzünde cetvel başı bulunan başka bir tip. Çin tipinin bir tarafında Soğd kralının adı, diğer tarafında ise kraliyet sembolleri yer alıyor. Çin tipi bu sikkeler yalnızca birçok Soğd tüccarın menşei olduğu Semerkant ve Kiş'te bulunuyordu ve Çinliler ile Sogidan tüccarlar arasındaki kapsamlı kültürel ve ticari ilişkiler genellikle kentsel bölgelerle sınırlıydı. Smirnova, nümizmatik çalışmasına dayanarak MS 7. yüzyılın başlarından 8. yüzyılın ortalarına kadar olan Soğd krallarının geçici bir kronolojisini ortaya çıkardı.³¹ Bu Soğdlular MS 755'ten itibaren bölgedeki Çin kolonizasyonu sırasında Soğdiana'yı yönettikleri için haritanın sonuna iki Çince isim/pozisyon dahil edildi. Barthold³² Semerkant'ta yedinci yüzyıldan 755'e kadar en az on üç Soğd kralının bulunduğunu kaydetti. sekizinci yüzyılın ortalarında, Arap istilalarından sonra. Aşağıdaki 12 kraldan oluşan liste, Soğd krallarının kronolojisinin ana hatlarını sunmalıdır. 31 Ol'ga I. Smirnova, *Katalog monet sgorodishcha Panjikent*; maddi 1949-1956 (Moskva: Izd-vo vostochno, 1963); *Svodny katalog sogdiskikh monet: bronza*, (Moskva: Izd-vo "Nauka," Glav. red. vostochno lit-ry, 1981). 32 Barthold 84.

--- SAYFA 17 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 13 Tablo 1: Yedinci ve sekizinci yüzyıllarda Semerkant Kralları (esas olarak Smirnova 198133; Frye 195134; Okamoto 198535'ten değiştirilmiş/yeniden inşa edilmiştir) Soğd dilinde kralın adı Mümkün Harf çevirisi Yönetim yılları (tahmini) Çince Çince transkripsiyon (Karlgren) c. 267 𐰽𐰺𐰍 (Wei-shu ve Chin-shu) 𐰽𐰺𐰍-bzji- пупрыг - 605/617 C.E. 𐰽𐰺𐰍36 𐰽𐰺𐰍-𐰽𐰺𐰍-pĀe;t 605/617-637 𐰽𐰺𐰍k'Āu™t-d∞'Āue;t- ...t'ċie... fr©wm'n Vacuman c. 658 𐰽𐰺𐰍 p'Āu™t- ...cuo- ...muân m'stn Mustan 680-700 twk'sp'ək Tukaspadak 696-698 𐰽𐰺𐰍 tuok- ...sâ-p'jie- ...d'iei nnyпыг/ nnyпыг- Ninipyг/ Nnyпыг-37 698-705/707 𐰽𐰺𐰍 ...niei-niet- ...s≥i-...s≥i tr©wn T≥arc"n38 707-718 𐰽𐰺 t'u™t-cu™n 'w©rk Gh"rak, Gurek, Ugurak, Ugrak 719-739 𐰽𐰺 𐰽uo-l™k- ...g'Āa 𐰽yw'nty- D^v"nt^ 721-722 twr©'ar Tur©a© 744-754 𐰽𐰺 tċ'iu™t-©ât 755𐰽𐰺𐰍 (K'ang Ülkesinin Kral Yardımcısı) 758 𐰽𐰺𐰍 (𐰽𐰺𐰍) (K'ang Ülkesinin Sömürge Yöneticisi) 33 Smirnova 423-431. 34 Frye 128. 35 Okamoto Takashi, "Sogudo- 𐰽𐰺𐰍𐰽𐰺𐰍" [Soğd krallarının soyunu dikkate alarak], 𐰽𐰺𐰍𐰽𐰺𐰍 65 (1985): 79, 90. 36 Kral 𐰽𐰺𐰍 için Çin kaynaklarında kullanılan Çince karakterlerin çeşitliliği hakkındaki argümanları için bkz. Okamoto 246. 37 Nnyпыг- "Tanrıça Nana'ya yakın olanlar" anlamına gelir. Bkz. S. G. Kljastornyj ve V. A. Livshits, "Sogdijskaja nadpis' iz Buguta," *Strany i narody Vostoka*, vyp. X, (Moskva: Izd-vo vostochno lit-ry, 1971): 238, n. 270. 38 T≥arχ"n (Sog. tr©wn) adı, ka©an'a bağlı prensleri ifade eden Türkçe bir unvan olan Tarḫan/Tarqan'dan türetilmiştir; Türk efendileri. Bkz. Frye 117. Batı T'u-chüeh'in doğrudan yönetimi altında bazı Soğdlular, Irkin, Tudun, Tigin, Ba©atur, Tarqan ve Ozmir gibi Türkçe isimleri benimsediler. Bu isimlerin çoğu imparatorluğun askeri veya idari unvanlarından gelmektedir.

--- SAYFA 18 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 14 Tarihler yalnızca Çin kaynaklarında mevcut olduğundan, kralların saltanatının kesin tarihini bulmak için Soğd krallarının adlarını Çince karşılıklarıyla eşleştirmek çok önemlidir. Bununla birlikte, Çin fonetikleri yüzyıllar boyunca değişmiştir ve Soğd krallarının adlarının Karlgrren'in sistemine göre yeniden yapılandırılması karmaşık bir iş olmuştur. Bu zorluklara rağmen Smirnova, mevcut 1000'den fazla madeni paradan elde edilen nümismatik kanıtlara dayanarak Sogdiana ve şehirleri, Semerkant, Buhara, Kiş ve diğerlerinin tarihini nihayet anlamamıza olanak tanıyan çığır açıcı bir çalışma sağladı. Bu krallar, sekizinci yüzyılın başlarında Arap gücünün bölgede genişlemesi nedeniyle ciddi bir meydan okumayla karşı karşıya kaldılar. Çin kaynağına (T'ang-shu) göre Kral Ugurak, MS 719'da Araplar tarafından mağlup edildikten sonra T'ang Çin'den yardım istedi. Çin imparatoru tarafından kendisine ayrıca oğulları için çeşitli unvanlar verildi; örneğin ölümünden sonra Semerkand'ın hükümdarı olan en büyük oğlu T'u-ho 卐 için "Ts'ao kralı 卐" gibi.³⁹ Daha önce de belirtildiği gibi, Kral D^v^tt^€ dağ kalesinde birkaç yıl kaldıktan sonra Araplara teslim oldu. Araplarla müzakereler yaparak, sonraki on iki yıl boyunca Semerkant'tan çok daha küçük bir şehir olan Panjikent'in hükümdarı oldu. Ne yazık ki Arap kaynakları, D^v^tt^€'nın MS 722'de Araplar tarafından öldürüldüğünü ve kafasının, idamdan hoşnut olmadığı söylenen Irak valisine gönderildiğini belirtiyor. Sonuç olarak vali, D^v^tt^€'un öldürülmesinden sorumlu olan yerel Arap yetkiliyi görevden aldı.⁴⁰ Dokuzuncu yüzyılın ortalarında Halife el-Mu'tasim tarafından Soğdiana'nın İslamlaştırılması tamamlanana kadar İslam, Orta Asya'da yalnızca bir azınlık tarafından kabul ediliyordu. Her ne kadar Arapça, MS 742'de Horasan'ın yerel yönetimi için zorunlu hale gelmiş olsa da, katipler münecim olduğundan beri resmi idari dil olarak Farsça kullanılıyordu.⁴¹ Bundan kısa bir süre sonra Soğdiana'nın geri kalanı da aynı şeyi yaptı. 39 T'ang-shu, 6244. 40 T'abar^ II, 1448, 4-10; Frye'in 1951, 112-113. 41 Kızartma 113.

--- SAYFA 19 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 15 1.4 Soğd kolonileri Soğdlular, Orta Asya tarihinde her yerde en yaygın halktı. Kolonileri Orta Asya'nın, Çin'in ve Moğolistan'ın her yerinde ortaya çıktı. En az iki farklı türde Soğd kolonisi vardı. Bunlardan biri, Semirechie bölgesindekiler gibi göçebe Türk imparatorluğunun koruması altındaki kolonilerdi; İli Nehri, Çu Nehri ve Issık Göl'ün kuzeyindeki Talas Nehri boyunca. Moğolistan ve Sibirya'daki⁴² koloniler de Türk-Moğol göçebe halkının koruması altında yaratıldıkları için bu ilk kategoriye girmektedir. İkinci tip ise, Çin'in tamamında ve Büyük Çin'de, İpek Yolu'nun kuzey ticaret yolu üzerinde yer alan Lop Nor,⁴³ Tun-hung, Hami,⁴⁴ Liang chou ve Ch'ang-an gibi kolonilerdi. Bu koloniler mutlaka Çin siyasi arenasında yer almıyordu ancak güçlü Çin kültürel etkisi altındaydılar. Pulleyblank'in tanımladığı gibi kısmen Türkleşmiş Soğdlular, kuzey Çin sınırında bir koloni oluşturmuşlar ve hayvan gütmekle meşgul olmuşlardı.⁴⁵ Soğdlular ile göçebeler arasındaki ilişki, birinci yüzyıldaki Hsiung-nu zamanına kadar uzanıyor. Hou Han-shu'ya göre, Altay bölgesindeki Hsiung-nu delegeleri, Soğdlularla Çin'e bir takım at hediyeleriyle bir araya geldiler ve ticari bir ilişkinin başlatılması konusunda danışmak üzere Han imparatoruyla görüşmek istediler.⁴⁶ Soğdlu tüccarların yardımıyla Çin ile Mançurya arasında ticaret yapan Hsiung-nu'lar,⁴² Rus arkeolog Aleksei P. Okladnikov, nehrin aşağı nehrinde bir alan kazdı. Sibirya'daki Baykal Gölü'nden çıkan Angara Nehri. Burada bulunan Soğd sikkeleri ve diğer eserler, bu bölgenin dokuzuncu yüzyıldan onuncu yüzyıla kadar uzanan bir Soğd kolonisi olduğunu gösteriyor. Bkz. Yamada 333. Okladnikov'un 1966'da yayınlanan yukarıdaki raporu Hollis'te veya Kongre Kütüphanesi'nde çevrimiçi aramada bulunamıyor, ancak 1966'da bölgede bir petroglif bulguya ilişkin açıklaması ortaya çıkıyor. 43 Paul Pelliot, "Le 'Choichou tan tan fou tou king' et le kolonie sogdienne de la Region du Lob Nor," *Journal Asiatique*, Ocak-Şubat. (1916): 118-123. 44 Haneda T., ru, Haneda hakushi shigaku ronbunsh" - rekishi hen [Dr. Haneda'nın tarihi makaleleri koleksiyonu - Tarih] (Kyoto: Kyoto-toy shi kenky" -kai, 1957), 60-62; Kasnak boşluğu 347-351. 45 Pulleyblank 331. 46 Hou Han-shu, 2946.

--- SAYFA 20 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 16 Sibirya ve batı ülkeleri, her ne kadar birinci yüzyılda bu kadar erken bir zamanda Soğd kolonilerinin varlığından emin olmasak da, Soğd kolonileriyle ilgili kaynakların çoğu altıncı yüzyıl veya sonrasındaki tarihi olaylara atıfta bulunduğundan. T'ang shu'ya göre, Aşina Türk imparatorluğu (MS 552-744) içinde birçok Soğd kolonisi mevcuttu. Çinliler onlara hu-pu 胡蒲 diyordu ve bu Soğd kolonileri, göçebe imparatorluğun resmi idari birimleriydi. 630 yılında Aşina Türkleri hükümetin emriyle T'ang Çin'ine teslim olup Ordos bölgesine göç ettiklerinde aralarında çok sayıda Soğdlu da vardı. Bu Soğdlulara daha sonra Çinliler tarafından Ho-ch'ü 胡楚 bölgesinin altı eyaleti hu [liu-chou-hu 胡州] adı verildi.⁴⁷ Kül Tegin'in yazıtındaki altı "Eub so©daq, Aşina Türk İmparatorluğu'nun hükümdarı Bilge qa©an tarafından 701'de fethedilen bu Soğd kolonilerinden bahsediyor.⁴⁸ Soğd kolonileri de T'ang Hanedanı'na karşı ayaklandı ve 722'de Çin ordusu tarafından dağıtıldılar.⁴⁹ Hsin T'ang-shu bize, farklı şehir devletlerinden Soğdluların çeşitli koloniler kurduğunu ve bunların her birinin "eltäbär (i-li-fa 伊利可汗)" unvanını taşıyan bir şef tarafından yönetildiğini bildiriyor. Örneğin, Eltäbär An Niao-huan 阿奴阿汗 ("An") soyadı onun aslen Buharalı olduğunu gösterir) yerleşimcilerin çoğunluğu Buhara'dan olan birçok koloniye yönetiyordu. Eltäbär unvanı aynı zamanda altıncı yüzyılda Batı T'u-chüeh'nin egemenliği altındaki Soğdlu hükümdarlar için de kullanılıyordu.⁵⁰ Hsin T'ang-shu, Türk ka©anlarının bu Soğdlulara kendi Türk dillerinden daha fazla güvenme eğiliminde olduklarını bildirdi. Ancak bu güvene dayanarak Soğdlu danışmanlar ve generaller 47 Hsin T'ang-shu, 974-975. Bu eyaletler Lu 柳 Chou, Li 李 Chou, Han 韓 Chou, Sai 塞 Chou, I 伊 Chou ve Ch'i 奇 Chou idi. Bunlar 679 yılında Ordos bölgesinin güney kesiminde kuruldu. 326. 48 S. G. Klyantornyj, "Sur les kolonileri sogdiennes de la Haute Asie", *Ural-Altaische Jahrbücher XXXIV* (1961): 95-97. Hsin T'ang-shu, 6038. 49 Ch'ien T'ang-shu, 184. 50 Mori Masao, "Higashi tokketsu" kokka ni okeru sogudo-jin" [Doğu Türk devletindeki Soğdlular], *Kodai toruko minzokushi kenkyu* - I [Eski Türk halklarının tarihi üzerine araştırma] (Tokyo: Yamakawa shuppan, 1967), 86.

--- SAYFA 21 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 17 bazen Türk imparatorluğu içindeki güçlü konumlarından kendi çıkarları için yararlandılar. Bunun en iyi bilinen örneklerinden biri, Tu-lan qa©an'ın (hükümdarlık dönemi 588-599) sarayında yaşayan An Sui-chia'nın (阿奴失), ailesi ve ülkesi Kuzey Chou, altıncı yüzyılın sonunda Sui hanedanı tarafından yok edilen qa©an'ın Çinli karısı (Ta-i kung-chu 阿奴失) ile ilişkisi olmasıydı. Bir Sui-chia ve Ta-i kung-chu'nun yanı sıra Çin'den gelen bir mülteci olan Yang-ch'in 楊臣, Kuzey Chou'nun yok edilmesinin intikamını almak için Sui Çin'e karşı isyan etmek üzere birleşti. Doğrudan askeri çatışmayı atlatmak için Çinliler, daha sonra Çinli karısını ve bu Soğdlu yetkilili öldüren ka©an ile yasadışı ilişkilerini gizlice açığa çıkardılar.⁵¹ Çinli yetkililer, Türk yöneticilerin Soğdlu danışmanları konusunda genel olarak her zaman ihtiyatlı davrandılar ve onları kurnaz ve açgözlü olarak nitelendirdiler. Bu bölüm, yalnızca göçebe saray yaşamındaki siyasi zorlukları değil, aynı zamanda Türk imparatorluğundaki Soğdlu subayların gücünün boyutunu da ortaya koyuyor. Hsüan-tsang ayrıca Batı Krallıkları Budist Kayıtları'nda yedinci yüzyılda Batı Türklerinin yönetimi altında Semirechie'de (bugünkü Kırgızistan ve güney Kazakistan'da Biskek, Almatı ve Taldikorgan bölgesi) çeşitli büyüklükte çok sayıda Soğd kolonisinin bulunduğunu bildirmiştir.⁵² Suyab'da [Su-yeh-shui ch'eng] çok sayıda tüccar bulunduğunu kaydetmiştir. 阿奴失 Sui-yeh ch'eng 阿奴失 ve Talas, Sogdiana dahil çeşitli ülkelerden. Onun gözlemlediği gibi Soğdluların hepsi tüccar değildi; yaklaşık yarısı ticaretle, diğer yarısı ise çiftçilikle uğraşıyordu. Yukarıdaki Çinli imparatorluk danışmanları gibi Hsüan-tsang'ın da Soğdlular hakkında olumsuz sözleri vardı: Soğdluları büyük bedenlerine rağmen çekingen, kültürlerini ise oldukça sığ olarak nitelendirdi.⁵³ Ayrıca Soğdluların açgözlülükleri nedeniyle sık sık insanları aldattıklarını, hatta babalarla oğulların para konusunda birbirleriyle tartıştıklarını da ekledi.⁵⁴ Hsüan-tsang 51 Pulleyblank 318'di. Sui-shu, 1332-1333. 52 Mizutani Shinj., tr. Dait., seiikiki [Batı Krallıklarının Budist Kayıtları] (Tokyo: Heibon-sha, 1971), 20. 53 Mizutani 20. 54 Mizutani 20.

--- SAYFA 22 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 18 Budist keşişti ve genel olarak tüccarlara pek saygısı yoktu, ancak Issık Göl bölgesindeki Soğd kolonileri hakkında başka yazılı anlatım bulunmadığından onun kayıtları vazgeçilmezdir. Hsüan-tsang'ın önyargısı, Çinli tüccarlarla rekabet halinde olan Soğdlu tüccarlara karşı Çinlilerin tutumunu da yansıtır olabilir. Mizutani, Hud'd al-ı A'ulam'ın Farsça anlatımında Soğd halkının misafirlere karşı davranışlarında hoş, dost canlısı ve nazik olarak tanımlandığına dikkat çekiyor. Yazar ayrıca Soğdluların nazik ve dindar olduğunu söylüyor.⁵⁵ 1936-41'de Sovyet arkeolog A. N. Bernshtam, Talas Nehri, Ch'u Nehri ve İli Nehri kıyılarında, M.S. beşinci ila sekizinci yüzyıla tarihlenen eski Soğd kolonilerinin bulunduğu birçok yeri kazdı.⁵⁶ Yalnızca Ch'u Nehri yakınında yaklaşık on sekiz büyük koloni keşfedildi ve birçok küçük koloni, Soğdlular tarafından Soğdlu olarak tanımlandı. Bernshtam. Büyük kolonilerin Sogdiana'daki bazı şehir devletlerinden bile daha büyük olduğunu belirtti. Bunlar arasında, Hsüan-tsang'ın bahsettiği en büyük Soğd kolonisi Suyab, Rus arkeologlar tarafından Ak-Berim bölgesinde (bugünkü Kırgızistan'da) kazılmıştır. Bölgede sekizinci yüzyıla ait Soğd ve Türgeş sikkelerinin yanı sıra Herakleios (611-641) ve Constantinus'a (641-668) ait Roma sikkeleri keşfedildi; bu, Soğd ticaretinin batıdan doğuya coğrafi kapsamını gösteriyor.⁵⁷ Hsüan-tsang, şehirde çok çeşitli etnik karışımın yaşadığını ve şehrin uluslararası yapısının, iki Budist tapınağı, Zerdüş mezarları ve Zerdüş mezarları gibi arkeolojik kanıtlarla da desteklendiğini aktarıyor. Kentin çeşitli yerlerinde Süryani Hristiyan kiliseleri ve mezarları keşfedildi.⁵⁸ 55 Mizutani 21. V. Minorsky (tr.), Hud'd al-ı A'ulam "The Regions of the World": A Persian Coğrafyası, 372 A.H. - 982 A.D. (London: Luzac & Co., 1937), 113. 56 A.N. Bernshtam, Materialy i Issledovaniya po Arkheologii SSSR [SSCB arkeolojisine ilişkin materyaller ve araştırmalar] 26 Ocherki Tsent. Tyan-shana i pamiro-Alaya, 1944-49 [Kırgızıya, Fergana, Güneydoğu Kazakistan, vb.'yi kapsayan temel bir rapor] (Moskva: Izd-vo Akademii nauk SSR, 1952). 57 Altıncı yüzyılda Ho-hsi bölgesinde üç farklı türde sikke yaygın olarak yayılmıştı: Sasani gümüş sikkeleri, Roma altın sikkeleri ve Soğd sikkeleri de dahil olmak üzere Batı Asya sikkeleri. Bkz. Ikeda On, "8 seiki ni okeru tonk, no sogudo-jin sh"raku" [sekizinci yüzyılda Tun-huang'daki Soğd kolonileri], Y"rashia bunka kenk" 1 (1965): 81. 58 Mori 1979, 41.

--- SAYFA 23 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) 19 Çin'deki Soğdlularla ilgili en eski kayıtlardan biri Wei-shu'dur; burada 30.000 hane arasında Liang-chou'da bulunan ve Çin ordusu tarafından yakalanıp Kuzey Wei'nin başkenti Ta-t'ung'a götürülen birçok Soğdlu tüccarı anlatır. 439. Bu tüccarlar en sonunda 452 yılında Soğd kralı tarafından fidye karşılığında geri alındı.⁵⁹ Bu kanıt, Ho-hsi bölgesindeki en büyük ticaret merkezi olan ve doğu ile batıyı birbirine bağlayan Liang-chou'da erken Soğd kolonilerinin zaten var olduğunu gösteriyor. Soğd ticaretinin boyutu Chou-shu'daki bir kayıttan bilinebilir: Liang-chou'nun Soğdlu valisi Shi Ning, 240 tüccar, 600 deve ve 10.000 rulo ipekten oluşan yasadışı bir kervana el koydu.⁶⁰ Tun-huang ve Hami bölgelerinin coğrafyasına ilişkin bir Stein belgesi - Sha-chou I-chou ti-chih ts'an-chüan 𐰽𐰺𐰍𐰍𐰍𐰍, aynı zamanda eski Lop Nor krallığının yakınındaki bir koloniyi de tanımlar. Yedinci yüzyılda K'ang Yen-tien 𐰽𐰺𐰍 tarafından kurulan bu koloniye Shih-ch'eng-chen 𐰽𐰺𐰍 (bu koloninin diğer adı Tien-ho-ch'eng 𐰽𐰺𐰍 idi) adı verildi.⁶¹ K'ang Yen-tien halkını bu yere getirdi ve sonunda Semerkant'tan yeni yerleşimciler ekleyerek koloni oldukça büyüdü. Ayrıca yakın bölgedeki üç koloniyi daha canlandırıp yeniden inşa etti: Hsien-ch'eng 𐰽𐰺𐰍 [Yeni Kale], P'u-t'ao-ch'eng 𐰽𐰺𐰍 [Üzüm Kalesi],⁶² Sa-t'ien-pi-ch'eng 𐰽𐰺𐰍 [bilinmeyen Kale anlamına gelir]. Muhtemelen her Soğd kolonisinin merkezinde bir kale vardı ve her birine kendi kalesinin adı verilmişti. P'u-t'ao-ch'eng kolonisinin kale içinde asmalara sahip olduğu bildirildi ve 691'de, Soğd'da (Furrtad"n) bir Mani rahibi anlamına gelen K'ang fu-to-yen 𐰽𐰺𐰍 adında bir hükümdarı vardı.⁶³ 59 Wei-shu 102, 2270, 60 Chou-shu (Pekin: Chung-hua shu chä, 1971, 1974 basımı), 913. 61 Yamada 330. 62 Bu, "üzüm ve şeftali" veya "gül elması/Malabar eriği" kalesi anlamına gelebilir. 63 Yamada 331. Haneda T, ru, "Baku-hoku no chi to kankoku-jin", Haneda hakushi shigaku ronbunsh" (Kyoto: T, y, shi kenky" -kai, 1957) orijinal olarak Shinagaku'da yayınlandı, cilt. 3, hayır. 5, (1924): 402.

--- SAYFA 24 ---

Mariko Namba Walter, Soğdlular ve Budizm, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım 2006) 20 Tun-huang'ın kuzeyinde başka bir Soğd kolonisi daha vardı. 630 yılında Taşkentli bir Soğdlu olan Shih Wan-nien 𐰽𐰺𐰍, Hami'de yeni bir koloniye taşındı ve yedi farklı koloniden birçok insanı yönetti.64 Çin kaynaklarına göre bu kolonide, bölge sakinleri tarafından oldukça saygı duyulan birçok zengin tüccar vardı. Bir koloniden diğerine bu tür bir göç hareketine bakıldığında, bu Soğd kolonilerinin mutlaka kalıcı yerleşim yerleri olmadığı ve Shih Wan-nien gibi bazı yetenekli yöneticiler, ticari ve ticari faaliyetleri için potansiyel faydaları gördüklerinde yeni bir yere taşınarak insanları yeni bir koloniye yönlendirebilir veya hatta birkaç koloniye bir araya getirebilirler. Bireysel Soğdlular da hareket etme özgürlüğüne sahipti, ancak örneğin Shih Wan-nien'in kolonisinden yaklaşık 1.500 kişinin nispeten büyük ölçekli göçü, Orta Asya tarihinde oldukça alışılmadık ve ilginç bir olgudur; çünkü Soğdlular, Türk halklarının aksine göçebe değil, yerleşik bir halk olarak biliniyordu. Soğd göçünün ve kolonizasyonunun altında yatan motivasyon, kervan ticaretinin karlılığı gibi görünüyor, ancak kolonilerde yaşayanların gerçek geçim kaynakları tarımdan kırsal çiftçiliğe kadar değişiyordu. Çin'deki Soğd kolonileriyle ilgili olarak Ikeda, Tun-huang kalesinin yakınında bulunan ve yedinci yüzyıl civarında kurulan An-ch'eng 𐰽𐰺𐰍 adlı belirli bir Soğd kolonisi hakkında kapsamlı bir açıklama yapar.65 Ikeda, kolonide dokuz farklı soyadı olan Soğdluların olduğunu buldu; Daha önce tartışıldığı gibi, Sogdiana'daki farklı şehir devletlerini temsil eden K'ang 𐰽𐰺𐰍, An 𐰽𐰺𐰍, Shih 𐰽𐰺𐰍, Ts'ao 𐰽𐰺𐰍, Ho 𐰽𐰺𐰍, Mi 𐰽𐰺𐰍, Shih 𐰽𐰺𐰍, Ho 𐰽𐰺𐰍 ve Lo 𐰽𐰺𐰍.66 Bu An-ch'eng kolonisinin toplam 1.400 nüfusuyla yaklaşık 300 hanelik bir nüfusu vardı. Bu farklı Soğd şehirlerinden gelen yerleşimcilerin sayısı, bu şehirlerin büyüklüğüyle orantılıdır: En büyük üç şehir olan Semerkant, Buhara ve Taşkent'te, Soğd'daki diğer küçük şehir devletlerinden çok daha fazla yerleşimci vardı. Dokuzdan fazla şehir devletinin büyüklüğüne göre yerleşimcilerin sayısının bu orantılı dağılımı, bu koloninin rastgele ya da kendiliğinden yaratılmadığını, bir 64 Pulleyblank 351 olduğunu gösteriyor. 65 Ikeda 49-92. 66 Farklı bölgelere atfedilen bu Soğd soyadları altıncı yüzyılda Çin edebiyatında görülmeye başlandı (Pulleyblank 320).

--- SAYFA 25 ---

Mariko Namba Walter, Sogdians and Buddhism, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 21 o zamanki Çin dış politikasına göre planlı bir yerleşim türü.67 Hatta koloninin resmi adı olan T'sung-hua hsiang 𐰽𐰺𐰍, modern komünist Çin'in kullanacağı türde bir "Çin kültürüne ve kurallarına asimilasyon kolonisi" olarak tercüme edilebilir. Azınlık bölgelerindeki yerleşimler için Her durumda, bu Soğdlu yerleşimciler, herhangi bir Çin vatandaşı gibi vergi ödedikleri, askeri görevler yaptıkları ve angarya işleri yaptıkları sürece Çin'de özgür vatandaşlar olarak koruma ve haklara sahip oldular. Birçoğu tüccar olsa da veya ticarete yönelik mesleklerle meşgul olsa da, yerleşimcilere hanelerindeki sayıya göre ekim yapmaları için araziler verildi. Ikeda, Soğd kolonilerinin Çin'deki pratik rolünün, Çin ile Batı arasındaki ticaret faaliyetlerini kolaylaştırmaya ve yumuşatmaya yardımcı olmak olduğunu belirtiyor. Bu, örneğin Soğdlu yerleşimciler arasında, gelip geçen kervanların günlük ticari işleriyle ilgilenen birçok üst düzey yetkilinin varlığında açıkça görülmektedir. Soğd kolonilerinin bu önemli ticari işlevi, yalnızca Çin topraklarında değil, aynı zamanda Türk egemenliği altındaki bölgelerde de tüm Soğd kolonileri için ortak bir konuydu. Sekizinci yüzyılın ortalarına gelindiğinde Tun-huang'daki bu asimilasyon kolonisinin nüfusu azalmıştı ve hem Sogdiana hem de Çin'deki siyasi ve ekonomik istikrarsızlık nedeniyle sonunda dokuzuncu yüzyılın sonunda ortadan kayboldu. Bu sıralarda Soğdiana işgalci Arapların sürekli tehdidi altındaydı ve T'ang Çin, An Lu-shan'ın 759'daki isyanları gibi çeşitli isyanlar nedeniyle önemli ölçüde zayıflamıştı. Ancak Soğd kolonilerinin gerilemesini etkileyen en önemli olay, teslim olan Şiş'in (Taşkent) hükümdarını öldüren General Kao Hsien-chih'in (𐰽𐰺𐰍) saldırı eylemiydi.68 Ayrıca masumları da katletti. Genç ve yaşlı tebaasının hazinelerini (değerli taşlar, altın, iyi atlar) ganimet olarak çaldılar.69 Bu eyleme öfkelenen Soğdlu şehir devletleri, 751 yılında Talas Nehri kıyısında Çinlilerle karşı karşıya gelen Araplardan, yani Abbasilerden askeri yardım istedi. Orada, şiddetli savaşın ortasında Karluk Türklerinin ordusu, Sui hanedanının İmparatoru Yang'ın karşısına çıktı. yabancı uyrukluları Çin'e (𐰽𐰺𐰍) karşıyorlar (𐰽𐰺𐰍) ve Ikeda, yukarıda bahsedilen Soğd kolonisinin bu politikaya göre oluşturulmuş olabileceğini kaydetti (Ikeda 82). 68 General Kao Hsien-chih, İmparator Hsüan-tsang'ın hizmetinde olan bir Koreliydi. 69 Hsin T'ang Shu, 6246.

--- SAYFA 26 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 22 Çinliler, sonuç olarak 30.000 askerini kaybettiler ve sadece birkaç bini hayatta kaldı. Araplar, imparatorluklarını en batı bölgelerine kadar genişletme şansını kesin olarak kaybeden Çinlileri tamamen mağlup etti. Çin ordusunun yenilgisi, Arapların başlattığı Pan-İslamcı genişleme sonucunda etnik ve kültürel kimliğini kaybeden Sogdiana için belirleyici bir tarihi dönüm noktası oldu. Dokuzuncu yüzyılda İslam'ın bölgeye nüfuz etmesiyle birlikte Sogdiana'nın Budist geçmişi tamamen silinmişti. 2. Soğd Budizmi Bilgi çok fazla olmasa da Soğd Budizmini çalışmanın çeşitli yolları vardır. Burada kullanılan kaynaklar keşişlerin biyografileri, gezici keşişlerin raporları ve çoğunlukla Tun-huang ve Turfan bölgelerinde yazılan Soğd Budist metinleridir. Bu tarihi kayıtların kapsadığı dönemler, bibliyografik kayıtlar için ikinci yüzyıldan sekizinci yüzyıla kadar, Soğd Budist metinleri için ise yedinci yüzyıldan onuncu yüzyıla kadardır. 2.1 Soğdlu Budist rahipler Aslen K'ang-chü'dendirler. K'ang soyadını taşıyan Soğdlu Budist rahipler, bu onların K'ang-chü denilen ülkeden geldiklerini gösterir, ikinci yüzyıldan yedinci yüzyıla kadar uzanan erken Çin kaynaklarında görülür. Bu biyografik kaynaklar esas olarak MS 510'da derlenen Ch'u san-tsang chi-chi [Tripitaka'nın yapımına ilişkin toplu notlar] ve MS 519'da Kao-seng chuan [Seçkin keşişlerin biyografileri]'dir. K'ang soyadına sahip keşişlerin hepsi aslında bu ülkeden değildi. K'ang-chü. Birçoğu Çin, Hindistan veya Güneydoğu Asya'da yaşayan Soğdlu göçmenlerin veya gurbetçilerin torunlarıydı. Çin kaynaklarında, Çin'deki Soğdlu göçmenler nispeten iyi belgelenmiştir, ancak Budist biyografilerindeki birkaç K'ang keşişinin aile geçmişine ilişkin kısa açıklamalar dışında, Hindistan veya Güneydoğu Asya'daki Soğdlu gurbetçiler hakkında pek fazla şey bilmiyoruz. Doğrudan Sogdiana'dan gelen ve sonunda Çin'e yerleşen ilk Soğdlu rahipler arasında K'ang Chü (187-199), K'ang Meng-hsiang (190-220), K'ang Seng-k'ai (Samghavarman; 252'de Lo-yang'a geldi) ve Chi vardı. (Tz'u-en ta-shih, 632-682), Lo-yang, Ch'ang-an veya diğer Çinlilerde aktif olan

--- SAYFA 27 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) O dönemde 23 büyük şehirde Budizm propagandası yapılıyordu. Çin'deki gurbetçi ailelerden gelen Soğdlu rahipler K'ang Seng-hui (222-280), K'ang Seng-yüan (267-330), K'ang Fa-lang (310-420), (Shih Chih-i idi. (c. 380) ve (Shih Hui-ming (427-497). Çin'deki bu etnik Soğdlular hiç şüphesiz akıcı bir şekilde Çince konuşuyorlardı ve Budizm'e bakış açıları büyük ölçüde klasik Çin öğrenimlerinden etkilenmişti. En azından birkaç Soğdlu keşiş Hindistan'dan gelmişti; Pao-i (Ratnamati; 420-502) ve Fa-tsang (643-712). Soğdlu keşişlerin kökeni çeşitli ülkelerden olduğundan, onların Budist uygulamalarına katkıları ve stralar ile yorumların Çin'e aktarılması, Sogdiana'da uygulanan Budizm ile mutlaka bağlantılı değildi. Aşağıdaki bölümlerde, Soğdlu keşişlerin, özellikle Çin'in güneyinde, erken Çin Budizmi'nin gelişimindeki rolünü aktarmak amacıyla K'ang keşişlerinin bazı ayrıntılı biyografileri verilmektedir. 2.2 K'ang Seng-hui (222-280)70 Bibliyografik kaynaklara göre K'ang Seng-hui, Pai-fat-tsu ve T'an-k'o-chia-lo ile birlikte Çin'in güneyinde Budizm'i destekleyen öncü Budist rahiplerden biriydi. Wu hanedanlığı sırasında. Güney Çin, farklı krallıkların sürekli birbirleriyle savaştığı kuzey hanedanlarından daha barışçıl olduğundan, Güney Çin, aktif yabancı Budist rahiplerin Budist metinlerini tercüme etmeleri ve yaymaları için zengin bir kültürel zemin sağladı.71 Çin'de güney Budizminin temeli Chih-ch'ien ve Seng-hui tarafından hazırlandı. Güney Çin'deki çeviri ve yorum çalışmaları, onları Budizm'in yalnızca etkileyici tapınaklara ve pagodalara değil, felsefeye dayalı bir inanç olarak anlaşılmasının başlangıcına götürdü. Seng-hui, aslen K'ang-chü'den olan ebeveynlerinin yerleştiği Chiao-chou'da (bugünkü Hanoi, Vietnam) doğdu. Babası ticaretle uğraşıyordu ve 70 Ch'u san-tsang chi-chi, vol. 13 – Taisho cilt. 55, hayır. 2145, 96b, 96c, 97a Kao-seng chuan, cilt. 1 – Taisho cilt. 50, hayır. 2059, 325, 326a, 326b. 71 Kamata Shigeo, Ch'goku Bukkyo shi, 6 cilt. (Tokyo: Tokyo University Press, 1982), 1: 199.

--- SAYFA 28 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım 2006) 24

Chiao-chou'ya taşınmadan önce Hindistan'da yaşıyordu. Seng-hui, on yaşındayken anne ve babasını kaybetti ve bu üzücü olay onun Budist tarikatına katılmasına yol açtı. MS 247'de güney Wu hanedanının başkenti Chien-yeh'e (建業) geldi ve hükümdar Sun Ch'üan (孫權) (222-252) himaye ve bağlılık aldı. Li-tai san-pao chi'ye göre (孫權傳), Seng-hui 29 ciltte 14 farklı satır tercüme etti, ancak daha yakından incelendiğinde bu kısa satırların Liu-tu chi ching'in farklı bölümleri olduğu görülüyor.⁷² Bibliyografyalarda Seng-hui'ye ilişkin nispeten uzun kayıtlar var, ancak bunlar genellikle tarihi gerçeklerden ziyade onun hakkındaki efsane hikayeleri yansıtmak. Öyle bile olsa, bu efsaneler bize Çin Budizminin üçüncü yüzyılda Seng-hui dönemindeki ilk durumu hakkında çok şey anlatıyor. 2.2.1 K'ang Seng-hui efsanesi ve kutsal emanetler (çar^ra) ve Güney Çin'deki ilk tapınak. Seng-hui MS 247'de Çin'in güneyine ulaştığında, Wu hanedanının İmparatoru Sun Ch'üan hızla bu yabancı keşişe ve Budizm'e ilgi gösterdi. Seng-hui, imparator Sun Ch'üan'a, Kral Aoka'nın seksen dört bin stupa inşa etme yeminini anlattı ve onu, Buda'nın kutsal emanetlerinin ihtişamını ve doğaüstü gücünü kazanmak için bu merhametli eylemi taklit etmeye teşvik etti. Bu hikayeden etkilenen imparator, eğer K'ang mucizevi bir şekilde bazı kutsal emanetleri elde edebilirse bir pagoda inşa etme sözü verdi. Bunlardan herhangi birini kazanamazsa Seng-hui'nin cezalandırılacağını ekledi. Seng-hui, meditasyon yoluyla kutsal emanetleri elde etmek için vücudunu arındırdı ve sessiz bir odaya gitti; burada kutsal emanetleri almak için masanın üstüne bakır bir şişe yerleştirildi. Ancak iki haftalık dua ve meditasyondan sonra bunları elde edemedi. Seng-hui umutsuzluğa kapıldı ama meditasyona devam etti. Sonunda yirmi bir gün sonra bir ses duydu ve şişenin içinde parlayan kalıntıların belirdiğini gördü. Kırılmaz derecede sert olan ve beş farklı renkte ışık yayan kutsal emanetleri gören imparator, son derece etkilendi ve Güney Çin'deki ilk Budist tapınağı olan Chien-ch'u ssu (建初寺) 'yi, uygun bir şekilde "İlk İnşa Edilen Tapınak" olarak adlandırdı. Kutsal emanetlerin elde edilmesiyle ilgili bu mucizevi hikaye, Çin'deki stupa/pagoda ibadetinin erken dönemdeki aktarımını ve büyümlü gücünü 72 Li-tai san-pao chim, cilt. 5 – Taisho cilt. 49, hayır. 2034, 58c-59a. Liu-tu chi ching - Taisho cilt. 3, hayır. 152, 49b, 49c.

--- SAYFA 29 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 25 Budist rahiplerin oldukça önemli bir niteliği olarak kabul edilir. Kamata, bu bölümün yanıltıcı bir şekilde K'ang'ın güney Çin'e ulaşan ilk keşiş olduğunu öne sürdüğüne işaret ederken, en azından Chih-ch'ien, Seng-hui'nin MS 222'de oraya gelişinden on yıl önce, Wu krallığının başkenti Chien-yeh'de oldukça aktifti. 2.2.2 K'ang Seng-hui efsanesi ve Buda heykelinin kirlenmesi bibliyografya. İmparatorun, şiddetli ve çirkin olduğu bilinen Sun Hao (孫皓) adında bir torunu vardı. Budizm Sun Hao'ya hiçbir anlam ifade etmiyordu ve büyükbabasının inşa ettiği Chien-ch'u ssu tapınağını yakmaya çalıştı. Bir gün yeraltında altın bir Buda buldu ve onu kazdı. Daha sonra Buda heykelini tuvaletin önüne yerleştirmiş ve Buda'nın doğum gününde heykeli saf suyla arındırmak yerine heykeli kirlenmenin keyfini çıkarmış. Bu eylemlerin sonucunda Sun Hao'nun cinsel organları şişti ve çok büyük acı çekti. Bunun, yaptığı kötülüklerin cezası olduğunu anlayınca, heykeli sıcak suyla temizlemiş ve heykelin önünde tütsü yakarak günahını itiraf etmiş. Seng-hui, Sun Hao'ya Beş Kuralı verdi ve sonunda hastalığı iyileşti. Tedavisine duyduğu takdirin bir işareti olarak Sun Hao, Chien-ch'u ssu tapınağını T'ien-tzu ssu (天竺 Cennetin Oğlu Tapınağı) olarak yeniden adlandırdı ve bakanlarını ve tebaasını Budizm'i uygulamaya teşvik etti. Bu bibliyografyanın derleyicisi, Sun Hao'nun Budizm'i dinleyerek anlamadığını, ancak hastalığına ilişkin sebep-sonuç yasası deneyimiyle bunun ne olduğunu anladığını kaydetti. Başka bir deyişle Seng-hui, hastalığın etkisiyle yaptığı kötü eylemlerle Sun Hao'nun zihnini Budizm'e açtı. Kamata, Sun Hao'nun Beş İlkeyi hiçbir zaman almamış olması nedeniyle bunun tarihsel olarak doğru olmadığını savunuyor. Ancak bu hikâye güneydeki Çinlilerin Budizm anlayışına dair bazı bilgiler veriyor. Güneydeki halkın çoğunluğu için Budizm hâlâ yeni bir din olarak görülüyordu ve insanlar genel olarak Budizm'i doğaüstü güce sahip bir tür yabancı din olarak görüyorlardı. 2.2.3 K'ang Seng-hui'nin Güney Çin Budizmine katkıları Seng-hui'nin uzmanlık alanlarından biri, fan-pai (梵) (San. bhāsya) adı verilen Sanskrit dilinde Budist şarkılarının söylenmesiydi. Chih-ch'ien muhtemelen onu tanıtan ilk keşişti.

--- SAYFA 30 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 26 bu Budist şarkılar, ancak Hindistan'dan getirdiği şarkılar, Fan-pai san-ch'i 梵白善池 kaybolmuştur. Ancak Seng-hui'nin şarkıları altıncı yüzyılda da varlığını sürdürüyordu.73 Güzel sesiyle tanınan Kuşanalı bir keşiş olan Chih t'an-yüeh 智安, Seng-hui'nin Sanskritçe-Çince şarkılarını sonraki nesillere yaydı. Seng-hui, daha bilimsel notları arasında An-pan shou-i ching (安潘守意經) ve Fa-ching ching (法經)'e bir giriş yazdı; burada zihni susturmanın yolunu veya temel bir meditasyon yöntemi olarak An-pan hsing'i (安潘心經) açıkça açıkladı. Senghui'nin öğretisi sayesinde nefesleri sayma yöntemi güney Çin'de popüler hale geldi. Güney Çin'deki o günlerde, Chih-ch'ien gibi Budist uygulayıcılar doğanın sessizliğinde Ch'an meditasyonu yapıyorlardı. Yine de meditasyonları, Kao-seng chuan'ın meditasyon bölümünde anlatıldığı gibi uzak dağlardaki mağaralarda tamamen izole bir şekilde meditasyon yapan daha sonraki Ch'an (Zen) uygulayıcılarınınkindi kadar titiz değildi.74 Üçüncü yüzyıl civarındaki Budist meditasyonu, birkaç yüzyıl sonraki Ch'an uygulaması kadar tam olarak gelişmemiştir. Öncü bir keşiş olarak Seng-hui, Çin'deki titiz Ch'an (Zen) meditasyonunun yaygın uygulamasından önce doğada Budist meditasyonunu tanıttı ve destekledi. 2.3 K'ang Seng-yüan 康僧安 (267-330)75 K'ang Seng-yüan, Ch'ang-an'da doğdu ancak ataları K'ang-chü'dendi. Kao-seng chuan'a göre yüz özellikleri Batılıydı (Kafkas) ve görünüşü zarifti. Çincesi akıcıydı ve diğer straların yanı sıra Fang-kuang po-je ching (方廣普賢經) ve Tao-hang po-je ching (道行普賢經)'i okuyup ezberden okuyordu. Tanınmış kişilerin anlatımlarından oluşan Shih-shuo hsin-yü 世說新語'a göre, MS 330 civarında K'ang Fa-ch'ang ve diğerleri ve 73 Kamata Shigeo, Ch'goku Bukkyō shi, 6 cilt ile birlikte güney Çin'e gitti. (Tokyo: Tokyo University Press, 1983), 2: 95. Kao-seng chuan cilt. 13 - Taishō cilt. 50, hayır. 2059, 415b, 415c. 74 Kamata 1983, 136. 75 Kao-seng chuan, cilt. 4 - Taishō cilt. 50, hayır. 2059, 346c, 347a.

--- SAYFA 31 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 27 yönetici aristokratlar ve Budist rahiplerle karışmıştı.76 Seng-yuan ilk geldiğinde pazar bölgesinde dolaşırken hayatta kalmak için yalvardı. Bir gün Seng-yüan, yerel bir aristokrat olan Yin Yüan-yüan 殷允玄'yı ziyaret etti ve aristokratlar arasında Budist ilkelerin özünü tereddüt etmeden ifade eden entelektüel bir alışveriş olan ch'ing-t'an 清談'de birçok konuğu etkilemeyi başardı. Ch'ing-t'an, Taocu geleneğin bir uzantısı olduğundan77 genellikle arp müziği ve şarabın eşlik ettiği bu aristokratlar, siyasetten ziyade edebiyat, sanat, din ve felsefe hakkında konuşmaktan hoşlanıyorlardı. Daha sonra, Yü-chang 庾亮 Dağı yakınında, dağ yamacının ve derelerin güzel manzarasının keyfini çıkardığı bir noktada, bambu ormanından bir tapınak inşa etti. Kulübesine ch'ing-t'an ve keşiş uzmanları da dahil olmak üzere birçok ziyaretçi gelmişti ve örneğin boşluğun derin felsefesi hakkındaki tartışmaları hiç durmadan devam ediyordu. Seng-yuan, o dönemde Güney Çin'de ch'ing-t'an Budizmini destekleyen merkezi bir figür haline geldi. Kao-seng chuan'a göre yerel bir Çinli aristokrat, Sengyüan'ın derin gözleri ve yüksek burnuyla dalga geçmiş, ancak o şöyle cevap vermişti: "Burun bir dağdır ve gözler bir yüzün havuzlarıdır. Yüksek dağın ruhsal enerjisi vardır ve derin havuzlar saf su içerir."78 Onun cevabı, o zamanlar ch'ing-t'an'da yaygın olan doğaya atıfta bulunuyordu. Başka bir bölümde aristokrat bir arkadaş dağlardaki mütevazı kulübesini ziyaret etti ve kendisinin de vahşi ortamda Budizm'i uygulamak istediğini açıkladı. Ancak bir süre denedikten sonra buranın vahşiliğine ve rahatsızlığına dayanamadığı için kasabasına döndü.79 76 Shih-shuo hsin-yü 世說新語, edebiyat (wu-hsüeh 五經) bölüm 4. Bkz. Kamata, 1983, 97. Shih-shuo hsin-yü beşinci yüzyılın ortalarında tarafından derlenmiştir. Liu I-ch'ing 劉義慶 (403-444), Geç Han hanedanlığı döneminden Doğu Çene hanedanlığının sonuna kadar tanınmış entelektüellerin hayatlarından bölümler derleyen. Otuz altı bölümde çeşitli kişilere yönelik övgü ve eleştirel yorumlar yer alıyor. 77 Kamata 1983, 86. 78 Shih-shuo hsin-yü, P'ai-t'iao p'ien 裴頠. Bkz. Kamata 1983, cilt. 2, 25 Kao-seng chuan, cilt. 4 - Taishō cilt. 50, hayır. 2059, 347a. 79 Shih-shuo hsin-yü, Ch'i-i p'ien 嵇康.

--- SAYFA 32 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 28 Daha önce de belirtildiği gibi, doğal güzelliklerde Budizm pratiğinin tadını çıkarmak, özellikle Doğu Çene döneminde güney Budizm'deki aristokratlar ve Budist rahipler arasında popülerdi. Bu Budist ch'ing-t'an sohbeti için, dağ ve saf su manzaralı güzel yerler, birinci sınıf entelektüel eğlence ortamı olarak seçildi. Taocu Budizm'in güneydeki destekçilerinden biri olan Seng-yüan, Güney Çin entelektüel ortamının merkezi figürlerinden biriydi. 2.4 K'ang Fa-lang 80 Kao-seng chuan'a göre K'ang Fa-lang, Chung-shan'da doğdu ve gençken Budist tarikatına katıldı. Fa-lang, Buda'nın Mr̥gad'va'daki (Sarnath'taki Geyik Bahçesi) ve parinirvāna'sındaki ilk vaazını okuduğunda, kutsal topraklara (Hindistan) gitmeyi diledi. Buda'nın doğum yerini, Kapilavastu'yu ve Hindistan'daki diğer Budist yerlerini görmek istediği için Çin'i diğer dört öğrenci keşişle birlikte terk etti. Kansu'dan ayrılıp Taklamakan çölünde üç gün dolaştıktan sonra, birdenbire, mütevazı bir binanın bir tarafında bir keşişin ilahiler söylediğini duydukları, otlarla kaplı harap bir tapınak gördüler. Diğer tarafta çok hasta bir keşiş kendi dışkısıyla yatıyordu ve güçlü bir koku yayıyordu. Fa-lang ve arkadaşları, hasta keşişi temizlemek ve onunla ilgilenmek için altı gün boyunca bu tapınakta kalmaya karar verdiler. Yedinci günde, hasta keşişin barınağı harika kokularla doldu ve Fa-lang, hasta keşişin aslında ilahi bir kişi (shen-jen) olduğunu fark etti. Diğer keşiş aynı zamanda bilgili bir Budist uygulayıcıydı ve acı çeken keşişin dışkısını yıkayan Fa-lang da dahil olmak üzere dört keşiş içtenlikle övüyordu. İlahi kişi, keşişlerden üçünün zaten Buda'nın yoluna girdiğini ve yalnızca Fa-lang'ın Dharma'nın öğretmeni olmak için kutsal topraklara seyahat etmeye devam etmesi gerektiğini söyledi. Keşişin tavsiye ettiği gibi Fa-lang, farklı ülkelerdeki pek çok stra ve yorumu inceledi ve sonunda Chung-shan'a döndü. Orada 80 Kao-seng chuan, cilt. 4 -Taish, cilt. 50, hayır. 2059, 347a, 347b.

--- SAYFA 33 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 29 birkaç yüz mürit. Ölümünün koşulları hakkında hiçbir şey kaydedilmedi, ancak Sun-ch'o daha sonra Fa-lang'ın eserleri için ölümünden sonra övgü dolu dizeler yazdı.⁸¹ Fa-lang güçlü bir şekilde dharma'yı aradı. İlahi keşişten kehaneti aldıktan sonra Hindistan'ı ziyaret etmeye çalıştı ama bunun yerine Orta Asya'da dolaşmaya başladı. Çin'de doğdu, Çin klasiklerine tamamen aşinaydı ve bilimsel tutkusunu Budizm araştırmalarında sürdürdü. Budizm'i Çin entelektüel geleneklerine göre açıklamak için ko-i (kōi) adı verilen bir yöntem kullandı.⁸² Kısa bir süre için ko-i, Güney'de bazı Çinli bilim adamları ve aristokratlar için sayısal listeler halinde düzenlenmiş yerel kavramları kullanarak Budizm'i anlamak için kabul edilebilir bir yöntemdi. Özetle, ister aslen Soğdlu olsun ister Çin'deki Soğdlu göçmenlerin torunları olsun, Soğdlu rahipler, özellikle Güney'de erken Çin Budizmi'nin oluşumunda önemli bir rol oynadılar. Sanskritçe Budist şarkılarından meditasyon tekniklerine ve ayrıca Mahāyāna, vinaya ve Hinayāna metinlerinin tercümesine kadar Çin Budizmine getirdikleri içerik son derece zengindi.⁸³ Soğdlu rahipler, Kafkasyalı özelliklerine rağmen, Çin entelektüel topluluklarında bilgili kişiler olarak saygı görüyordu; çünkü Budizm genellikle Taoizm'in felsefi gelenekleri açısından anlaşılıyordu. Çinli aristokratlar arasında popüler bir entelektüel alışveriş tarzı olan ch'ing-t'an, o dönemde güney Budizminin önemli bir geleneğiydi. Tam da Çin entelektüel tarzında, Soğdlu ve diğer yabancı keşişler merkezi figürler haline geldi. Çin Budizmine Soğdlu katkılar yedinci ve sekizinci yüzyıllara kadar devam etti. Örneğin, Semerkandlı Soğd soyundan gelen (büyükbabası aracılığıyla) ve Hsüan-tsang'ın müridi olan Chi (Tz'u-en ta-shih), 81 Kamata 1983, 156. 82 Kamata 1983, 152. Victor H. Mair yakın zamanda bunun ayrıntılı bir eleştirisini yazmıştır. yanlış yorumlanan terim. "Sonuçta geyi nedir?" başlıklı makalesine bakın. (yakında). 83 Burada Hinayna bir mezhebe değil, metinlere atıfta bulunmaktadır. Theravāda, Nikāya vb. bu örnekte uygun olmayacaktır çünkü referans Çin Budist literatüründeki bir sınıflandırmaya yöneliktir.

--- SAYFA 34 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 30 Budizm'in Hua-yen okulunun ilk patriği oldu.⁸⁴ Üstelik aynı okulun üçüncü patriği olan Fa-tsang (643-712)'nin de Soğdlu bir annesi ve Hintli bir babası vardı.⁸⁵ Fa-tsang, Çin'de tanınmış bir Budist filozof ve Ta-sheng ch'i-hsin lun (Mah"y"na İnancın Uyanışı üzerine bir yorum yazdı. Son olarak Tantrik Budizm'in Çin'e tanıtılmasına büyük katkı sağlayan Pu-k'ung (705-774) Amoghavajra'nın da Soğdlu bir annesi ve Hintli bir babası vardı. On üç yaşındayken amcasının yanında Ch'ang-an'a geldi. Daha sonra Hindistan'a gitti ve tercüme ettiği Vajraekhara-stra (Chin-kangting ching) dahil 500'den fazla tantrik strayı geri getirdi. Pu-k'ung, T'ang hanedanının üç farklı imparatorundan imparatorluk himayesi aldı ve Çin imparatorluğu için koruyucu bir din olarak tantrik Budizm'i kurdu. Pu-k'ung'dan sonra, sekizinci yüzyılın sonuna gelindiğinde, Budizm Çin halkı arasında dahili ve kapsamlı bir şekilde gelişmeye devam ettiğinden, bibliyografik kayıtlar artık Soğdlu veya K'ang bağlantılı keşişlerin varlığını göstermiyor. Giderek daha fazla Çinli keşiş, Budizm'in yayılmasında ve yayılmasında önemli roller üstlenmeye başladı; bu, T'ang hanedanlığı döneminde Çin Budizminin gelişmesine ve sonunda çiçeklenmesine katkıda bulundu. Genel olarak Soğdlu rahipler için en aktif dönem, Budizm'in Çin'deki aristokrat ve imparatorluk ailelerinin desteğiyle yayıldığı, özellikle Doğu Jin ve Wu hanedanları dönemindeki üçüncü ve dördüncü yüzyıllardır. 2.5 İletilen Budist metinlerin doğası ve Sogdiana'da Budizm'in ölümü Yukarıda belirtildiği gibi, ikinci ve üçüncü yüzyılda Budist metinlerini Çin'e ileten en az üç keşiş, K'ang Chü (187-199), K'ang Meng-hsiang (190-220) ve K'ang Seng-yüan (c. 253), Semerkand olmasa bile doğrudan Sogdiana'dan geldi. İlk yüzyıllardaki Soğd Budizminin doğasını bulmak için Çin'e getirip tercüme ettikleri sūtraların maddelerini inceleyelim. K'ang Chü (Çin'de 187-199), 84 Kamata Shigeo, Ch"roku bukky"shi, 6 cilt. (Tokyo: Tokyo University Press, 1999), 6: 639. 85 Kamata 1999, 664; Sung Kao-seng chuan - Taish" cilt. 50, hayır. 2061, 732a.

--- SAYFA 35 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) 31 Wen ti-yü ching (Çin'de 190-220),⁸⁷ Fan-wang ching (T'ai-tsu pen-ch'i jui-ying ching Ssu-ti ching (Cung a-han) Pao-fu ching She-li-fu ma-ho mu-chien-lien yu ssu ch'ü ching (Tseng-i a-han) Hsing ch'i-hsing ching Hsiu-hsing-pen ching, 89 Chung-pen-ch'i ching K'ang Seng-yüan Samghavarman (c. 253)⁹¹ Yu-ch'ieh chang-ch'e so-men ching (pai-chi) pu Wu-liang-shao ching (Daha büyük Sukh"vat"vy"ha)⁹³ 86 Kao-seng chuan, cilt. 1, Taish" cilt. 50, hayır. 2059, 324c. 87 Çoğunlukla Hadani Ryotei'den, Seiiki no Bukky" [Batı bölgesindeki Budizm] (Kyoto: H"rin-kan 1913), 225. 88 Fan-wang ching genellikle Kum"raj"va"ya (350-409) atfedilir, ancak muhtemelen MS 431-481 civarında yazılmıştır. Taish" cilt. 24, hayır. 1484, 997-1009. Bkz. Ishida Mizumaro, Bonm"kyo (Tokyo: Daiz" shuppan, 1971) ve Jan Jakob Maria de Groot, *Le Code du Mah"y"na en Chine*, Brahmaj"la-s"tra (New York: Garland Publishers, 1980). 89 Kao-seng chuan, cilt. 1 - Taish" cilt. 50, hayır. 2059, 324c, Hsiu-hsing-pen ching'in çevirisini K'ang Meng-hsing'e atfeder, ancak Kamata (1983), aç bir kaplana bedensel kurban verme öyküsünü içeren bu stranın çok daha sonra bilinmeyen farklı bir yazara tarihlenebileceğine inanır. Bkz. Kamata 1983, 72. 90 Kao-seng chuan, cilt. 1 - Taish" cilt. 50, hayır. 2059, 324c 91 Hadani 225-6. K'ang Seng-yüan'ın çeviri kayıtlarının çoğunun bilim adamları tarafından doğru olmadığı düşünülüyor ve bazıları K'ang Seng-yüan'ın gerçek bir tarihi kişi olup olmadığını merak ediyor. Bkz. Kamata 1982, 183-184. 92 Li-tai san-pao chi - Taish" cilt. 49, hayır. 2034, 56b. Yine de K'ai-yüan shih-chiao lu cilt. 11, Taish" cilt. 55, hayır. 2154, 585a, yazarlığını reddediyor. 93 Li-tai san-pao chi - Taish" cilt. 49, hayır. 2034, 56b. Büyük Sukh"vat"vy"ha'nın birkaç olası çevirmeni vardır ve K'ang Seng-yüan da onlardan biridir. Bilim adamları arasında stra'nın gerçek çevirmen(ler)inin kim olduğu/olduğu konusunda henüz bir fikir birliği yoktur. Kamata 1982, 183.

--- SAYFA 36 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 32 Ssu-fen tsa-chieh-mo 94 K'ang Seng-hui (222-280- Çin'de doğdu)95 Liu-tu chi ching,96 Wu ching97 Soğdiana'daki ilk Soğdlu keşişlerden aktarılan s'traların doğası, Mah'y'na s'traların çoğunlukla Fang-teng-pu 98'e ve H^nay@ana metinlerinin A-han pu 'ya ait olduğunu gösterir. AÚgama bölümü) Sogdiana'da mevcuttu.99 Diğerleri arasında M'hay'na Prajñ'p'ram^t' grubuna ait metinler ve Dharmaguptaka'nın (T'an-wu-te pu) vinayaları yer alır. Budist strara türlerinin bu kombinasyonu, Kuşana (Ta Yüeh-chih) ve Parthia'da (An-hsi) yayılan Budist strarları ile karşılaştırılabilir. O dönemde Kuzeybatı Hindistan'ın etkisi altındaki Sogdiana, Baktriya, Part ve Kuşana arasında kapsamlı dini ve kültürel etkileşimler olmuş olmalı. Soğd Budizmi'nin başka tarihsel koşulları mevcut değildir, ancak Soğd Budizmi'ne en büyük darbelerden birinin beşinci yüzyılın ortalarında Akhalitlerin istilası olduğunu biliyoruz. Daha önce de belirtildiği gibi Akhunlar, Baktriya'yı ve kuzeybatı Hindistan'ı fetheden, başkentlerini Hiva'da (bugünkü Özbekistan'da) kuran, 94 K'ai-yüan shih-chiaolu, Taish, 55, no. 2154, 486c-487a. 95 Kamata 1982, 220-223. K'ang Seng-hui Çin'de doğdu, dolayısıyla çevrilmiş metinleri mutlaka Sogdiana'dan aktarılan Budist metinleri yansıtmayabilir. Ch'u santsang chi chi, K'ang Seng-hui'ye yaklaşık altı metin atfetti, ancak çoğunlukla Liu-to-chi ching'in sonraki eklemeleri veya bölümleri. 96 Taish, cilt. 3, hayır. 152, 1-52. 97 Bu metin günümüze ulaşmamıştır ancak Li-tai san-pao chi, Wu ching'in Hsiao-pen po-je ching'e [Asæt≥as"hasrik"prajñ"p"ram^t" s'tra- 8000 satırlık Bilgeliliğin Mükemmelliği s'tra]ya karşılık geldiğini anlatır. 98 Fang-teng pu [San. Tripitaka'nın Vaipulya] bölümü, Chih-i'nin sınıflandırmasına göre Prajñ'p'ram" s'tra, Lotus S'tra ve Parinirv'n≥a s'tra dışında belirli Mah'y'na s'traları içerir. 99 Hadani 228.

--- SAYFA 37 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım 2006) 33 567'de T'u-chüeh ve Sasani ordusu. Ancak Wei-shu 100'ün başkentinde parıldayan çok sayıda altın tapınak ve pagoda bulunduğunu belirttiğinden beri Budizm, Sogdiana veya Baktriya'daki Aktalitlerin yönetimi altında yok olmadı. Baktriya.101 Wei-shu'ya göre, Sogdiana'da insanlar haziran ayında atalara ait şapeller inşa ettiler ve Buda'ya yabancı yazılı kitaplar (hu-shu - muhtemelen Sanskritçe metinler) sundular.102 Hem Sui-shu hem de Ch'ien T'ang-shu ayrıca K'ang ülkesinde Budizm'in varlığı hakkında kısa notlar veriyor.103 Ancak çoğu tarihi kaynak vurgulama eğiliminde Soğdlular arasında Zerdüştlük. T'ang-shu'ya göre,104 K'ang kuo'daki insanlar Buda'nın dharma'sına saygı duyuyordu ama aynı zamanda Zerdüşt tanrılarını da kutsal sayıyorlardı. Tu shih T'ung-tien'de (105) ölülerin teşhir edilmesi şeklindeki cenaze uygulamasıyla ilgili olarak Zerdüştlüğün yayılmasını destekleyen bazı kanıtlar vardır. Cenaze ve anma törenleri sırasında yas tutanlar kıyafetlerini yırtıp yüksek sesle ağladılar ve ölenlerin kemikleri yedi gün boyunca tarlada kaldı. Zerdüşt cenazelerinin bir başka anlatımında ise bu amaçla yetiştirilen köpeklerin cesedi yediği, ardından kalan kemiklerin yakınları tarafından gömülmek üzere alındığı anlatılmaktadır. Ta tz'u-en ssu san-tsang fa-shih chuan cilt. 2 [Hsüan-tsang'ın Hayatı], yak. 650'de ayrıca Semerkand kralı ve halkının Budizm'e inanmadığı, Zerdüştlüğü uyguladığı belirtilmektedir.106 Bu biyografiye göre Semerkand'da iki Budist tapınağı vardı ancak yerel halk, muhtemelen Zerdüşt inancına sahip, tapınaklara gelen keşişleri yakıyordu. Bu 100 Wei-shu, 2278-9. 101 Hadani 229. 102 Wei-shu, 2281. 103 Sui-shu, 1849 ve Ch'ien T'ang-shu, 5310. 104 T'ang-shu, 6244. 105 T'ung-tien, cilt. 193; Hadani 230. 106 Taish, cilt. 50, hayır. 2053, 227c.

--- SAYFA 38 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 34 yedinci yüzyılda Sogdiana'da Zerdüştlük egemendi ve Hsüan-tsang'ın ziyareti sırasında erken Soğd Budizmi neredeyse yok olmuştu. Hsi-yü chi'ye (Batı Bölge Kayıtları) göre Hsüan-tsang, Semerkant'ta kralı ve farklı sınıflardan birçok insanı Budizm'e döndürmeyi başarmıştır. Büyük bir dharma töreni düzenledi ve tapınağa yerleşik keşişlerin yerleştirilmesini sağladı.107 Bununla birlikte, Hsüan-tsang'ın Budizm'i orada yeniden canlandırma girişimi kısa sürdü ve Budizm, o gittikten kısa süre sonra ortadan kayboldu. Sekizinci yüzyılın başlarında Hui-ch'ao 慧超, Soğd krallıklarındaki insanların Zerdüştlük uyguladığını ve Budizm'i hiç bilmediklerini bildirdi.108 Ancak K'ang kuo'da (Semerkant) bir keşişin yaşadığı bir Budist tapınağı buldu. Bu tapınak Hsüan-tsang'ın yayma çabalarının kalıntısı olabilir. 2.6 Soğd Budist metinleri Doğu Türkistan'da kayda değer sayıda Soğd metni keşfedildi, ancak bunlardan sadece birkaçı tam ve birçoğu parçalı durumda. Bu Soğd metinleri içerik bakımından farklılık gösterir ve Budist, Maniheizt ve Asur Hristiyan metinleri gibi dini belgelerin yanı sıra laik belgeleri de içerir; Daha önce de belirtildiği gibi ticari senetler ve sözleşmeler. Soğd Budist metinleri esas olarak Tarım Havzası çevresindeki kuzey ticaret yolu üzerindeki Turfan ve Tun-huang'da keşfedildi. Tun-huang'da bulunan Soğd el yazmalarının çoğu ve Soğd Turfan parçalarının üçte biri Budisttir. Geri kalanı Manici ve Hristiyan metinleridir.109 Buna göre, genel olarak Budist materyaller, mevcut Soğd elyazmalarının büyük bir bölümünü oluşturur. Soğd kolonilerinin bulunduğu Kucha, Hotan ve Shorchuk'ta da az miktarda Soğd Budist metni bulundu. Soğdlu 107 Kamata 1994, 5: 275'in olmaması dikkat çekicidir; Taisho cilt. 50, no.2053, 227c. 108 Wang wu T'ien-chu kuo chuan 王玄奘大唐西域記. Taisho cilt. 51, hayır. 2089-1, 978b. 109 Yoshida Yutaka, "Sogodo-go butten kaisetsu", *Nairiku ajia gengo no kenkyu* VII (1991): 95.

--- SAYFA 39 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 35 Hsüan-tsang'ın yedinci yüzyılda Semerkand ve Semirechie'deki bazı Budist tapınaklarından bahsetmesine rağmen Sogdiana'da bulunan 35 Budist metni. Bu Soğd metinleri için, Kai-yüan 16 - Çin hanedanlığı dönemi Kai-yüan'ın (MS 728) 16. yılı tarihli Sarhoş İçkiyi Kınayan Sûtra dışında bir tarihlleme mevcut değildir.110 Soğd metinlerinin bazı Çin prototipleri, özellikle Tantrik dharmāran≥2 metinleri, sekizinci yüzyılın ikinci yarısında veya sonrasında yazılmıştır.111. bu metinler bu tarihten biraz sonra Soğdcaya tercüme edilmiş olmalıdır. Örneğin Kuan-yin bodhisattva'nın112 108 ismine ilişkin Soğdca bir metin, onuncu yüzyıldan sonrasına tarihlenebilir, çünkü benzer başlıklara sahip Çince metinler, Kuzey Sung hanedanlığı döneminde (MS 960-1100) Hint metinlerinden Çinceye çevrilmiştir. Sundermann'a göre Soğd metinleri için kullanılan bazı kağıtlar yedinci ila sekizinci yüzyıllara tarihlenebilir, ancak geri dönüştürülmüş kağıtlar, örneğin Çince metinlerin arkasına yazılan Soğd metinleri dokuzuncu ila onuncu yüzyıla kadar tarihlenebilir, ancak tarihlendirme kağıtları üzerinde hiçbir sistematik çalışma yapılmamıştır.113 Tarihlendirmenin bir başka anahtarı da >uka gibi Soğd metinleriyle karıştırılmış Tibet yazısıdır. s'tra, yaklaşık olarak Tibet'in Tun-huang'ı işgal ettiği zamana, MS 781 ile 848 arasına tarihlenebilir. Bu nedenle, Soğd yazısının imla türü de dahil olmak üzere kanıtların çoğu, Soğd Budist edebiyatının zirve döneminin yedinci yüzyılın sonlarından 110'un ilk yarısına kadar olduğunu gösterir Reichelt 1932, 70. Bu el yazması Stein Or olarak numaralandırılmıştır. 8212 (191) 1. 34. 111 Örneğin, Amoghapāñçamantrahrādaya s'tra [tr. Pu-k'ung (Amogavajra), 746-771, Çin tarafından Çinceye çevrilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi Pu-k'ung'un annesi Soğdlu, babası Hintliydi. 112 Çince tripitaka'da birkaç benzer başlık mevcuttur, örneğin Kuan tzu-tsai p'u-sa pai-pa ming ching 觀世音菩薩普門品 (Taisho cilt 20, no. 1054), MS 985'te T'ien tarafından Hint bir prototipten Çince'ye çevrilmiştir. Hsi-tsai. Başka bir benzer başlık olan Kuan tzu-tsai p'u-sa fan-tsan 觀世音菩薩變身經 (Taisho cilt. 20, no. 1055) 990'da Fa-hsien 法顯 (muhtemelen Fa-t'ien 法顯) tarafından da tercüme edilmiştir. Bkz. Lewis Lancaster, *Kore Budist Kanonu* (Berkeley: University of California Press, 1979), 399. 113 Yoshida 1991, 102.

--- SAYFA 40 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 36 sekizinci yüzyıl.114 Bazı Budist metinleri, özellikle Tantrik ve dhran metinleri, Tunhuang'da dokuzuncu ve onuncu yüzyıllar boyunca Soğdcaya çevrilmeye devam etti. Yedinci ve onuncu yüzyıllar arasındaki bu dönem, Soğd ticaret faaliyetlerinin doruğa çıktığı ve Çin'deki Soğd kolonilerinin yayıldığı döneme denk gelmektedir. Budist metinleri için kullanılan Soğd yazısına Arami alfabesine dayanılarak oluşturulan "s'tra stili" veya "Semerkand tipi" adı verilmektedir. Mark Dresden, Soğd yazısının genel olarak dördüncü yüzyılda kullanıldığını ve sekizinci yüzyılda tamamen geliştiğini belirtmektedir.115 Moğolistan kökenli göçebe Türkler olan Uygurlar, sekizinci yüzyıldan on dördüncü yüzyıla kadar bu Soğd yazısını değiştirilmiş bir biçimde Budist metinleri, ticaret sözleşmeleri ve diğer laik belgeler için benimsemiş ve kullanmışlardır. Yazıyla yazılmış en son Uygur Budist metni on üçüncü yüzyıla tarihlenmektedir. Moğollar da bu Soğd alfabesini Uygurlardan almışlar ve Kiril alfabesini benimsemelerinden önce modern zamanlara kadar kullanmaya devam etmişlerdi. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başlarında Avrupalı kaşifler, yani Paul Pelliot, Aurel Stein ve Sergei F. Oldenburg, Tun-huang vahası yakınlarında birçok Soğd Budist el yazması ele geçirdiler.116 Turfan bölgesinde Alman kaşifler Albert Grünwedel ve Albert von Le Coq da Soğd Budist metinleri buldu.117 Bu el yazmaları Avrupa'ya gönderilir ve varır varmaz birçok bilim adamı tarafından incelenir. ilgili akademik kurumlar. Pelliot koleksiyonları arasında, Soğd araştırmalarının öncüsü olan Robert Gauthiot, iki tam metinle ilgili çeviri yaptı ve yayınladı: D'rghanakha s'tra [Dini uzun metrajlı soruların Stra'sı 114 David A. Utz, *A Survey of Buddha Sogdian Studies*, *Bibliographia Philologica Buddhica Series Minor III* (Tokyo: The Reiyukai Library, 1978), 8. 115 Dresden 1218. Dresden'e göre, Maniheiz Soğdlular, orijinal olarak Mani tarafından benimsenen Sami Palmyrene yazısının çeşitlisini kullandılar ve Soğd Hristiyan metinleri için Süryanice Estangelo yazısı kullanıldı. 116 Utz 1978, 1. 117 Albert Grünwedel, *Bericht über archäologische Arbeiten in Idikutschari und Umgebung im Winter 1902-03* (Münih: Abhandlungen der königlich Bayerischen Akademie der Wissenschaften, 1906); Albert von LeCoq, *Auf Hellas Spuren in Ostturkistan* (Leipzig: J. C. Hinrichs, 1926, rpt. Graz, 1974).

--- SAYFA 41 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım 2006) 37 [çivilenmiş makale] 1911'de ve Vessantara j'taka (Buda'nın Prens Sudan olarak yeniden doğuş hikayesi) - Soğd dilinde bilinen en uzun metin - 1912'de. Buda'nın karmik cezaları açıkladığı (geçmişteki eylemlere göre gelecekteki varoluşu açıklayan) en büyük metinlerden biri olan İyinin ve Kötünün Sebepleri ve Sonuçları (Eylemler), Gauthiot'nun Birinci Dünya Savaşı sırasında ölümünden sonra 1920-28'de ölümünden sonra yayımlandı. Bu ilk çeviriler, Soğd Budist metinlerinin incelenmesini kolaylaştırma açısından önemli bir değere sahipti, ancak akademide Soğd dili bilgisi ilerledikçe daha sonraki incelemelere ihtiyaç duyuldu. 1940 yılında, Gauthiot'nun gramer çalışmalarını sürdüren E. Benveniste, D'rghanakha s'tra ve Vessantara j'taka'yı yeniden düzenledi ve daha sonra Pelliot Koleksiyonu'ndaki tüm Soğd materyallerinin yayınlanmasını tamamladı.119 Benveniste'nin Vessantara j'taka ve Sebepler ve Sonuçların S'tra'sı çevirileri daha sonra gözden geçirildi ve yeniden düzenlendi. David N. MacKenzie, Ilya Gershevitch, Werner Sundermann ve diğerleri tarafından incelenmiştir.120 Stein ve Oldenburg koleksiyonları ayrıca yirminci yüzyılın başlarından itibaren Friedrich W. K. Müller, F. Rosenberg ve Hans Reichelt gibi birçok Avrupalı bilim adamı tarafından incelenmiş ve tercüme edilmiştir.121 İncelenen metinler Vessantara j'taka ve Prince'in Pali isminden parçalardır. Sudan, cömertliği nedeniyle reddedilen Vessantara'dır. Robert Gauthiot, "Vessantara J'taka'nın bir versiyonu." *Journal Asiatique* 19: (1912). 119 Utz 1978, 2. 120 David N. MacKenzie, *The S'tra of the Causes and Effects of Actions in Sogdian*, London Oriental Series, 22 (Londra: Oxford University Press, 1970); Ilya Gershevitch, "On the Sogdian Vessantara J'taka," *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland* (1942): 97-101; Werner Sundermann, "Soğd'daki Eylemlerin Sebepleri ve Sonuçlarının S'tra'sının İncelenmesi", David N. MacKenzie, *Orientalistische Literaturzeitung* 69 (1974, 11/12): 581-585. 121 Friedrich W. K. Müller, "Reste einer soghdischen Übersetzung des Padmacint'man≥idh'ran≥^s'tra," *Sitzungsberichte der Preufjischen Akademie der Wissenschaften, phil.-hist. K1.* (1926); F. Rosenberg, "Deux fragments sogdiens bouddhisques du Ts'ien-fo-tong de Touen-houang", *Izvestiia AN* (1918): 817-42, (1920): 399-422, 455-74; Reichelt 1928 ve 1931.

--- SAYFA 42 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 38
 $N^{\wedge}lakan \geq t \geq ha \, dh^{\wedge}ran \geq ^{\wedge}$, Padmacint $^{\wedge}man \geq i \, dh^{\wedge}ran \geq ^{\wedge}$ ve diğerleri.¹²² Daha fazla inceleme ve yeni çeviriler Rosenberg, Benveniste ve çok daha sonraları tarafından yayımlanmaya devam etti.
 Mackenzie.¹²³ Sims-Williams, Stein koleksiyonundaki yayınlanmamış Soğdca metinlerin çoğunu yayınladı. Turfan bölgesinde Alman kaşifler tarafından keşfedilen Soğdca metinler, 1912 yılında Königlich Preussische Akademie der Wissenschaften'in bir parçası olan Doğu Komisyonu'na havale edildi. Alman Soğd Budist materyalleri Müller, Benveniste, O. Hansen ve diğerleri tarafından incelendi.¹²⁴ Utz ayrıca, Mah $^{\wedge}$ parinirv $^{\wedge}$ na s $^{\wedge}$ tra'nın önemli bir kısmını (toplamda 78 satır) tespit etti. yayınlanmamış Almanca Turfan metinleri.¹²⁵ 122 La Vallée Poussin-Gauthiot, "Fragment final de la $N^{\wedge}lakan \geq t \geq hadh^{\wedge}ran \geq ^{\wedge}$ en Br $^{\wedge}hm^{\wedge}$ et en transkripsiyon sogdienne," *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland* (1912): 629-45. Bu $dh^{\wedge}ran \geq 2 \, Br^{\wedge}hm$ alfabesiyle, satırlar arasında Soğdca transkripsiyonla yazılmıştır. Padmacint $^{\wedge}man \geq i \, dh^{\wedge}ran \geq ^{\wedge}$ a gelince, bkz. Müller 1926 (dipnot 9). 123 Bkz. Utz 1978, 4-6; F. Rosenberg, "Die soghdischen Handschriftenreste des Britischen müzelerinin incelenmesi, I. Teil: Die buddhistischen Texte, Hans Reichelt," *Orientalistische Literaturzeitung* (1929), 3: 194-201; Émile Benvenisté, "Soğd'da Kalan El Yazması Üzerine Notlar", *En İç Asya*, cilt. 2, Ek H, s. 1031, Sir Aurel Stein (Oxford: Clarendon Press, 1928); Émile Benvenisté, "Notes sogdiennes," *Doğu (ve Afrika) Çalışmaları Okulu Bülteni* 9 (1938): 495-519; David N. Mackenzie, *Britanya Kütüphanesi'nin Budist Soğd Metinleri*, *Acta Iranica* 10 (Téhéran-Liège: Édition Bibliothèque Pahlavi, 1976). 124 Friedrich W. K. Müller ve W. Lentz, "Sogdische Texte II," *Sitzungsberichte der Preufischen Akademie der Wissenschaften, phil.-hist. K1.* (1934): 504-607; Émile Benvenisté, "Notes parthes et sogdiennes," *Journal Asiatique* 228: 193-239; O. Hansen, "Die buddhistische und christliche Literatur", *Handbuch der Orientalistik, I. Abt., IV. Bd., 2. Abschn., Lfg. 1: Iranistik: Literatur*, s. 77-99, editör: B. Spuler (Leiden: E. J. Brill, 1968). 125 Utz 1978, 6.

--- SAYFA 43 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 39 Tablo 2: Soğd Budist metinleri¹²⁶ (T = Taisho no.; Tun-huang/Turfan - keşif yeri) A. J $^{\wedge}$ taka ve Avad $^{\wedge}$ na Vessantara j $^{\wedge}$ taka (Jinaputr $^{\wedge}$ rthasiddas $^{\wedge}$ tra) T'ai-tzu hsü-ta-na ching 𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤 Tun-huang T171 Daçakarmapatha-avad $^{\wedge}$ nam $^{\wedge}$ la [On eylemle ilgili avad $^{\wedge}$ na çelengi] Turfan İyi ve kötü niteliklere sahip iki kardeşle ilgili tanımlanamayan bir avad $^{\wedge}$ na (Kaly $^{\wedge}$ n $\geq$ am $\geq$ kara ve P $^{\wedge}$ pam $\geq$ kara) Turfan B. Mah $^{\wedge}$ y $^{\wedge}$ na metinleri ve ilgili yorumlar Vajracchedik $^{\wedge}$ prajñ $^{\wedge}$ p $^{\wedge}$ ramit $^{\wedge}$ s $^{\wedge}$ tra Chin-kang po-je ching 𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤 Tun-huang & Turfan T235 Vajracchedik $^{\wedge}$ prajñ $^{\wedge}$ ç $^{\wedge}$ stra (Sog. fQyrn'y pr'tny' wyðf'©) Ching-kang po-je ching lun 𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤 Turfan T236 Pañcavimṣatis $^{\wedge}$ hasrik $^{\wedge}$ prajñ $^{\wedge}$ p $^{\wedge}$ ram $^{\wedge}$ t $^{\wedge}$ s $^{\wedge}$ tra Mo-ho po-je po-lo-mi ching 𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤 Turfan T223 Suvarnaprabh $^{\wedge}$ sottama s $^{\wedge}$ tra Ching-kuang-ming tsui-sheng-wang ching 𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤 Turfan T665 Saṃgh $^{\wedge}$ t $\geq$ s $^{\wedge}$ tradharmapary $^{\wedge}$ ya s $^{\wedge}$ tra Seng-ch'ieh-cha ching 𐰽𐰺𐰍 Turfan T423 Mah $^{\wedge}$ parinirv $^{\wedge}$ n...a s $^{\wedge}$ tra Ta-pan nieh-p'an ching 𐰽𐰺𐰍 Turfan T374 Vimalak $^{\wedge}$ rti-nirdeça Wei-mo ching 𐰽𐰺𐰍 Tun-huang & Turfan T475 Avatam $\geq$ saka s $^{\wedge}$ tra Hua-yen ching 𐰽𐰺 Turfan T279 Lanuk $^{\wedge}$ vat $^{\wedge}$ ra s $^{\wedge}$ tra¹²⁷ Leng-ch'ieh a-pa-to-lo pao ching 𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤 Tun-huang T670 126 Yoshida 1991, 104-115 ve Utz 1978, 9-11'den uyarlanmış ve değiştirilmiştir. 127 Bu, alkol, sarımsak ve soğanla ilgili beslenme kısıtlamalarına ilişkin uzun metnin bir parçasıdır.

--- SAYFA 44 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 40
 Buddhady"nasam"dhis"gara s"tra Kuan-fo san-mei-hai ching 𐰽𐰺𐰍𐰍𐰍 Tun-huang T643
 Brahmaniçesacint^paripræcch" s"tra Ssu-i fan-t'ien so-wen ching 𐰽𐰺𐰍𐰍𐰍 Shorchuk T586 C. Tantrik
 metinler ve dh"ranæ^ Amoghap"çamantrahrædaya s"tra Pu-k'ung chüan-so shen-chou hsin-ching
 𐰽𐰺𐰍𐰍𐰍 Tun-huang T1094 Padmacint"manæ^ s"tra Kuan-shih-yin p'u-sa ju- i lun t'o-lo-ni shen-chou
 ching𐰽𐰺𐰍𐰍𐰍 Tun-huang T1082 Kuan-tzu-tsai p'u-sa ju-i lun nien-sung i-kuei𐰽𐰺𐰍𐰍𐰍 Tun-
 Huang T1085 AÜry"valokite'nin 108 isminden S"traçvara Kuan-tzu-tsai p'u-sa pai-pa-ming tsan
 𐰽𐰺𐰍𐰍𐰍 (𐰽) Tun-huang N^lakanætæhadh"ranæ^ (veya N^lakanætæha- avalokiteçvara dh"ranæ^ =
 T1111) Ch'ien-shou ch'ien-yen kuan-tsu-tsai p'u-sa kuang-ta yüan-man wu-ai ta-peï-hsin t'o-lo-ni pen
 𐰽𐰺𐰍𐰍𐰍 Tun-huang T1061 Fo-shuo ti-tsang p'u-sa t'o-lo-ni ching 𐰽𐰺𐰍𐰍𐰍
 Tun-huang T1159 D. Diğer Mah"y"na metinleri D^rghanakhaparivr"jakaparipræcch" s"tra Ch'ang-chao
 fan-chih ch'ing-wen ching 𐰽𐰺𐰍𐰍 Tun-huang T584 Bhaisæajyaguru vaidæ"ryaprabh"sa p"rvpra
 næidh"na viçesæavistara s"tra Yao-shih liu-li-kuang ju-lai pen-yüan kung-te ching 𐰽𐰺𐰍𐰍
 Tun-huang T450 Anµgulim"l^ya s"tra Yang-chüeh mo-lo ching 𐰽𐰺𐰍 Tun-huang T120 Fo-shuo tsui-pao
 ch'ing-chung ching 𐰽𐰺𐰍𐰍 Turfan T1467

--- SAYFA 45 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 41 Fo-shuo
 shih-fei-shih ching 𐰽𐰺𐰍 Turfan T794 ūka s"tra Ying-wu ching 𐰽𐰺 Tun-huang T79 Fo-shuo kuan-ting
 ch'i - wan erh-ch'ien shen- wang-hu pi-ch'iu chouching 𐰽𐰺𐰍 Turfan T1331 E. Kıyamet
 Metinleri S"tra'nın nedenleri ve etkileri iyi ve kötü (eylemler) Fo-shuo shan-o yin-kuo ching 𐰽𐰺𐰍
 Tun-huang T2881 Dh"ta s"tra [(günahtan) arınma s"tra] mevcut metnin son kısmı Fo wei hsin wang
 p'u-sa shuo t'ou-t'o ching𐰽𐰺𐰍 Tun-huang T2886 Fa-wang ching 𐰽𐰺 Tun-huang & Turfan T2883
 Chiu-ching ta-peï ching 𐰽𐰺 Tun-huang T2880 Ta-fang-kuang hua-yen shih-o ching 𐰽𐰺𐰍
 Tun-huang T2875 Shou-pa chai-chieh i 𐰽𐰺 Tun-huang Boşlukla ilgili tanımlanamayan metin Tun-huang
 F. Diğer tanımlanamayan metinler Prasenañit fragmanı128 Turfan Upaka arasındaki kavga ('wp'k' =
 Upakamanæd^kaputta) ve Buddha (Anµguttara nik"ya IV 188'e yakın) Sarhoş edici içkinin kınanmasını
 anlatan S"tra (Soğdca başlık = mstk'r'k cñ'nt prxwn pwstk `uw prw'rt) Tun-huang Etin kınanmasını
 anlatan S"tra Tun-huang 128 Bu parça Buda'nın Kral ile konuşmalarını içerir Prasenañit. cakravartin ile
 ilgili.

--- SAYFA 46 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 42 S 9, 10, 11
 - "İyiyle kötü arasında hiçbir fark yok" ile ilgili metinler Tun-huang S 14, 15, 30 - Tilsmatik çarklı
 Avalokiteçvara ile ilgili metinlerden oluşan bir koleksiyon Tun-huang P 20 - A beden ve zihin için ilaçla
 ilgili metin Tun-huang S 21 (3 parça) et yeme ve içmeyle ilgili... AÜnanda'dan talimatları (ç^la) almak
 Tun-huang P 22 - Astronomi ve gezegenlerin gösterdiği kötü işaretlerle ilgili tantrik bir metin Tun-huang
 Tia - Kısa s"tralardan oluşan bir koleksiyon - Kuchean'dan çevrilmiştir: Sunderman (1989, 16) başlığı şu
 şekilde tercüme etmiştir: Samæjñ"dharm"ha-yoga Tun-huang 2.6.1 Soğd Budist metinlerinin prototipi
 mi? Mevcut Soğd Budist metinleri birkaç önemli Mah"y"na s"trayı ve tantrik dh"ranæ2 metinlerini temsil
 etmektedir. Ayrıca birkaç j"taka ve avad"na, bazı kısa Mah"y"na metinleri ve apokrif metinler içerirler.
 Başlıklardan bazıları, Tun-huang el yazmaları arasında bulunan popüler Çin Budist türü Pien-wen'i
 yansıtır. Mevcut metinlerin içeriğine bakılırsa, Soğdlu Budist literatürü ana felsefi doktrini temsil
 etmemekte, daha ziyade Budizm'in günlük uygulama yönlerini temsil etmektedir; örneğin içkinin veya
 belirli yiyeceklerin yasaklanması, zan'ın söylenmesi ve tüm canlı varlıkların kaderini belirleyen karmanın
 işleyişi. Yukarıdaki listeden, Soğd Budist metinlerinin çoğunun Çince metinlerden çeviriler olduğu açıkça
 görülmektedir.129 Bazı Soğd metinleri kelime kelime karşılık gelen Çince kısımlarla tam olarak eşleşir
 veya en azından içerik bakımından benzerdir.130 Utz, Çince'den bu tür titizlikle aslına sadık çevirilerin
 zaman zaman 129 Utz 1978, 7. 130 MacKenzie 1976, 13-27'yi getirdiğini belirtmiştir.

--- SAYFA 47 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 43 feci sonuçlar.¹³¹ Bazı çeviriler o kadar aslına sadıktır ki, Soğd metinleri bazen Çin dili ve metinlerine özgü kelime kullanımını ve üsluplarını yansıtır. Dresden, bunun genellikle dini metinlerin çeviri literatüründe tipik bir durum olduğunu savunur: yani, bir çevirmenin orijinal dini metinlere sadık kalma çabaları, "onu Soğd dilinin doğal ifade potansiyelini zorlamaya ve çarpıtmaya zorlar, ... onu orijinalin üslubuna çok yakın tutmaya zorlar ve sonunda bu onu yanlış anlamaya veya yanlış yorumlamaya sürükler."¹³² Örneğin, Soğdca'daki Vimalakirti s"tra, Çincenin tam bir çevirisidir. MacKenzie, Soğd metinlerinin Çince metne atıfta bulunulmadan neredeyse anlaşılmaz olduğunu buldu.¹³³ Sundermann ayrıca Soğd dilindeki Mah"parinirv"na s"tra'nın, kelimenin Budist teknik anlamına atıfta bulunulmadan Çince karakterlerden tam anlamıyla çevrilmiş bazı bölümler içerdiğine dikkat çekti. Örneğin, ti 𐰽, Budist terminolojisinde "sahne" (bh"mi) anlamına gelir, ancak Soğdlu bir tercüman bunu kelimenin tam anlamıyla z'yh "toprak" olarak ifade etmiştir.¹³⁴ Üstelik, Soğdluların genellikle temel Çin Budist teknik terimlerini tanımadıklarını iddia etmiştir. Örneğin, tsung-ch'ih 𐰽𐰺 (kelimenin tam anlamıyla, her şeyi kapsayan) Çin Budizminde teknik olarak dh"ran" anlamına gelir, ancak Soğdlular bunu 'nw'ptkw 𐰽𐰺𐰺, "her şeyi tutan" olarak tercüme ettiler.¹³⁵ Soğdlular Çince teknik terimleri anladıklarında, terimleri Hint teknik terimlerine veya Soğdca kelimelere çevirme eğilimindeydiler. Dolayısıyla Sundermann, Soğdca'nın Çin Budist metinlerine ilişkin anlayışını şu şekilde özetledi: "Soğdca çeviri çoğu zaman tam olarak doğru değildir ancak neredeyse hiçbir zaman tamamen yanlış değildir." ¹³⁶ 131 David Utz, "Hindistan ve Sogdiana", Peter Gaeffke ve David Utz, ed. Güney Asya Ülkeleri: Sınırlar, Uzantılar ve İlişkiler (Philadelphia: Güney Asya Bölgesel Araştırmalar Bölümü, Pennsylvania Üniversitesi, 1988), 32. 132 Dresden 1221. 133 MacKenzie 1976, 18-31. 134 Werner Sundermann, "A Sogdian Mah"y"na Mah"parinirvan"na S"tra Manuscript", "Sınırları Aşan Budizm: Çin Budizminin Kaynakları" başlıklı konferansta sunuldu, 3-6 Ocak 1993, Hsi Lai Üniversitesi. 135 Utz 1988, 32. 136 Sunderman 1993, 8.

--- SAYFA 48 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) 44 Soğd Budist metinlerinin tamamı Çince'den çevrilmiş mi? Benzerlikleri ve farklılıkları görebilmek için Sebepler ve Sonuçlar S"tra'sını kelimesi kelimesine Çince versiyonuyla (Taishō cilt 85, no. 2881) karşılaştırdım. Bu karşılaştırmada Soğdca ve Çince metinler arasında kelimelerin kullanımı, cümlelerin içeriği ve sırası ve sūtranın üslubu açısından en az 45 farklılığa dikkat çektim. Örneğin, Çin strasından farklı olarak, s"tranın hem Soğd hem de Uygur versiyonları triratnaya (üç mücevher) saygı duruşuyla başlayıp bitiyor – "namo Buddha, namo dharma, namo sanfigha." Tablo 3: Sebepler ve Sonuçlar S"tra'sındaki bazı Soğdlu Budist teknik terimler Sanskritçe (İngilizce) Tokharian B Soğdca Çince Part dilinde ratna (mücevher/hazine) rtny pao 𐰽 rdn vih"ra (tapınak) 𐰽𐰺(')r ssu 𐰽 d"napati (donar) 𐰽𐰺𐰺 t'an-yüeh 𐰽𐰺 sam"gh"r"ma (manastır) snkr'my seng-lan 𐰽𐰺 𐰽rāman"na (keşiş) s"am"ne 𐰽mn'n' seng 𐰽 𐰽mn Maitreya mytr'k Mi-le 𐰽𐰺 mytry kalpa k'p' chieh 𐰽 preta prete pr'yt o-kuei 𐰽𐰺 bodhisattva bodhisatve pwtystf p'u-sa 𐰽𐰺 bwdysdf Dhy"na 𐰽𐰺 ay'ny ch'an 𐰽 Jam"budv"pa 𐰽am"bud"v" (prakrit: jam"bud"va-) f"am"ba Soğdca Budist kelimelerinin yukarıdaki örnekleri, Soğdluların Hint dilinden (Sanskritçe/Prakritçe) veya Part dilinden türetilen kendi Budist teknik terimlerine ve özel isimlerine sahip olduklarını açıkça göstermektedir. Bu alıntı sözcüklere ek olarak, Soğdlu çevirmenlerin, Soğd alfabesiyle kafiyeli dh"ran" metinlerini yazıya döktükleri için bir miktar Sanskritçe bildiklerini biliyoruz (örneğin, Kuan-tzu-tsai p'u-sa i-pai-pa-ming tsan ve Amoghap"çamantrahr"daya s"tra).¹³⁷ Utz'un belirttiği gibi, Budist Sanskritçe'nin neredeyse tamamı. Soğdlu Budistlerin bildiği metinsel materyaller, Sanskritçe dualar, mantralar ve dhran'ın kendileri veya bunlarla ilgili metinlerdi.¹³⁸ Bu Sanskritçe kelimeler 137 Yoshida 1991, 98'di. 138 Utz 1988, 30.

--- SAYFA 49 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 45 ilahiler söyleyip ezberlemişti, dolayısıyla bu, Soğdlu Budistin Sanskritçeyi iyi bildiği anlamına gelmez. Yukarıdakilerin bazı istisnaları vardır. Gauthiot, *Avalokiteçvarasyan* "mas≥t≥açataka stotranın Soğdca uyarlamasındaki iki pasajın, Ud"navarga'nın Orta Asya Sanskritçe metninde olduğu gibi P"li Dharmapada'dan iki ayetin Sanskritçe redaksiyonları olduğunu belirtti.139 Soğdluların Sanskritçe ile rahat olduklarına dair başka ipuçları da var. Sarhoşluk Veren İçeceğin Kınamasına İlişkin S"tra'nın metninin sonunda, s"tra'nın bir Hint dilinden çevrildiğini belirten bir sütun bulunmaktadır. Ancak MacKenzie bunun büyük olasılıkla Çince'den çevrilmiş olduğunu öne sürüyor ve bir Budist metni olarak orijinalliğini artırmak için kolofonun Hint prototipinden bahsettiğini varsayıyor.140 MacKenzie'nin Çin prototipi hakkındaki argümanlarından biri, metnin Soğd dilinde kleça- (şehvetli arzu) anlamına gelen kelimeyi içermesine dayanıyor, wtxy sryft'm. Yine de Yoshida, Soğdca kelimelerin anlamının bilinmediğini ve bunun Çince fan-nau (梵) kelimesinin bir transkripsiyonu veya tercümesi gibi görünmediğini ileri sürmektedir.141 Buna göre Yoshida, MacKenzie'nin argümanının sağlam temellere dayanmadığını ve stra'nın aslında bir Hint metninden çevrilmiş olabileceğini iddia etmektedir. Yoshida'nın Hint kökenli olduğundan şüphelendiği bir diğer Soğd metni ise Amoghap"çamantrahr≥daya s"tra'dır. Yoshida, Taishō Tripitaka'da bulunan hiçbir Çince versiyonun Soğd versiyonuyla tam olarak eşleşmediğine inanıyor, ancak en yakın olanı Bodhiruci [P'u-ti-liu-chih] tarafından tercüme edilen Pu-k'ung lo-so chou hsin ching (Taishō cilt 20, no. 1095)'dir. Dahası, Soğd metninin bazı kısımları Sanskrit versiyonuyla ve Pu-k'ung lo-so chou ching (Taishō cilt. 20, no. 1093) ile en iyi şekilde eşleşir. Dolayısıyla Soğdca metne tam olarak karşılık gelen tek bir Çince metin yoktur ve Sanskritçe versiyona yakınlığı, bunun bir Sanskritçe metinden çevrilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Soğdluların Çince konusunda iyi olduklarını biliyoruz, ancak onların Sanskritçe'ye de aşina olduklarına pek inanmıyoruz. 139'da Robert Gauthiot, "De l'alphabet sogdien," *Journal asiatique* 17 (1911): 93-95; Utz 1988, 31. 140 MacKenzie 1976, 7. 141 Yoshida 1991, 113.

--- SAYFA 50 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 46 en azından, Yoshida'nın belirttiği gibi, metnin Soğdca çevirmeni, metnin 26. satırındaki f'yr'wkt'yn (San. vilokit'y"m≥) kelimesinin Soğdca transkripsiyonunu bulmak için Sanskritçe orijinaline bakıyor olmalı. metin ve dh"ran≥^: rkp' p'ftw kry'n 'sy' pykπw [Skt: raks≥" bhavatu kaly"n≥asya bhiks≥oh≥].142 Ayrıca, Tokharian B (Kuchean) metinlerinden tercüme edilmiş olabilecek en az iki Soğdca sūtra vardır. Bunlardan biri, Kuchean'dan çevrildiğini belirten, kolofonlu, tanımlanamayan bir kısa stralar koleksiyonu olan Tia olarak numaralandırılmış metindir.143 Diğeri ise, aynı metnin Uygur versiyonu, Toharca kökenini gösterdiğinden, büyük olasılıkla Toharca B'den çevrilmiş olan Daçakarmapatha-avad"nam"la [on eylemle ilgili avad"na çelengi]'dir. kolophon.144 Yoshida, bu metinlerin Soğdlu Budistlerin Kuça'daki Tokharian Budistlerle temas halinde olduklarını gösterdiğini varsayıyor. Bu aynı zamanda Kızıl mağaralarında (Kumtura'daki Mağara 220 ve Mağara 7) bazı Soğd grafitilerinin keşfedilmesi gerçeğiyle de desteklenmektedir.145 Etsuko Kageyama'nın çalışmasına göre Soğdlular Tokharian bölgesinde, Kucha'da ve Kucha yakınındaki Douldour aqour ve Tumshuq bölgelerinde yaşıyordu.146 Douldour-aqour'da iki parça Soğd metninin keşfedildiğinden bahseder147 ve bazı Soğdlular 142 Yoshida 1991, 99-100. 143 Walter B. Henning, *Sogdica* (London: The Royal Asiatic Society, 1940), 59-62. 144 Walter B. Henning, "The Name of the Tokharian Language", *Asia Major* 1 (1949), 160 n2; Yoshida 1991, 98. 145 Yoshida Yutaka, "Shinky uiguru jichi-ku shinshutsu sogudo-go shiry," [Hsin-chiang'da (Sincan) yeni keşfedilen Soğd metinleri] *Nairiku Ajia gengo no kenkyō* VI (1990, 1991): 68-73. Yoshida, Kucha yakınlarındaki Kumtura mağarasındaki Türkleştirilmiş Soğd grafitilerine ilişkin daha sonraki bulgularından, bunların Soğd dilini kullanan Uygurlar tarafından yazılmış olabileceğinden şüphelendi. 146 Kageyama Etsuko, "Kucha'daki Soğdlular, Arkeolojik ve İkonografik Malzemededen Bir Araştırma", Çin'deki Soğdluların Bildirileri Konferansında (Les Sogdiens en Chine) 23-25 Nisan (Pekin 2004), 208-218. 147 Pelliot *Sogdian* 271 ve Pelliot *chinois* D.A. 220 iki Soğd metnidir.

--- SAYFA 51 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) Aynı bölgede bulunan Çince metinlerde 47 isim geçmektedir.148 Toharlar ile Soğdlular arasındaki yakın teması gösteren başka arkeolojik kanıtlar da vardır. Örneğin Pelliot, Tumshuq'taki Budist tapınağı yakınındaki bir binada bir Soğd vazosu keşfetti ve ayrıca 1958'de Kucha'da bir Soğd kemik mezarlığı kazıldı.149 Ayrıca Kageyama, Soğdlu tüccarların bir Kızıl mağarasındaki j"taka sahnelerinde kendine özgü beyaz başlık ve kıyafetlerle tasvir edildiğini belirtiyor. Bu deliller, Soğdluların Budist Toharca konuşanların bulunduğu bölgede yaşadıklarını ve Hsüan-tsang'ın kitabında belirttiği gibi, esas olarak Hınay"na metinlerine dayanan Toharca Budizmine maruz kalmış ve öğrenmiş olabileceklerini gösteriyor. 2.7 Budist ve Maniheist metinler arasındaki ilişki Maniheizm, inançları ve uygulamaları Gnostik dinlerden (Mandeizm gibi), eski İran dini Zerdüştlükten, Nasturi Hristiyanlığından ve Budizm'den kaynaklanan bir dindir. Mani (215-274) ve kilise liderleri, Mani'nin karşılaştığı bu farklı dinlerden çeşitli unsurları bilinçli olarak bünyelerine kattılar. Bu tür alıntılara örnek olarak Zerdüştlükteki ışık ve karanlık ikiliği, Hristiyanlıktan kurtarıcı olarak İsa, Buda olarak Mani vb. gösterilebilir. Bu senkretik yaklaşım, kurucu Mani'nin kendine ait fikirleri olmadığı anlamına gelmese de öğretisini yaymak için bu dinlerde var olan terim, kavram ve kıssaları didaktik olarak kullanmaktan çekinmemiştir. Mani, Zerdüştlüğün geliştiği Sasani İran topraklarında yaşıyordu, ancak MS üçüncü yüzyılda Nasturi Hristiyanlık batıdan ve Budizm de doğudan yayılıyordu. Mani aslında Hindistan'a bir misyonerlik yolculuğuna çıktı ve öğretisini Hindistan'ın kuzeybatı kesiminde yaydı. Belucistan'da (bugünkü Pakistan'da), T"r"n'in yerel hükümdarıyla tanıştı ve vaaz vererek ve havada görünme mucizesini gerçekleştirerek onu ve soylularını dönüştürmeyi başardı. Bu Tûr"n kralı Mani'den çok etkilenmiş ve Chung-ku Chung-kuo yü wai-lai wen-ming [Ortaçağ Çin'i ve yabancı uygarlık] (Pekin: Hsin-chih-shih san-lien shu-tien, 2001), 32-34. 149 Kageyama 221-222; Toumchouq, *Mission Paul Pelliot arkeologiques*, (Paris: Lib. Adrien-Maisonneuve, 1964), 62, 111, şek.

--- SAYFA 52 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 48 sen en büyük ve en parlaksın, çünkü aslında sen kendin Buda'sın."150 Böylece Mani bir Buda olarak görülüyordu, hatta bilgeliliği ve gücü açısından Buda'dan bile üstün görülüyordu. Budizm ile Maniheizm arasındaki ilk kültürel etkileşimler çoğunlukla Part devletinin doğu kesiminde meydana geldi. Kapsamlı misyonerlik faaliyetlerinin bir parçası olarak Mani, Mar Ammo'yu Doğu'daki havarisi olarak atadı. Mar Ammo, Maniheizm'i aktif bir şekilde yaydı ve Misyoner Tarihine göre Hindistan'da ve Doğu'da "sayısız kral, hükümdar, soylu, kraliçe, prens ve prensesi" başarıyla dönüştürdü.151 Başarılı bir şekilde tebliğ ettiği yerlerden biri, günümüz Türkmenistan'ındaki Merv'di. Doğu'daki Maniheist kilisenin ana merkezleri olan Merv, arkeolojik buluntulara göre Buda başı ve Budist st"pa'ya göre Budizm'in yayıldığı en batıdaki şehir olarak da bilinir; aynı zamanda şehir hem Maniheizmin hem de Nasturi Hristiyanlığın kalesiydi. Farsça.152 Bu doğu Manici grubu, batı kilisesinin aksine, Budist kavram ve terimlerini kapsamlı bir şekilde özümsemiş ve kullanmıştır. Maniheist manastırların (m"nist"ns) ilk inşa edildiği yer, muhtemelen Budist manastırlarının etkisiyle daha sonra bu manastır sistemini benimsemiştir. Onuncu yüzyıla ait bir Eski Türk metni, bir Maniheist manastırındaki seçilmişlerin günlük erzaklarının bir listesini anlatır. kavunlar.153 Kavunlar boyunca 150 Werner Sundermann, *Mitteliranische manichäische Texte kirchengeschichtlichen Inhalts* (Berliner Turfantexte XI) (Berlin: Akademie-Verlag, 1981), 21. 151 Walter B. Henning, "Materialien zur Geschichte des Manichäismus," Seçilmiş Makalelerde (Téhéran: Bibliothèque Pahlavi; Leiden: Diffusion Brill, 1977), 285. 152 Henning 1977, 202, dipnot 1; Sundermann 1974, 12-128, 131. 153 Peter Zieme, "Ein uigurischer Text über die Wirtschaft manichäischer Klöster im uigurischen Reich," Louis Ligeti, ed., *Altay Dillerinde Araştırmalar: Szeged'de Düzenlenen PIAC'ın 14. Toplantısında Okunan Makaleler*, 22-28 Ağustos 1971 (Budapeşte: 1975), 332, 334, 336.

--- SAYFA 53 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 49 Salatalık, Maniheistlerin ana diyeti idi; onları yiyerek "hafif" parçacıkları serbest bırakmak istiyorlardı. 2.7.1 Maniheist Soğdca'daki Budist terimler Yukarıda belirtildiği gibi, üçüncü yüzyıldan sekizinci yüzyıla kadar, hem Maniheizm hem de Budizm Merv'de ve Part başkenti Balkha'da yan yana mevcuttu.154 Sims-Williams'a göre, Part Maniheist metinlerinde Budist terimler üçüncü yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlandı.155 krm (karma), mrn gibi yaklaşık on Hint kelimesi vardır. (ölüm), nrh (naraka: cehennem) ve rdn (ratona: mücevher), üçüncü yüzyılın ilk Maniheist Part metinlerinde yer almıştır.156 Bu nedenle, Maniheist metinlerindeki bazı Soğd Hintçe sözcükleri bir Part kökeninden türetilmiştir. Aynı kelimenin Maniheist Soğdca ve Budist Soğdca Hint terimleri arasında yazım açısından bazı farklılıklar vardır (aşağıdaki tabloya bakın). Bunun nedeni, Soğdca Maniheist metinlerdeki bazı Hintçe kelimelerin Budist Soğdca kelimelerden daha eski köklere sahip olmasıdır. Sims-Williams, Turfan'da bulunan ve çok daha sonraya, yaklaşık sekizinci yüzyıla tarihlenen Soğdca Maniheist metinlerin, hem erken Part Maniheist metinlerinden hem de daha sonraki Budist Soğd metinlerinden alınan Hintçe alıntı sözcükleri içerdiğini belirtmiştir.157 Bu eski Hintçe alıntı sözcükler kuzeybatı Prakrit biçimlerini (Parthça aracılığıyla), yani Gndhr'i yansıtmaktadır, ancak Soğd metinlerindeki daha yeni Hint sözcükleri Budist Sanskritçeden daha fazlasını göstermektedir. formlar.158 Bu ilgi çekici çalışma, Hintçe sözcükler içeren Part Maniheist metinlerinin 154 Ronald E. Emmerick, "Buddhism Among Iran People", Eshan Yarshater, ed., *The Cambridge History of Iran*, cilt. 3 (Cambridge: Cambridge University Press, 1983), 960. 155 Nicholas Sims-Williams, "Indian Elements in Parthian and Sogdian", *Sprachen des Buddhismus in Zentralasien*, 1983, 132. Sims-Williams'a göre, "Partça bir Batı İran dilidir ve Arşak imparatorluğunun resmi dilidir (M.Ö. 247 – 226). C.E.)" ve "Orta Asya'daki Manici kilisesinin başlıca ayin dili haline geldi" (Sims-Williams 134). 156 Sims-Williams 1983, 133. 157 Sims-Williams 1983, 135. 158 Sims-Williams 1983, 135.

--- SAYFA 54 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 50 ilk başta Sogdiana'ya iletildi. Ve sonra, altıncı yüzyıla gelindiğinde, Soğdlular dini metinleri tercüme etmek için kendi dillerini kullanmaya başladıkça, bazı Hint terimleri çok geçmeden günlük Part ve Soğd sözcük dağarcığının bir parçası haline geldi ve bunlar, dini olmayan metinlerde de kullanılmaya başlandı. Tablo 4: Maniheist Soğd dilindeki Hint Budist terimleri159 Maniheist Soğdca Budist Sogdian Sanskritçe İngilizce Bwt-, pwt- pwt Buddha Buddha fīyr, 'fīyr fīz'yr vajra elmas cxn'pə, cxn'pt160 nkn'pt fīks≥ "pada- ahlaki kural ərm ərm dharma kanunu fcmbə, 'fcmbə ('')fc(')ndə jambudv^pa- dünya n'k n'k n'ga- dragon rhnd rx'nt arhat bir s'nk snk sanūgha topluluğunun Budist kelime dağarcığı hem Soğd Maniheist hem de Budist metinlerinde bulunuyordu, ancak Soğd dilinin neden olduğu kesin değil Sekizinci yüzyıl civarında Turfan'daki Maniciler, Manici metinlerinde birçok Soğd Budist sözcüğü kullanmışlardır. Maniheizmin Soğdlular arasında yayılmasından önce ve yayılma sırasında Budizm'in Tun-huang ve Turfan bölgesinde geliştiğini varsayabiliriz. 500 yıldan fazla bir süredir, Budist topluluğu ile Maniciler arasındaki etkileşim yalnızca alıntı sözcüklerle sınırlı değildi, Budist kavramların, motiflerin ve terimlerin tercümelerine de uzanıyordu. 2.7.2 Budaların ve Bodhisattivaların isimlerinin Maniheist alıntıları Maniheist Soğd edebiyatında Mani'ye sıklıkla "Tanrı Buda" [f©yy bwt] veya gelecekteki Buda Maitreya olarak anılır. Hans-J. Klimkeit, havariliğin 159 terimleriyle anlaşıldığından Budalara havariler ve ışık habercileriyle eşit davranıldığını kaydetti. Bu, Sims-Williams 1983, 140-141'deki Ek III'ten bir seçimdir. 160 Bu, Manici Part dilindeki cxn'byd sözcüğünden alınmış bir Soğdca sözcüktür. Xn'pt, Soğdiana'daki Soğd diline kesinlikle MS birinci binyılın ilk yüzyıllarında nüfuz etmişti. Bkz. Nicholas Sims-Williams, "A Parthian Soundchange", *Bulletin of the School of Oriental (and African) Studies* 42 (1979): 135.

--- SAYFA 55 ---

Mariko Namba Walter, Sogdians and Buddhism, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 51 Buddhahood.161 Bir Çin Maniheizt metnine göre, Buddha Mani'nin adı "Brilliant Buddha Mo-mo-nia"dır; o Su-lien'den gelmiştir ve aynı zamanda "Büyük Işığın Elçisi" adını taşıyan bir Buda'dır.162 Gerçekte Mani, Sasani İran'ında Zerdüşterler tarafından zulüm görmüş, bir hapis haneye atılmış ve sonunda öldürülmüştür. Maniheizt Bema (kelimenin tam anlamıyla "Taht") festivalinde, Mani'nin hapsedilmesi ve çarmıha gerilerek ölümü baharın bir ayı boyunca kutlanırdı. Bir sunağın üzerine Mani'nin portresinin bulunduğu boş bir taht yerleştirildi ve topluluk tarafından bir ilahi söylendi: "Buda Maitreya geldi, Havari Bay Mani: Adil olan Tanrı'dan zafer getirdi."163 Bu ilahi, Maitreya'nın Budizm'de gelecekte yeryüzünde ortaya çıkması ve İsa'nın günlerin sonunda kurtuluş için dirilişi gibi, Maniheiztlerin Mani'nin mesihsel dirilişine dair umudunu yansıtır. Sadece Mani değil, Maniheizt tanrılara da Buda deniyordu. Yayınlanmamış bir Soğd metni, Maniheizt birincil tanrıları, "ilk insanın beş oğlu"nu, üç zamanın beş Buda'sı olarak tanımlar.164 Beş oğul, Maniheizt kozmik savaşta özgürleştirilmek üzere, karanlığın güçleri tarafından esir tutuldu. Bir Çin Maniheizt metnindeki "Işık Budalarının beş sınıfı", Maniheizt ruh kavramına gönderme yapar. Soğdlular Buda doğası kavramını, Beş "uzuvdan" (Pth. Hand"na) oluşan Manici ruh fikri aynı zamanda İlkel İnsanın maddeye hapsedilmiş beş oğlunu da temsil eder.165 Bu "Beş Işık Budası", 161 Hans-J'de "Buda ailesi" [Skt. Buddha pwt'ny kwt'r] olarak adlandırılır. parinirv"na: Budist Orta Asya'da Maniheizt kimlik," Numen 33 (1986): 231. 162 Peter Bryder, The Chinese Transformation of Manichaeism (Löberöd: Bokf rlaget plus Ultra, 1985), 12-13. 163 Walter B. Henning, Ein manichäisches Bet-und Beichtbuch, phil-hist. K1. Nr 10 (Berlin: Abhandlungen der Preussischen Akademie der Wissenschaften, 1936). 164 Alıntı: Walter B. Henning, "Sogdische Miszellen," Bulletin of the School of Oriental (and African) Studies 8 (1935-37): 586. Klimkeit 1986, 232. 165 Klimkeit 1986, 232.

--- SAYFA 56 ---

Mariko Namba Walter, Sogdians and Buddhism, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) 52 Xu"stv"nift'in Soğdca metni,166 "ilk insanın ailesi" olarak maddeye bağlı ilahi ışığı yansıtır. Buda ve Maitreya'nın yanı sıra, Budist güneş tanrısı Vairocana, Üçüncü Yaratılış'ın Manici bir tanrısı olan ve İsa'yı Işığın Haçı olarak simgeleyen "Şeref Sütunu" ile de özdeşleştirilir.167 Dolayısıyla ışık ve karanlık arasındaki Manici kozmolojik savaş, İsa'nın yanı sıra Budist tanrıların isimleriyle doludur. Budizm ve Hristiyanlıktan alınan bu isimlere rağmen, metinler çoğunlukla düalizm ve kozmik savaşlarla ilgili açık Manici mesajlar içermektedir. 2.7.3 Parinirv"nza Maniheizt ibadet kavramı dualardan, ilahilerin söylenmesinden ve günahların bağışlanması bayramı için hazırlıklardan oluşuyordu.168 Bema festivali için "parinirv"nza-ilahiler" (parni'fbr"nig b"π"n) adı verilen bir dizi ayinle ilgili metinler söylendi. Mani'nin Işık Diyarına girişini anmak. Parinirv"nza, Buda'nın ölümü noktasında tam bir nirv"nza anlamına gelir ve bu nedenle ilahiler, Mani'nin çarmıha gerilerek ölümünü belirtmek için söylenirdi; bu, Mani'nin Parinirv"nza'ya girişi olarak kabul edilir.169 Turfan'dan Part Maniheizt parçası M104 bunu şöyle anlatır: "Uyan, kardeşler, seçilmişler, bu günde manevi kurtuluşun başlangıcı, Mihr ayının 14'üncü [günü], Tanrı'nın oğlu İsa'nın parinirv"nza'ya girdiği zaman.170 Yukarıda Parnibrad Parinibrad fiili "parinirv"nza'ya girdi", İsa'nın Işık Diyarına girişi için kullanıldı.171 Muhtemelen sadece Mani ve İsa erişebilirdi 166 Henning 1940, 64-66 - Sogdian Xu"stv"nift, satır 13. Bu metnin Eski Uygurca versiyonu da bulunmaktadır. 167 Samuel Lieu, Manichaeism in the Later Roman Empire & Medieval China- A Historical Survey (Manchester: Manchester University Press, 1985), 209. 168 Boris A. Litvinsky, "Maniheizm", History of Civilization of Central Asia, (Paris: Unesco, 1992), 48. 169 Klimkeit 1986, 226. 170 "Çarmıha Gerilme-İlahiler" (d"r"faḏag^ft^g b"π"n), Mary Boyce, A Reader in Manichean Persian and Parthian, Acta Iranica 9 (Leiden, 1975), 127 (metin) bx).

--- SAYFA 57 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 53 parinirv'n̄a, ancak sıradan insanlar Budizm'deki sam̄s'ra'ya çok benzer şekilde yeniden doğuş döngüsüne tabiydi. Maniheizm'de, sıradan bir insan ("dinleyici"), bir reenkarnasyon ve kurtuluşa erişim döngüsünden sonra, hayatını seçilmişlerin hizmetine adanarak "seçilmiş" olabilir (Budizm'deki tamamen aydınlanmış keşiflere benzer şekilde).172 Cennet yalnızca seçilmişlere açıktır ve dinsizler cehenneme gider. 2.7.4 Büyük Okyanus metaforu Sundermann, Mah'parinirv'n̄a s'tra'daki "Dünya Okyanusu" (samudra) fikrinin Maniheist Soğdlu bir benzetme kitabında metafor olarak kullanıldığından bahsetmiştir.173 Maniheist dininin fazilet ve faziletlerini Dünya Okyanusu gibi, engin ve sınırsız olarak tanımlar. Mah'parinirv'n̄a s'tra oldukça uzun Mah'y'na s'tralardan biri olmasına rağmen, Manici benzetme kitabının içeriğini etkileyecek kadar popülerdi. Ancak büyük okyanus Samudra, Manici literatürde beden ve dünya için çok daha olumsuz bir metafor olarak da kullanılıyor. Eski bir Uygur Maniheist metnine göre, bedenin birçok gücü ve duyusu vardır, ancak bunlar "çok fazla kargaşa ve karışıklığın olduğu büyük okyanus, samudra gibidir."174 Benzer şekilde dünyanın, ilahi ruhun aşkın meskenine, Işık Dünyası'na veya nirvana'ya girmek için aşılması ve geride bırakılması gereken bir sıkıntı okyanusu olduğu söylenir. Dünya, bilginin veya irfanın gücüyle "Yaşayan Ruh" tarafından mağlup edilmesi gereken şeytani güç tarafından kontrol edilmektedir.175 Hem Budistler hem de Maniciler bedenin saf olmadığını düşünürler 171 Klimkeit 1986, 225 172 Litvinsky 415; A. von Le Coq, *Türkische Manichaica aus Chotscho III* (Berlin: Akademie der Wissenschaften 1912), 9. 173 Werner Sundermann, "Eine buddhistische Allegorien manichäischer Überlieferung", Ronald E. Emmerick ve Dieter Weber, eds., *Corolla Iranica, Papers in Honor of Prof. David N. McKenzie'nin* 8 Nisan 1991'deki 65. Doğum Günü Vesilesiyle (Frankfurt am Main, New York: P. Lang, 1991), 198-206. Sundermann, Soğd dilinde Mah'parinirv'n̄a s'tra edebiyatının bütün bir külliyyatının var olduğuna, s'tranın farklı bölümlerinin Avrupa ve Japon koleksiyonlarında tanımlandığına inanıyor. 174 Klimkeit 1986, 226. 175 Klimkeit 1986, 228.

--- SAYFA 58 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 54 ve dünya bir acı çekme yeridir. Manici metinlerde Büyük Okyanus metaforunun yanı sıra bir başka Budist kozmolojik unsuru olan Sümeru Dağı da karşımıza çıkar. "Devler Kitabı"nın Soğd dilindeki bir bölümünde, Hint tanrılarının ikamet ettiği, Hint kozmolojisinin merkezi dağı olan Sümeru Dağı'ndan bahsediliyor. Metinde düşmüş meleklerin yavruları, Eski Ahit'in Enochi literatüründe bahsedildiği gibi otuz altı şehir yerine, Hint kozmolojisindeki tanrının ikametgahının otuz iki katmanı gibi otuz iki şehirde yaşıyor.176 Bu Budist ve Hristiyan unsurlar genellikle Maniheist mitlerde birbirine karışmıştır. 2.7.5 Hint hikayelerinin Maniheist dönüşümü Maniciler, Budizm'den sadece mitsel unsurları ve kavramları değil, aynı zamanda Hint ve Budist hikayelerinin tüm anlatılarını da özümlediler. Buda'nın doğum hikayeleri, j'taka'lar ve pancatantra, Maniheist literatüre dahil edilmiştir.177 Bunlar arasında, Buda'nın yaşamını anlatan Bilauhar ve B'd'saf'ın (Bodhisattva) öyküsü, üç Orta Farsça parça halinde mevcuttur. Buda'nın bu biyografisi Bizans Roma'sına aktarılmış ve Şamlı John adlı bir keşiş tarafından Yunancaya çevrilmiştir. Hikayeye "Barlaam ve Josaphat" adını verdi ve içeriğini, bilge Balaam'ın yönetimi altında dini hayatı sürdürmek için saray hayatından vazgeçen Josaphat'ın (Bodhisattva) tamamen Hristiyan bir hikayesine dönüştürdü. Bu hikaye Yunancadan Latinceye çevrildi ve 14. yüzyıla gelindiğinde Avrupa'da o kadar iyi biliniyordu ki, Balam ve Josaphat Katoliklikte 27 Kasım azizleri olarak aziz sayıldı ve onlara tapınıldı.178 Manici metin Buda'nın Avrupa için anlattığı hikayeye aracılık etmede önemli bir rol oynadı. 176 Walter B. Henning, "Devlerin Kitabı," *Doğu (ve Afrika) Araştırmaları Okulu Bülteni* 11 (1943-46):72f.; Klimkeit 1986, 234. 177 Hans-J. Klimkeit, "Das Pferd Kan̄t̄haka - sembol buddhistischer Erzähl - und Kunstelemente im zentralasiatischen manichäismus", Jakob Ozols ve Volker Thewalt, ed., *Aus dem Osten des Alexanderreiches Festschrift für Klaus Fischer* (Köln: DuMont, 1984), 91-97. 178 "Barlaam ve Josaphat" Katolik Ansiklopedisi çevrimiçi: <http://www.newadvent.org/cathen/02297a.htm>

--- SAYFA 59 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 55

Maniheistlerin diğer dinlerden kapsamlı alıntıları, ayrı bir din olarak Maniheizm için bir kimlik krizine neden olmadı. Maniciler ödünç alınan kavramlara, terimlere ve hikayelere kendilerine ait alegorik yorumlar verdiler. Ödünç alınan materyaller pedagojik olarak kullanılmış ve Maniheizm'in kendi yorumu kendi öğretilerine veya nomoslarına (Sgd. - nwm; Eski Türkçe - nom) dayalı olarak verilmiştir.¹⁷⁹

Dolayısıyla, Maniheizm edebiyatı, Budizm ve diğer dinlerden gelen dini öğretileri birleştirdi, ancak Maniheizm öğretileri iyilik ve kötülük gibi iki ilke ve bu ikisinin ayrılması veya karışımı etrafında merkezlenmiş kaldığından hiçbir zaman Budizm veya Hristiyanlığın bir okulu olmadı. unsurlar. 2.8 Soğd kolonileri ve Budizm Soğd kolonilerinde Soğd ve Çin kültürleri arasındaki etkileşimleri, özellikle de dinler konusunda, gösteren ilginç sanat tarihi kanıtları vardır. Son zamanlarda Çin'de çok sayıda Soğd mezarı keşfedildi ve bunların çoğu, Çin'deki Soğd faaliyetlerinin zirvesi olan altıncı ila onuncu yüzyıla tarihleniyor.¹⁸⁰

Bulunan en sonuncusu, 2003 yılında kazılan, Hsi-an'da Lord Shih'in MS 580 tarihli ev şeklindeki taş tabutu. Lord Shih'e "sabao" unvanı verildi (Sog. s'rtp'w, Chi. Sapao). 181 altıncı yüzyılda Kuzey Chou hanedanının Çin hükümeti tarafından. Tabutun panellerinden birinde, onun geçmişini anlatan hem Çince hem de Soğdca kazınmış bir yazıt vardır: Aslen Batı Bölgelerinden olan ve Chang'an'a taşınan Shih (Kash"na veya Kish) ulusundan bir adam, ... Liang-chou'nun sabao pozisyonunu kabul etti... İlk yılında evinde vefat etti 179 Klimkeit 1986, 236. 180 Jung Hsin-chiang ve Chang Chih-ch'ing, ed., *Ts'ung sa-ma erh-kan tao Ch'ang-an* [Semerkand'dan Chang'an'a: Çin'deki Soğdluların Kültürel İzleri] (Peking: Peking Library Press, 2004). Ayrıca bkz. Judith A. Lerner, *Asimilasyonun Yönleri: Çin'deki Orta Asyalıların Cenaze Uygulamaları ve Mobilyaları*, *Sino-Platonic Papers* 168 (Philadelphia, PA: Doğu Asya Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Pennsylvania Üniversitesi, 2005). 181 Sabao başlangıçta bir kervan lideri anlamına geliyordu ancak daha sonra genel olarak Soğd bölgeleri veya kolonilerinin şefi veya hükümdarı oldu; Jung ve Chang 4.

--- SAYFA 60 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) 56, 86

yaşındaki Elephant'ın (579). Karısının soyadı K'ang'dı ve onun yanına gömüldü.¹⁸² Karısı onun ölümünden bir yıl sonra öldü ve birlikte aynı tabuta gömüldüler. Soyadlarından da anlaşılacağı üzere Lord Shih, Kiş'ten, karısı ise Semerkant'tandı. Tabutun duvarları çiftin yaşam olaylarını gösteren canlı kabartma oymalarla kaplıydı: doğum, avlanma, ziyafetler, at sırtında seyahatin yanı sıra Zerdüşt ve Budist kökenli dini motifler.¹⁸³

Zerdüşt temaları arasında tabutun kuzey duvarındaki ateş sunaklarının yanında meşaleler taşıyan, maske takan ve meşaleler taşıyan iki kanatlı yarı insan, yarı kuş figürü yer alıyor. Kuş bacaklı bu insan figürleri, Batı İran'daki Zerdüştlerle yabancı olan Doğu İran tanrılarını veya rahiplerini simgelemektedir. Doğu panelindeki bir tarafında iki rahip, diğer tarafında iki köpek bulunan kemerli köprü'nün, Zerdüştlük'te ölümden sonra kıyamet yeri olan Cinvat Köprü'sü olması kuvvetle muhtemeldir. Zerdüşt öğretilerine göre günahkar, saç teli kadar ince bir köprüden altındaki karanlık nehre düşerdi. Neyse ki çift, doğudaki bir sonraki panelde tasvir edildiği gibi, iki apsara ve kanatlı müzisyenler onları havada karşılarlarken, kanatlı atlara binerek cennete yükselmiş görünüyor. Burada, batı panelinde, arkasında büyük bir hale bulunan bir nilüfer tahtının üzerinde sakallı bir Buda da tasvir edilmiştir. Ellerini vaaz veren mudrada oluşturur (sağ kolu bükülmüş ve yukarı kaldırılmıştır). Çift ve diğerleri aşağıda diz çöküp onun vaazını dinliyorlar. Havadaki apsara ve sudaki nilüferlerin tasviri de tipik Budist veya Doğu motiflerini akla getiriyor. Güney panelde, neredeyse birbirinin aynısı olan iki koruyucu tanrı, ayaklarının altındaki bir iblisin üzerine basmaktadır ve her birinin dört kolu vardır, bunlardan biri üç uçlu mızrak tutmaktadır. Dört yönün Budist koruyucu tanrıları olan lokapaların nitelikleri olan mücevherli şapkalar takarlar ve yüzlerinde sert bir ifade vardır. Hsi-an yakınlarında keşfedilen bir diğer Soğd mezarı, 579'da ölen An Ch'ieh'nin mezarıdır. Çinli bilim adamlarına göre, Çin Konferansı'ndaki Soğdluların Bildirileri'ndeki (Les Sogdiens en Chine) 182 Yang Chün-k'ai, "Kuzey Zhou Lord Shih'deki Taş Tabut Üzerine Oymalar"da da bazı Budist etkileri açıkça görülmektedir. (Pekin, 2004), 19. Yang'ın çevirisini biraz değiştirdim. 183 Jung ve Chang 59-65.

--- SAYFA 61 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) 57 An Ch'ieh'in mezarı, 2000 yılında kazılmıştı.¹⁸⁴ Bu Soğdlu yetkilinin kemikleri, Budist tarzı bir kapısı olan bir mezara yerleştirildi. Mezarın duvarları ziyafetler, avcılık ve binicilik gibi tipik İran temalı duvar resimlerinin yanı sıra kuş bacaklı iki yarı insan tanrının yer aldığı bir ateş sunağıyla süslenmişti. Buhara'dan gelen bu Soğdlu sabao'nun cesedi, mahzen kapatılmadan önce mezarın içinde yakılmıştı, bu, içerideki ateş ve duman izlerinden biliniyordu. Çin'de ölü yakma işlemini yalnızca Budistler uyguladı ve An Ch'ieh'nin bu mezarı, Çin'deki Soğdlu cenaze töreni uygulamaları üzerinde hem Zerdüşt hem de Budist etkilerini gösteriyor. Dolayısıyla bu Soğd tabutları ve mezarları, Doğu İran, Zerdüşt, Budist ve Çin temalarının ve tabut ve mezarların dekorasyon stillerinin yanı sıra gömme uygulamalarının bir karışımını gösteren Soğd yaşamı ve inançları hakkında zengin bir bilgi kaynağı sağlıyor. Yukarıdaki iki vaka, Lord Shih'in tabutu ve An Ch'ieh'nin mezarı, altıncı yüzyılın Soğd kültüründeki Budist unsurları gösteren en eski sanat tarihi kanıtıdır. Lord Shih'in tabutunun kabartmaları özellikle hem Zerdüşt hem de Budist sembolizminin açıkça benimsendiğini göstermektedir. Çin'deki Soğdlular hem Zerdüştlüğü hem de Budizm'i aynı anda mı uyguladılar? En azından Çin'deki Soğdluların sanatsal ifadelerinde farklı dinlere yönelik kapsayıcı bir tutum sergilediğini söyleyebiliriz. Zerdüştlüğe gelince, onun Soğdlular arasında merkezi bir dini işlevi olduğu açık görünüyör; zira Soğd kolonilerinin altın çağında bu yerleşim yerlerinde İran miraslarını yansıtan çok sayıda Zerdüşt ateş tapınağı inşa edilmişti. Yerleşimciler arasında Budizm'in varlığını destekleyen yeterli kanıt olmasına rağmen, Budizm'in bu kolonilerdeki rolü açık değildir. Soğd Budizmine dair dolaylı kanıtlardan biri, Ikeda'nın Tun-huang'daki Soğd kolonisi üzerine, zaman içinde Çinleşmiş Soğdlu sömürgecilerin torunları hakkında yukarıda bahsedilen çalışmasıdır. Tun-huang'daki Çin Budist tapınaklarının kayıtlarında (Lung-hsing ssu 龍興寺, K'ai-yün ssu 開元寺, Chin kuang-ming ssu 金光明寺, Hsing-shan ssu 興善寺, Yün-hsiu ssu gibi)¹⁸⁵ ve Ta-sheng-ssu 大生寺), Ikeda, 184 Jung ve Chang 66-67'de küçük tapınak çalışanları olarak çalışan geri kalan Soğdluların birkaç ismini buldu.

--- SAYFA 62 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers" 174 (Kasım, 2006) 58 dokuzuncu yüzyılın sonu.¹⁸⁵ Kendisi, Soğdluların geri kalanının yüz yıllık bir süre içinde Sogdiana'ya geri döndüğünü veya tamamen Çin toplumuna asimile olduğunu varsayıyor. Ikeda'ya göre, Tibet'in Tun-huang'ı işgal etmesi, T'ang hanedanının iç güç mücadeleleri nedeniyle zayıflaması ve Arapların Orta Asya'yı işgal etmesi nedeniyle kervan ticaretinin neredeyse durması nedeniyle Soğd kolonileri yavaş yavaş önemini yitirdi.¹⁸⁶ Ancak Soğdlu tüccarların torunlarından bazılarının Budist tapınaklarında işçi olarak çalıştıklarını belirtmek ilginçtir.¹⁸⁷ Bu tapınak işçilerinin, nispeten fakir olanlar için bile düşük maaşlı olduğu düşünülüyordu. O zamanlar Çin'de yaşayan insanlar. Bu Soğdlular yoksulluk içinde neden Budist tapınaklarından yardım istediler? Bu kolonilerdeki bazı Soğdluların Budist olması ve Budist tapınağının işlerine aşina olması nedeniyle olmuş olmalı. Aksi takdirde ekonomik çaresizlik içinde olsalar bile Çin Budist tapınaklarında çalışamazlardı veya çalışmazlardı. Çin kaynaklarında Budist Soğdluların başka isimleri de geçmektedir. Bunlardan biri, yedinci yüzyılda Tun-huang yakınlarındaki Kua-chou'daki (□□) bir tapınakta Buda'ya tapınmak için gelen ve Hsüan-tsang'dan beş öğretiyi alan Taşkentli Soğdlu bir keşiş olan Shih P'an-t'o□□'dir.¹⁸⁸ Bir diğeri ise asimile edilmiş bir bölgede yaşayan Lo Fa-kuang□□'dir. Tun-huang'daki koloni. Gururla, T'ang hanedanının 759'daki An Lu-shan isyanından sonra dibe vuran mali krizini iyileştirmek için çıkarılan devlet tahvillerini (tu-t'ieh □□) satın aldığını anlatıyor. Çeşitli kaynaklara göre Tun-huang'da onuncu yüzyıl boyunca varlığını sürdürmüştür. 50, hayır. 2053, 223b. 189 Ikeda 89

--- SAYFA 63 ---

Mariko Namba Walter, Sogdians and Buddhism, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) 59 Tun-huang belgeleri.190 Örneğin, Soğd isimlerine sahip kişiler, bir askeri subayın önünde ve Tun-huang'da Budistler tarafından kurulan o (toplulukların) listelerinde yer alır.191 Bazı durumlarda, hepsi bir aileye ait olan araziye işleyen bütün bir köy. Budist tapınağı Soğdlulardı. Dolayısıyla bu Çin belgeleri, Soğdluların Tun-huang bölgesindeki yaşamın birçok farklı alanına katıldıklarını gösteriyor. Ayrıca Tun-huang Belgesi X2162, Soğdluların Tun-huang topluluklarıyla entegrasyon düzeyini de göstermektedir. Bu belge, "An" soyadlarının da gösterdiği gibi, aslen Buharalı olan Soğdlular tarafından yönetilen bir Soğd toplumu için bir genelgedir.192 Genelge, dernek üyelerine, kızı yakın zamanda ölen Ho tzu-sheng'e bir tou (dekalitre) darı, otuz kek ve iki top kahverengi kumaştan oluşan cenaze hediyeleri vermeleri talimatını veriyordu. "Ho" aynı zamanda Soğdlu bir soyadıdır ve toplum, bir aile üyesinin ölümü gibi talihsizliklerde karşılıklı destek için örgütlenmiştir. Bu toplumdaki Soğdlular Budistti, çünkü genelge aynı zamanda üyelere vejetaryen yiyecekleri ve eşyaları Lien-t'ai tapınağının (莲花 Lotus-Seat tapınağı) kapısının önüne bırakmaları talimatını veriyor. Belge X01433193 aynı zamanda aslen Buhara'dan gelen Soğdlular tarafından yönetilen An Rehin-Haciz Topluluğu 安忍侯 adlı bir Soğd toplumunu da tanımlamaktadır.194 Bu belge, derneğin bütçesini tartışmak için yapılan yıllık toplantılardan bahsetmektedir ancak dine herhangi bir atıfta bulunmamaktadır. Üstelik Tun-huang'daki Budist tapınakları, köylülere işlenmek üzere kiralanan arazilere sahipti. Kiralardan elde edilen gelir, örneğin hasat edilen tahılların belirli bir yüzdesi, tapınağın kiralanan arazilerinin büyüklüğüne bağlı olarak Budist tapınağı için önemli bir yıllık gelir oluşturuyordu. Stein, S1600 (MS 961 tarihli) ve 190 Cheng Ping-lin'i belgeliyor, "Han Olmayan Etnik Gruplar ve Geç Tang ve Beş Hanedanlık Döneminde Dunhuang'daki Yerleşimleri", Çin Konferansında Soğdluların Bildirileri (Les Sogdiens en Chine) 敦煌吐蕃文献, 23-25 Nisan (Pekin, 2004), 190. 191 Cheng 188. 192 Cheng 202. X2162 "Keng-tzu nien pa-yüeh shih-ssu jih she-ssu chuan-t'ieh" 康祖年巴月叶石四吉舍四穿提叶. 193 Cheng 203. X01433 "Ssu-miao shou-ju chang-tan" 四庙首居常坦. 194 Cheng 184.

--- SAYFA 64 ---

Mariko Namba Walter, Sogdians and Buddhism, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 60 S6981, Ling-hsiu manastırı 凉州 tarafından Shih-chia chuang 石家窗 adlı bir Soğd köyünden toplanan bu toprak "vergisini" tanımlamaktadır.195 Köylülerin ataları, Sogdiana'da Kush"na veya Kish. Cheng, P3236'ya göre bölgede listelenen 84 dokumacı arasında 17 Soğdlu dokumacının da bulunduğunu kaydetti.196 Tun-huang belgesi P2040'ta Cheng ayrıca aslen Semerkantlı cömert bir Soğdlu Budist adanani olan K'ang Hsiu-hua'dan da bahsetti.197 Ching-t'u ssu (清土 Saf Toprak Tapınağı) ile ilgili belgeye göre, K'ang Hsiu-hua, Tun-huang'daki Tibet işgali sırasında Prajñ"p"ram" s"tra'nın bir kopyasının kopyalanması için bir tapınağa yaklaşık 600 tou buğday, gümüş eşya, darı vb. bağışladı.198 Ayrıca bir kadın için s"traların söylenmesi için buğday ve darıdan dört ton ve Çin kumaşından sekiz chi ödedi.199 tu-seng-t'ung 吐火罗, Tun-huang'daki Budist sanfiga'nın üst düzey yöneticisi. Onun adı ayrıca Cheng'in belirttiği gibi Mogao mağaralarının 44. Mağarasının duvarında da geçmektedir. Mağara tapınağındaki Kuan-yin resminin bulunduğu bir duvar resmine adak sundu ve "Ben, resmi yönetici K'ang Hsiu-hua, Bodhisattva Kuan-yin'e içtenlikle bir adak sunuyorum" yazan bir bağışçı yazıtı kazıdı.200 Böylece, bu Tun-huang belgelerinin gösterdiği gibi, Tibet işgali döneminden onuncu yüzyıla kadar Soğdlular Tun-huang bölgesinde yaşamaya devam ettiler. 195 Cheng 201. S1600 "Hsin-yu nien Liang-hsiu ssu chu-se hu-tou ju-li" 新玉年凉州四素出舍胡头居里 S6981 "Hsin-yu nien chih kuei-hai nien ling-hsiu ssu chu- se hu-tou ju-p'o li" 新玉年池桂海年凉州四素出舍胡头居波里. 196 Cheng 202. P3236 "Jen-shen nien san-yüeh shih-chiu jih Tun-huang hsiang-kuan pu-chi" 坚善年三叶石九吉敦煌香观普池. 197 Belge P2040 "Hou-chin shih-ch'i Ching-t'u ssu chu-se ju-p'o li suan-hui kao" 后秦石池清土素出舍居波里算会考. 198 Cheng 205. 199 Cheng 200. 200 Tun-huang mo-kao k'u kung-yang jen t'i-chi 敦煌莫高窟开光记 [Dunhuang'ın Mogao Mağaralarında adaklar sunan adananların kaydı] (Pekin: Wen-wu ch'u-pan o, 1986), 65; Cheng 205.

--- SAYFA 65 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım 2006) Ancak Çin hükümeti tarafından oluşturulan 61 resmi "asimilasyon" kolonisi dokuzuncu yüzyılın sonunda yok oldu. Yine de Shih chia chuang gibi bazı Soğdlu köyler varlığını sürdürdü ve bazı Soğdlu bireyler Çin köylerinde, kasabalarında ve şehirlerinde yaşamaya devam etti. An-ch'eng ta-hsien (Bir Şehrin Büyük Ormazd'ı) olarak adlandırılan Zerdüşt tapınakları, birçok Soğdlu için dini ve sosyal merkezlerdi, ancak Budist Soğdlular aynı zamanda dokuzuncu ila onuncu yüzyıllar boyunca Budist yaşamının çeşitli yönlerinde de aktifti. Dolayısıyla bu Çince metinler, Tun-huang'daki Soğdlu Budistlerin bazı özelliklerini, bir dereceye kadar bir topluluğun varlığına işaret edecek şekilde tasvir ediyor. 2.9 Özet ve sonuç Tohar halkı gibi Soğdluların kimliği ve kültürü de bin yıldan fazla bir süre önce Orta Asya tarihi boyunca ortadan kaybolmuştur. Ancak Soğdlular, Toharlardan farklı olarak sadece kendi toprakları olan Soğdiana'da kalmayıp, Avrasya'da uluslararası ticarete aracılık eden tüccarlar olarak bilindikleri için Çin, Hindistan ve Güneydoğu Asya'daki çeşitli kolonilere de yerleştiler. Soğd tarihine ilişkin veriler az ve çoğu zaman tutarsız olduğundan, Sogdiana'nın Budist geçmişinin varlığı tarihçiler ve arkeologlar tarafından tartışılmaktadır. Bu yazıda Çin, Soğd ve diğer kaynakları kullanarak Soğd Budizminin özelliklerini tarihsel bağlamı içinde birçok farklı perspektiften tasvir etmeye çalıştım. Çin Budist biyografilerinde K'ang-chü ve K'ang kuo'dan birçok keşiş kayıtlıdır. Eğer Sogdiana, K'ang soyadını taşıyan bu keşişlerin evi ya da atalarının evi değilse, o zaman nereden geliyorlar? K'ang keşişlerinin Semerkant olmasa da aslen Sogdiana'dan olduğuna inanıyorum. Bunlar sadece birkaç keşiş değildi; Hatta ön çalışmamda bile, Çin Budist biyografilerinde ve diğer kayıtlarda K'ang kökenli yaklaşık yirmi keşişin bulunduğunu not ettim (bkz. Ek 1). Bu ilk Soğdlu rahipler Mah"y"na, Vinaya ve bazı Hinay"na metinlerini Çin'e getirip tercüme ettiler; ancak bu metinlerin mutlaka Sogdiana'da bulunması gerekmesi de muhtemelen Orta Asya veya Hindistan'ın çeşitli bölgelerinde elde edilmişti. Çin'deki etnik Soğdlu rahipler, Çinceyi akıcı bir şekilde konuşabilmelerinin avantajından yararlanarak, güney Çin'de Taocu Budizm'in desteklenmesinde de aktif rol oynadılar. Bu K'ang rahipleri ikinci yüzyıldan sekizinci yüzyıla kadar aktifti ve Çin Budizminin gelişimine ve oluşumuna birçok açıdan katkıda bulundular.

--- SAYFA 66 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) 62 K'ang keşişlerinin faaliyetlerinin ilk dönemlerinde, Soğdlu Budistler tarafından kullanılan ana metin dilleri büyük olasılıkla Sanskritçe veya Prakrit gibi Hint dilleriydi ve Soğdlular Budist metinlerini kendi dilleri ve yazılarıyla ancak yedinci yüzyıl civarında yazmaya başladılar. Soğd Budist metinleri tam olarak Soğdiana'da değil, esas olarak Turfan ve Tun-huang bölgelerinde bulunmuştur. Dolayısıyla Soğd dilindeki Budist metinlerinin incelenmesi, yedinci yüzyıldan itibaren Soğd kolonilerinde gelişen Budizm hakkında bilgi sağladı, ancak tam anlamıyla Soğd'da değil. Bölgede j"taka, avad"na, Mah"y"na metinleri ve tantrik ve dh"ran≥2 metinleri gibi çeşitli Budist metinleri bulunmuş olup bunlar, Soğdluların İpek Yolu boyunca ticari ticarete çok aktif oldukları yedinci ila onuncu yüzyıllara tarihlenebilir. Bu Budist metinlerin türü, o dönemde Tun-huang'da yayılan popüler Budizm'i yansıtıyor, ancak K'ang-chü veya Sogdiana'dan aktarılan ve tercüme edilen straların ilk dönem eğilimlerini yansıtmıyor gibi görünüyor. Soğd Budist edebiyatı, felsefi doktrinden ziyade Budizm'in günlük uygulamalarını, örneğin beslenme kısıtlamalarını ve dhran'ı temsil ediyor gibi görünüyor. Budizm'in aktarımının son aşamasını yansıtan Tantrik metinler, mevcut Soğd yazılarının çoğunluğunu oluşturur. Soğd Budist metinlerinin çoğunun Çince'den tercüme olduğu açıktır; ancak bazı metinler, özellikle de dhran'la ilgili olanlar, Soğdlu keşişlerin çevirilerini Sanskritçe metinlere dayandırmış olabileceklerini öne sürüyor gibi görünmektedir. Soğd kolonilerinde, özellikle Tun-huang'da, farklı etnik gruplar arasında ilginç kültürel etkileşimler vardı. Soğd din kültüründe Maniheizm, Zerdüştlük ve Budizm önemli roller oynadı. Maniheizm ile Budizm arasında, kendi dini literatürlerinde ifade edilen, yüzyıllarca süren dini fikir ve kavramların etkileşimi ve ödünç alınması vardı. Maniheizm arasında doğu kolu mezhebi "Dinawariyya", Parthia, Sogdiana ve Baktria'da hem Maniheizm hem de Budizm yan yana var olduğundan Budist kavram ve terimlerini büyük ölçüde ödünç aldı. Örneğin, Mani'ye Buda denir ve Mani'nin havariliği, Büyük Işığın Elçisi olarak Budalık açısından anlaşılmıştır. Parinirv"n≥a kavramı aynı zamanda Mani'nin ölümüne de uygulandı, ancak ölüm ve yeniden doğuşa ilişkin Maniheizm öğretisi göre sıradan insanlar yeniden doğuş döngüsünden veya Budizm'deki sam≥s"ra'dan kaçamazlardı. Yarım milenyumdan bu yana,

--- SAYFA 67 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers," 174 (Kasım, 2006) 63 kurucusu Mani'ye göre, Sogdiana'da, komşu bölgelerinde ve Soğd kolonilerinde Budist ve Maniheizt din kültürleri arasında tüm farklı düzeylerde yoğun etkileşimler vardı. Çin Budizmi'nin oluşumuna katkıda bulunan Orta Asya halkları arasında Soğdluların rolü, Budizm'in yayılmasıyla ilgili olarak Sogdiana'nın uzak batıdaki konumuna rağmen, çalışmamın başında beklediğimden çok daha kapsamlıydı. Tüccarlar, erken Hint toplumunda Budizm'e olan inançlarına dayanan cömert bağışlar yoluyla "kyamuni Buddha'yı ve onun sanṣgha'sını desteklerken, İpek Yolu üzerindeki mükemmel tüccar tüccarlar olan Soğdlular, Hint veya Çin dillerindeki hareketlilik ve becerilerinden yararlanarak, Budizm'in güney Çin'de yayılmasında ve geliştirilmesinde önemli bir işleve sahipti. Tarihine ilişkin sınırlı bilgimize rağmen, Soğdluların karmaşık dini kültürünün, Orta Asya ve Çin Budizminin dini kelime dağarcığı ve kültürel senkretizm açısından gelişimini zenginleştirdiği açıktır. Semerkant'ta Fransız ve Özbek ekipleri tarafından yürütülen çalışmalar gibi gelecekteki arkeolojik bulguların, bu makalede araştırılan Soğd Budizmi ile ilgili bulgulara maddi bir temel sağlayacağı büyük bir umutla umulmaktadır.

--- SAYFA 68 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) 64 Ek Çin Budist bibliyografyalarındaki Soğdlu rahipler Çince'deki Soğdlu keşiş (Tarih kaynaktaki belirtilmiştir) Doğum veya ikamet yeri Çevrilmiş metinler (seçici) ve diğer önemli özellikler Kaynak (Taishō sayfaları) K'ang Chū 康楚 (MS 187-199) K'ang-chū 康楚 - Lo-yang Wen ti-yü shih chin 康楚文提玉石 LKSC (324c) K'ang Meng-hsiang 康孟祥 (190-220) (Kuzey Wei) K'ang-chū Chung-pen-ch'i ching 康楚中本池經 T'ai-tsu pen-ch'i jui-ying ching 康楚中本池經 Hsiu-hsing-pen ching 蕭興本經 CSTC; KYS; LKSC (324c) K'ang Seng-hui 康僧惠 (222-280) (Kuzey Wei) Chiao-chou 焦周'da doğdu, Hindistan'a gitti Liu-tu chi-ching 劉圖池經 LS; KYS; CSTC; LKSC (325a- 326b; 324a, 415b) (Shih) T'an-ti 檀提 (220-280) Seng-chih lü 僧智呂 Ssu-fen lü 蘇分呂 [Dharmaguptaka Vinaya] LKSC (370a) tören ritüelini iletti; KHM K'ang Seng-k'ai 康僧凱 (c. 253) Samṣghavarman K'ang-chū'den Lo-an'a Yu-ch'ieh chang-ch'e so-wen ching 吳越長池經, Wu-liang-shou ching 吳亮守經 [Daha büyük Sukhvatavyaha] LKSC (325a) K'ang Seng-yüan 康僧遠 (267-330) Fang-kuang po-je ching ve Tao-hang po-je ching'i okudu Derin gözleri ve yüksek burnu vardı ama annesi Çinliydi. Doğu Çene (265-420) CSTC'nin aristokratlarıyla karışık; LKSC (346c- 347a) K'ang Fa-ch'ang 康法昌 (267-330) LKSC (348b)

--- SAYFA 69 ---

Mariko Namba Walter, *Sogdians and Buddhism*, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) 65 K'ang Fa-lang 康法朗 (310-420) (Doğu Çene) Ho-pei sheng'de 何倍生 Chung-shan'da 崇山 doğdu. Batı Bölgesine gitti ve bir Budist tapınağının kalıntılarındaki hasta bir keşişin yanına gitti (baktı). LKSC (347a) K'ang hui-ch'ih 康惠池 Lo-yang'da kaldı Doğaüstü (Doğu Çene) güce sahipti LKSC (389b) K'an-hsin 康欣 LKSC (348b) K'ang-hung 康洪 LKSC (387b) K'ang Fa-chih 康法池 LKSC (348b) K'ang Fa-sui 康法随 (c. 327-342) (Doğu Çene) P'i-yü ching 裴玉經 Cheng p'i-yü ching 成裴玉經 KHM (263c) K'ang Tao-ho 康陶何 c.396 Ssu-i ching 蘇異經 KHM (263c) (Shih) Fa-p'ing 法平 (373-396) (Doğu Çene) Chien-k'ang'da aktif 錢康 Eğitimiyle ünlü bir tapınak olan Pai-ma ssu 裴馬素'de yaşadı s'tra şarkı söyleme ustaları (Ching-pai-shih 錢裴石). Harika sesiyle tanınıyordu. LKSC (413a) (Shih) chi-i 池異 (c. 380?) Soyadı K'ang'dı. Ataları Sogdiana'daki kraliyet ailesindendi. Siyasi sorunlar nedeniyle Çin'e (Wei) yerleşti; imparator tarafından kan davaları nedeniyle memur olarak atandı. LKSC (676b); FHCC Cilt. 5 Pao-i 包異 (420-502) Ratnamati? Soyadı K'ang'dı ve Hindistanlıydı. (Muhtemelen Hindistan'a yerleşmiş Soğdlu bir tüccar ailedendir.) Çeviri faaliyeti yoktur. Doğaüstü güçlerde ve zarların kehanetinde mükemmeldir. Dhyāna ve vinaya ustası LKSC olarak bilinir; KHM Cilt. 23 (Shih) Hui-ming 惠明 (427-497) Soyadı K'ang'dı. Büyükbabasının zamanında Doğu Wu'ya (Doğu) göç etti. An-tung-ssu'da (Doğu) kaldı ve Ch'i hanedanının (479-501) Wu-hsuan wang'ına (kral) öğretti. LKSC (400b)

--- SAYFA 70 ---

Mariko Namba Walter, Sogdians and Buddhism, "Sino-Platonic Papers", 174 (Kasım, 2006) 66 Tao-hsien 明 HKSC (651a) Ming-ta 明 HKSC (691b) Chi 明 (632-682) Semerkand/ Ch'ang-an Ataları Çin'e geldi Semerkant'tan Wei hanedanlığının son döneminde. Aynı zamanda Hsüan-tsang'ın öğrencisi olan Tz'u-en ta-shih 趙恩 olarak da bilinir. Fa-hsiang okulunun ilk patriği 法相. Ch'eng-wei-shih lun 成唯識論 Vijñaptimātratā-siddhi-śāstra Ch'i-hsin-lun i-chi 成唯識論, Ta-sheng ch'i-hsin lun'un yorumu 成唯識論 SKSC Fa-tsang 法相 (643-712) Ona K'ang soyadı verildi; Çin'deki Hua-yin okulunun üçüncü patriği. Annesi Semerkanlı, babası ise kuzey Hindistanlıydı. SKSC (732a) Pu-k'ung 普光 (705-774) Amoghavajira Lo-yang ve Ch'ang-an Kuzey Hindistan'dan Annesi Semerkant'tan, babası ise kuzey Hindistan'dandı. Chin-kang-ting ching 金剛經 Li-ch'ü ching 離欲經 SKSC (714a) Ek için birincil kaynakların kısaltmaları Li-tai san-pao chi 離提散寶記 LS K'ai-yüan shih-chiao lu 開元釋教錄 KYS Liang Kao-seng chuan 梁高僧傳 LKSC Sung Kao-seng chuan 宋高僧傳 SKSC Hsü Kao-seng chuan 高僧傳 HKSC Ch'u san-tsang chi chi 出三藏記疏 CSTC Kuang-hung-ming chi 廣弘明記 KHM Fa-hua ching chuan-chi 法華經疏 FHCC

--- SAYFA 71 ---

Önceki Sayılar Sayı Tarih Yazar Başlığı Sayfalar 1 Kasım 1986 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Mandarin Çincesinin Alfabetik Olarak Düzenlenmiş Genel Kullanım Sözlüğüne İhtiyaç: Bazı Yeni Sözlükler ve Güncel Sözlükbilimsel Projeler Üzerine Bir İnceleme Makalesi 31 2 Aralık 1986 Andrew Jones Hiroshima Erken Çin Edebiyatında Belirsizliğin Şiiri 45 3 Mart 1987 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Kısmi Kaynakça Çin Popüler Edebiyatı Üzerinde Hint Etkisinin İncelenmesi iv, 214 4 Kasım 1987 Robert M. Sanders Hawaii Üniversitesi "Mandarin"ın Dört Dili 14 5 Aralık 1987 Eric A. Havelock Vassar Koleji Çince Karakterler ve Yunan Alfabeti 4 6 Ocak 1988 J. Marshall Unger Hawaii Üniversitesi Bilgisayarlar ve Japon Okuryazarlığı: Nihonzin no Yomikaki Nôryoku Konpyuta 13 7 Ocak 1988 Chang Tsung-tung Goethe-Universität Eski Çince Hint-Avrupa Kelime Bilgisi i, 56 8 Şubat 1988 çeşitli İncelemeler (I) ii, 39 9 Aralık 1988 Soho Machida Daitoku-ji, Kyoto Yaşam ve Işık, Sonsuz: Amida Kültürünün Tarihsel ve Filolojik Analizi 46 10 Haziran 1989 Pratoom Angurarahita Chulalongkorn Üniversitesi Bangkok Neo-Konfüçyüsçü Bilge Kavramı Üzerinde Budist Etkisi 31 11 Temmuz 1989 Edward Shaughnessy Chicago Üniversitesi Çin'de Batı Kültürü Yenilikleri, MÖ 1200 8

--- SAYFA 72 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlığı Sayfalar 12 Ağustos 1989 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi T'ang ve Beş Hanedan Dönüşüm Metinlerinin (pien-wen) Daha Sonraki Çin Popüler Edebiyatına Katkıları 71 13 Ekim 1989 Jiaosheng Wang Şanghay Li Qingzhao'nun Tam Ci-Şiirleri: Yeni Bir İngilizce Çevirisi xii, 122 14 Aralık 1989 çeşitli İncelemeler (II) 69 15 Ocak 1990 George Cardona Pensilvanya Üniversitesi Eski Hindistan'da Dile Yönelik Tutumlar Üzerine 19 16 Mart 1990 Victor H. Mair Pennsylvania Üniversitesi Çin Tocharistan'ına Dair Üç Kısa Deneme 16 17 Nisan 1990 Heather Peters Üniversitesi Philadelphia Müzesi Dövmeli Yüzler ve Tepedeki Evler: Antik Yue Kimdi? 28 18 Mayıs 1990 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Dörtlü Olmayan İki Kuzey Sinitik Dili a. Sovyet Dungan Yazısının Çin Dil Reformuna Etkileri b. Gymiler Kimdi? 28 19 Haziran 1990 Bosat Man Nalanda Backhill/Pekin/Pekin 6 20 Ekim 1990 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Lao Tzu'nun Ma-wang-tui MSS'sinin Çevirisi için Giriş ve Notlar 68

--- SAYFA 73 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlığı Sayfalar 21 Aralık 1990 Philippa Jane Benson Carnegie Mellon Üniversitesi Okuma Kuramı Üzerine İki Kültürlerarası Çalışma 9, 13 22 Mart 1991 David Moser Michigan Üniversitesi Çince Dil ve Kalem Kaymaları 45 23 Nisan 1991 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Tao'nun İzleri, Zen Anlambilimi 10 24 Ağustos 1991 David A. Utz Pensilvanya Üniversitesi İran'da Dil, Yazı ve Gelenek 24 25 Ağustos 1991 Jean DeBernardi Alberta Üniversitesi Dilsel Milliyetçilik: Güney Örneği Min 22 + 3 incir. 26 Eylül 1991 JAO Tsung-i Çin Hong Kong Üniversitesi İpek Yoluyla Yükselen Yazının Kökenleri Üzerine Sorular 10 27 Ağustos 1991 Victor H. Mair, ed. Pennsylvania Üniversitesi Schriftfestschrift: John DeFrancis'in Sekseninci Doğum Günü Üzerine Yazılar ix, 245-28 Eylül 1991 ZHOU Youguang Eyalet Dil Komisyonu, Pekin Çince Karakter Tipi Yazılar Ailesi (Yirmi Üye ve Gelişimin Dört Aşaması) 11-29 Eylül 1991 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Çince Nedir "Lehçe/Topolekt"? Bazı Temel Çin-İngilizce Dil Bilimi Terimleri Üzerine Düşünceler 31 30 Ekim 1991 M. V. Sofronov Uzak Doğu Araştırmaları Enstitüsü, Bilimler Akademisi, Moskova Çin Filolojisi ve Orta Asya Yazıları 10

--- SAYFA 74 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlık Sayfalar 31 Ekim 1991 çeşitli İncelemeler (III) 68 32 Ağustos 1992 David McCraw Hawaii Üniversitesi Çinli Kadın Sesini Nasıl Kaybetti 27 33 Eylül 1992 FENG Lide ve Kevin Stuart Chuankou 1 Nolu Ortaokul ve Qinghai Eğitim Koleji İç Asya Sınırında Etniklerarası Temas: Minhe İlçesindeki Gangou Halkı, Qinghai 34 34 Ekim 1992 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Sininguistik Üzerine İki Makale 1. Fanqie ("Karşıtlık") Teriminin Kökeni Hakkında Bir Hipotez 2. Doğu Asya Gidiş-Dönüş Kelimeleri 13 35 Kasım 1992 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi ve Edwin G. Pulleyblank İncelemeleri (IV) 37 36 Şubat 1993 XU Wenkan Hanyu Da Cidian yazı işleri ofisleri, Şangay Hanyu Wailaici de Yuyuan Kaozheng he Cidian Bianzuan (Sinitik Dilden Alıntı Kelimelerin Etimolojisi ve Sözlük Derlemesi Üzerine Filolojik Araştırma) 13 37 Mart 1993 Tanya Storch New Mexico Üniversitesi Çin Budist Tarih Yazımı ve Sözlülük 16 38 Nisan 1993 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Dilbilimsel ve Metinsel Bilgelerin ve Aptalların Sutrasının Öncelleri 95

--- SAYFA 75 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlık Sayfalar 39 Ağustos 1993 Jordan Paper York Üniversitesi Geç Bering Boğazı Geçiş ile Kolomb Öncesi Trans-Pasifik Geçişleri Arasındaki Maddi Bir Örnek 17 40 Eylül 1993 Michael Carr Dil Çalışmaları Merkezi, Otaru Ticaret Üniversitesi Çince Sözlükler aracılığıyla Tiao-Fish 68 41 Ekim 1993 Paul Goldin Harvard Üniversitesi Miching Mallecho: Zhanguo ce ve Klasik Retorik 27 42 Kasım 1993 Renchin-Jashe Yulshul Tibet Özerk Bölgesi, Kokonor (Qinghai) ve Kevin Stuart Yabancı Diller Enstitüsü, Ulaanbaatar, Moğolistan Kham Tibet Dili Materyalleri 39 43 Aralık 1993 MA Quanlin, MA Wanxiang ve MA Zhicheng Xining Düzenleyen: Kevin Stuart Kokonor Salar Dil Materyalleri 72 44 Ocak 1994 Dolkun Kamberi Columbia Üniversitesi Zaghunluq'ta Korunan Üç Bin Yıllık Charchan Adamı 15 45 Mayıs 1994 Mark Hansell Carleton College Çin Alfabeti: Roma Harflerinin Çin Yazı Sistemine Asimilasyonu 28 46 Temmuz 1994 çeşitli İncelemeler (V) 2, 155

--- SAYFA 76 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlık Sayfalar 47 Ağustos 1994 Robert S. Bauer Mahidol Üniversitesi Salaya Nakornpathom, Tayland Çin-Tibet *kolo "Çark" 11 48 Eylül 1994 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Chuang Tzu'nun Tam Çevirisi için Giriş ve Notlar xxxiv, 110 49 Ekim 1994 Ludo Rocher Pensilvanya Üniversitesi Sözlülük ve Metinsellik Hindistan Bağlamı 28 50 Kasım 1994 YIN Binyong Devlet Dil Komisyonu ve Uygulamalı Dilbilim Enstitüsü (Çin Sosyal Bilimler Akademisi) Diyi ge Lading Zimu de Hanyu Pinyin Fang'an Shi Zenyang Chansheng de? [Sinitic'in İlk Romalı Yazım Sistemi Nasıl Üretilirdi?] 7 51 Kasım 1994 HAN Kangxin Arkeoloji Enstitüsü Çin Sosyal Bilimler Akademisi Sincan, Çin'deki Eski İnsan İskeletlerinin İncelenmesi 9 + 4 incir. 52 Kasım 1994 Warren A. Shibbes Wisconsin Üniversitesi Whitewater Çince Romanizasyon Sistemleri: IPA Transliterasyonu 20 53 Kasım 1994 XU Wenkan Hanyu Da Cidian Yazı İşleri Ofisleri Shanghai Guanyu Tuhuoluoren de Qiyuan he Qianxi Wenti [Toharyalıların Kökenleri ve Göçleri Sorunu Üzerine] 11 54 Kasım 1994 Üjyiediın Chuluu (Chaolu Wu) Toronto Üniversitesi Jegün Yogur için Giriş, Dilbilgisi ve Örnek Cümleler 34 55 Kasım 1994 Üjyiediın Chuluu (Chaolu Wu) Toronto Üniversitesi Dongxiang için Giriş, Dilbilgisi ve Örnek Cümleler 34

--- SAYFA 77 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlığı Sayfalar 56 Kasım 1994 Üjyiediın Chuluu (Chaolu Wu) Toronto Üniversitesi Giriş, Dilbilgisi ve Dagur için Örnek Cümleler 36 57 Kasım 1994 Üjyiediın Chuluu (Chaolu Wu) Toronto Üniversitesi Monguor için Giriş, Dilbilgisi ve Örnek Cümleler 31 58 Kasım 1994 Üjyiediın Chuluu (Chaolu) Wu) Toronto Üniversitesi Giriş, Dilbilgisi ve Baoan için Örnek Cümleler 28 59 Aralık 1994 Kevin Stuart Qinghai Kıdemsiz Öğretmenler Koleji; Limusishiden Qinghai Tıp Fakültesi Ekli Hastanesi, Xining, Kokonor (Qinghai) Çin'in Monguor Azınlığı: Etnografya ve Halk Masalları i, I, 193-60 Aralık 1994 Kevin Stuart, Li Xuwei ve Shelear Qinghai Asistan Öğretmenler Koleji, Xining, Kokonor (Qinghai) Çin'in Dagur Azınlığı: Toplum, Şamanizm ve Folklor vii, 167 61 Aralık 1994 Kevin Stuart ve Li Xuwei Qinghai Öğretmen Okulu, Xining, Kokonor (Qinghai) Çin'in Orman Avcılarından Masallar: Oroqen Halk Hikayeleri iv, 59 62 Aralık 1994 William C. Hannas Georgetown Üniversitesi Çin'de Sözlü ve Yazılı Çince ve Akademik Öğrenmenin "Birliği" Üzerine Düşünceler 5 63 Aralık. 1994 Sarah M. Nelson Denver Üniversitesi Tarih Öncesi Kuzey Çin'de Karmaşıklığın Gelişimi 17

--- SAYFA 78 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlık Sayfalar 64 Ocak 1995 Arne Østmoe Bangkok, Tayland ve Drøbak, Norveç A Germanic-Tai Linguistic Puzzle 81, 6 65 Şubat 1995 Penglin Wang Hong Kong Çin Üniversitesi Altayca Hint-Avrupa Alıntı Kelimeleri 28 66 Mart 1995 ZHU Qingzhi Sichuan Üniversitesi ve Pekin Üniversitesi Erken Dönem Dönemlerine İlişkin Bazı Dilbilimsel Kanıtlar Çin ve Hindistan Arasında Kültürel Değişim 7 67 Nisan 1995 David McCraw Hawaii Üniversitesi Bir Kafiye Ustası Olarak Zhuangzi'nin İzinde: Sekizde Bir Snark Avı 38 68 Mayıs 1995 Ke Peng, Chicago Yanshi Zhu Üniversitesi ve Tokyo, Japonya Antik Çin'de Kullanılan Cowrilerin Kökeni Üzerine Yeni Araştırma i, 26 69 Ocak 1996 Dpal-Idan-bkra-shis, Keith Slater ve diğerleri. Qinghai, Santa Barbara, vb. Çin'deki Monguor Azınlığının Dil Materyalleri: Huzhu Mongghul ve Minhe Mangghuer xi, 266 70 Şubat 1996 David Utz, Xinru Liu, Taylor Carman, Bryan Van Norden ve Editör Philadelphia, Vassar, vb. İncelemeler VI 93 71 Mart 1996 Erik Zürcher Leiden Üniversitesi Seishi Karashima Soka Üniversitesi Huanming Qin Tang, Ortaçağ Çince Metinlerinde Yardım Hattı Yerel Dilleri Araştırıyor 31 + 11 + 8 72 Mayıs 1996 E. Bruce Brooks Massachusetts Üniversitesi Konfüçyüs'ün Hayatı ve Mentorluğu 44

--- SAYFA 79 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlığı Sayfa 73 Haziran 1996 ZHANG Juan, ve diğerleri, ve Kevin Stuart Qinghai, İç Moğolistan, Shanxi, Henan, Liaoning Mavi Kumaş ve İnci Geyiği; Yogur Folklor iii, 76 74 Ocak 1997 David Moser Michigan Üniversitesi ve Pekin Yabancı Çalışmalar Üniversitesi Mandarin Çincesinde Gizli Cinsiyetçilik 23 75 Şubat 1997 Haun Saussy Stanford Üniversitesi Yazmanın Prestiji: Wen2, Mektup, Resim, İmge, İdeografi 40 76 Şubat 1997 Patricia Eichenbaum Karetzky Bard Koleji Cennet Sembolizminin Evrimi Sonsuz Yaşam Budası ve Onun Batılı Kökenleri 28 77 Ocak 1998 Daniel Hsieh Purdue Üniversitesi “On Dokuz Eski Şiir”in Kökeni ve Doğası 49 78 Şubat 1998 Narsu İç Moğolistan Tarım ve Hayvancılık Koleji Kevin Stuart Qinghai Öğretmen Koleji Pratik Moğolca Cümleler (İngilizce Çevirisiyle) iii + 49 + ii + 66 79 Mart 1998 Dennis Grafflin Bates College Daodejing'de Güneydoğu Asya'nın Sesi mi? 8 80 Temmuz 1998 Taishan Yu Çin Sosyal Bilimler Akademisi Saka Tarihi Üzerine Bir Araştırma ii + 225 81 Eylül 1998 Hera S. Walker Ursinus Koleji (Philadelphia) Yerli mi Yabancı mı?: Maymun Kahraman Sun Wukong'un Kökenlerine Bir Bakış iv + 110

--- SAYFA 80 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlık Sayfalar 82 Eylül 1998 I. S. Gurevich Rusya Bilimler Akademisi “Buda'nın Hayatı Üzerine” Döngüsüyle İlgili Bir Pien-wen(?) Parçası 15 83 Ekim 1998 Minglang Zhou Colorado Üniversitesi, Boulder'da Mandarin ve Xiang lehçelerindeki Zaman/Görünüş işaretleri ve bunların bağlantıları 20 84 Ekim 1998 Ulf Jäger Gronau/Westfalen, Almanya Doğu Orta Asya'dan Yeni Eski Mumyalar: Kucha ve Turfan'daki Budist Duvar Resimlerinde Tasvir Edilen Tohar Şövalyelerinin Ataları? Bazı İkincil Kanıtlar 9 85 Ekim 1998 Mariko Namba Walter New England Üniversitesi Kucha'daki Tokharian Budizmi: MS 10. Yüzyıldan Önce Çin Türkistan'ındaki Hint-Avrupa Centum Konuşmacılarının Budizmi 30 86 Ekim 1998 Pensilvanya Jidong Yang Üniversitesi Siba: Gansu Koridorunun Bronz Çağı Kültürü 18 87 Kasım. 1998 Victor H. Mair Pennsylvania Üniversitesi Köpek Bilmeceleri: Tarihsel ve Etnik Perspektifte Avrasya Köpeği Ataları Mitleri 74 88 Aralık 1998 Saroj Kumar Chaudhuri Aichi Gakusen Üniversitesi Çin ve Japonya'da Siddham 9, 124 89 Ocak 1999 Alvin Lin Yale Üniversitesi Tayvanca Yazma: Modern Yazılı Tayvancanın Gelişimi 4 + 41 + 4 90 Ocak 1999 Victor H. Mair ve diğerleri Reviews VII [The Original Analects'in incelemesi dahil] 2, 38 91 Ocak 1999 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Fonosembolizm veya Etimoloji: "Polis" Fiili Örneği 28

--- SAYFA 81 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlık Sayfalar 92 Ocak 1999 Christine Louise Lin Dartmouth Koleji Tayvan'daki Presbiteryen Kilisesi ve Yerel Özerkliğin Savunulması xiii + 136 93 Ocak 1999 David S. Nivison Stanford Üniversitesi Üç Hanedanın Kronolojisinin Anahtarı: “Modern Metin” Bambu Yıllıkları iv + 68 94 Mart 1999 Julie Lee Wei Hoover Enstitüsü Çin Takvimi İşaretleri ve Fenike Alfabesi Arasındaki Yazışma 65 + 6 95 Mayıs 1999 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Feng Meng-lung'un Geç Ming Taocu Hikayesinde Orta Çağ, Orta Asya Budist Teması 27 96 Haziran 1999 E. Bruce Brooks Massachusetts Üniversitesi Çince Metinlerde İskenderiye Motifleri 14 97 Aralık 1999 LI Shuicheng Pekin Üniversitesi MÖ İkinci Binyılda Çin-Batı Temaları iv, 29 98 Ocak 2000 Peter Daniels, Daniel Boucher ve diğer yazarlar İncelemeler VIII 108 99 Şubat 2000 Anthony Barbieri-Low Princeton Üniversitesi Çin Bronz Çağında Tekerlekli Araçlar (MÖ 2000-741 civarı) v, 98 + 5 renkli plaka 100 Şubat 2000 Wayne Alt Community College of Baltimore County (Essex) Zhuangzi, Mistisizm ve Ayrımların Reddi 29 101 Mart 2000 C. Michele Thompson Güney Connecticut Eyalet Üniversitesi Viêt Halkları ve Nom'un Kökenleri 71, 1

--- SAYFA 82 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlık Sayfalar 102 Mart 2000 Theresa Jen Bryn Mawr Koleji Ping Xu Baruch Koleji Penless Çince Karakter Çoğaltması 15 103 Haziran 2000 Carrie E. Reid Middlebury Koleji Erken Çin Dövmesi 52 104 Temmuz 2000 David W. Pankenier Lehigh Üniversitesi Erken Çin'de Popüler Astroloji ve Sınır İşleri 19 + 1 renkli plaka 105 Ağustos 2000 Anne Birrell Cambridge Üniversitesi Çin Edebiyatına İlişkin Son Çalışmalarda Postmodernist Teori 31 106 Eylül 2000 Yu Taishan Çin Sosyal Bilimler Akademisi Sai Kabilelerinin Kaynakları Hakkında Bir Hipotez i, 3, 200 107 Eylül 2000 Jacques deLisle, Adelheid E. Krohne ve editör Review IX 148 + harita 108 Eylül 2000 Ruth H. Chang Pensilvanya Üniversitesi Di ve Tian'ı Anlamak: Shang'dan Tang'a Tanrı ve Cennet vii, 54 109 Ekim 2000 Conán Dean Carey Stanford Üniversitesi Cehennemde Günahsız Olan Rab'dir ii, 60 110 Ekim 2000 Toh Hoong Teik Harvard Üniversitesi Şeyh 'Alam: On Altıncı Yüzyıl Başlarının Çin İmparatoru 20 111 Kasım 2000 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Yeni Bir Çağın İhtiyacı 10 112 Temmuz 2001 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Anau Yazıtı Üzerine Notlar xi, 93

--- SAYFA 83 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlık Sayfa 113 Ağustos 2001 Ray Collins Chepachet, RI David Kerr Melbourne, FL “Makrobiyotik:ler” Kelimesinin Etimolojisi ve Modern Çin Araştırmalarında Kullanımı 18 114 Mart 2002 Ramnath Subbaraman University of Chicago Maymun Sahtekarı Sorununun Ötesinde: Çin Romanında Hint Etkisi, Batıya Yolculuk 35 115 Nisan 2002 ZHOU Jixu Sichuan Normal Üniversitesi Eski Çince ve Proto-Hint-Avrupa Arasındaki Temel Kelimelerin Yazışmaları 8 116 Mayıs 2002 LIU Yongquan Dilbilim Enstitüsü, Çin Sosyal Bilimler Akademisi Çince Harfli Kelimeler Sorunu Üzerine 13 117 Mayıs 2002 SHANG Wei Columbia Üniversitesi Baihua, Guanhua, Fangyan ve Rulin Waishi'nin Dördüncü Mayıs Okuması 10 118 Haziran 2002 Justine T. Snow Port Townsend, WA İki Antik Çin Tanrısının Hint-Avrupa Kökenine İlişkin Kanıtlar ii, 75, 1 renkli, 1 siyah-beyaz baskı 119 Temmuz 2002 WU Zhen Xinjiang Müzesi, Ürümchi Turfan'daki Astana Mezarlığındaki Malzemelerde Görünen Çince Olmayan “Hu” 21, 5 şekil. 120 Temmuz 2002 Anne Birrell Cambridge Üniversitesi, Clare Hall Dağlar ve Denizler Klasiklerinde Kadın Cinsiyet Efsanesi 47 121 Temmuz 2002 Mark Edward Lewis Stanford Üniversitesi Erken Çin'de Dicing and Divination 22, 7 incir.

--- SAYFA 84 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlık Sayfalar 122 Temmuz 2002 Julie Wilensky Yale Üniversitesi Büyülü Kunlun ve “Şeytan Köleleri”: 1500'den Önce Koyu Tenli İnsanların ve Afrika'nın Çin Algısı 51, 3 incir. 123 Ağustos 2002 Paul R. Goldin ve editör İncelemeler X 30 124 Ağustos 2002 Fredrik T. Hiebert Pennsylvania Üniversitesi John Colarusso McMaster Üniversitesi Anau Mührünün Bağlamı Anau ve Niyä Mühürleri Üzerine Açıklamalar 1-34 35-47 125 Temmuz 2003 ZHOU Jixu Sichuan Normal Üniversitesi Şanghay Normal Üniversitesi Kültürel Yazışmalar Eski Çince ve Proto-Hint-Avrupa Arasındaki Kelimeler 19 126 Ağustos 2003 Tim Miller Washington Üniversitesi Tsu-t'ang chi'de Bir Güney Min Kelimesi 14 127 Ekim 2003 Sundeep S. Jhutti Petaluma, California The Getes 125, 8 renkli plaka 128 Kasım 2003 Yinpo Tschang New York City Proto-Shang'da 18 129 Aralık 2003 Michael Witzel Harvard Üniversitesi Tarih Öncesi Batı Orta Asya'da Kültürel Değişime İlişkin Dilsel Kanıtlar 70 130 Şubat 2004 Bede Fahey Fort St. John, Britanya Kolumbiyası Maya: Çin-Tibet Dili mi? Karşılaştırmalı Bir Çalışma 61

--- SAYFA 85 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlık Sayfa 131 Mart 2004 Taishan Yu Çin Sosyal Bilimler Akademisi Batı ve Doğu Han, Wei, Jin, Kuzey ve Güney Hanedanları ve Batı Bölgeleri Arasındaki İlişkinin Tarihi 1, 3, 352 132 Nisan 2004 Kim Hayes Sydney Anyang'da Çinli Olmayanların Varlığı Üzerine 11 133 Nisan 2004 John L. Sorenson Brigham Young Üniversitesi Carl L. Johannessen Oregon Üniversitesi Kolomb Öncesi Okyanus Ötesi Yolculuklara İlişkin Bilimsel Kanıtlar CD-ROM 48, 166, 19, 15 levha 134 Mayıs 2004 Xieyan Hinch Neumädewitz, Almanya Çin'de Digiya Doğru İki Adım i, 22 135 Mayıs 2004 John J. Emerson Portland, Oregon Moğolların ve Batı Edebiyatının Gizli Tarihi 21 136 Mayıs 2004 Serge Papillon Mouvaux, Fransa ve Ulaanbaatar, Moğolistan Influences tokhariennes sur la mythologie chinoise 47 137 Haziran 2004 Hoong Teik Toh Harvard Üniversitesi Çin Romanının Batıya Yolculuğu Çalışmaları İçin Bazı Klasik Malay Materyalleri 64 138 Haziran 2004 Julie Lee Wei San Jose ve Londra Köpekleri ve Kedileri: Çince Öğrenmekten Dersler 17 139 Haziran 2004 Taishan Yu Çin Sosyal Bilimler Akademisi Yu Devletinin Kökeni Üzerine Bir Hipotez 20 140 Haziran 2004 Yinpo Tschang New York Şehri Shih ve Zong: Çin'in Bronz Çağında Sosyal Organizasyon 28 141 Temmuz 2004 Yinpo Tschang New York Şehri Cennetteki Kaos: Klasik Öncesi Çin Takvimlerinde 30

--- SAYFA 86 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlığı Sayfalar 142 Temmuz 2004 Katheryn Linduff, ed. Çin'deki Pittsburgh Üniversitesi İpek Yolu Borsası 64 143 Temmuz 2004 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Rüyalarda Uyku: Taş Hikayesinde Depresyona Uyumcu Tepkiler 99 144 Temmuz 2004 RONG Sincan Pekin Üniversitesi Kara Yolu mu, Deniz Yolu mu? Han Döneminde Budizm'in Yayıldığı Yollar ve Budizm'in Yayıldığı Alanlara İlişkin İnceleme 32 145 Ağustos 2004 editör İncelemeleri XI 2, 41 146 Şubat 2005 Hoong Teik Toh Academia Sinica The -yu Xiongnu, Xianbei ve Gaoju'da Bitiyor Onomastica 24 147 Mart 2005 Hoong Teik Toh Academia Sinica Ch. Çiong ~ Tib. Khyung; Taoizm ~ Bonpo -- Siçuan'daki Erken Etno-Dini Tarihle İlgili Bazı Sorular 18 148 Nisan 2005 Lucas Christopoulos Pekin Spor Üniversitesi Le gréco-bouddhisme et l'art du poing en Çin 52 149 Mayıs 2005 Kimberly S. Te Winkle Üniversitesi Koleji, Londra Kutsal Bir Üçlü: Tanrı, Dağ ve Kuş: Bronz Çağı Chengdu Ovasının Kült Uygulamaları ii, 103 (41 renkli) 150 Mayıs 2005 Dolkun Kamberi Washington, DC Uygurlar ve Uygur Kimliği 44 151 Haziran 2005 Jane Jia SI Pennsylvania Üniversitesi Sözlüklerin Soykütüğü: Yapımcılar, Edebi İzleyici ve Şangay Antlaşma Limanı'ndaki İngilizce Metinlerin Dolaşımı 44, 4 tablo

--- SAYFA 87 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlığı Sayfalar 152 Haziran 2005 Denis Mair Seattle Zhouyi'de Qian ve Kun'un Dansı 13, 2 şekil. 153 Temmuz 2005 Alan Piper Londra (Birleşik Krallık) "Esrar" Kelimesinin Gizemli Kökenleri 17 154 Temmuz 2005 Serge Papillon Belfort, Fransa Mythologie sino-européenne 174, 1 levha 155 Temmuz 2005 Denis Mair Seattle Li ve Kun Trigramlarındaki Janus Benzeri Kavramlar 8 156 Temmuz 2005 Abolqasem Esmailpour Shahid Beheshti Üniversitesi, Tahrir Maniheiz Gnosis ve Yaratılış 157 157 Ağustos 2005 Ralph D. Sawyer Bağımsız Araştırmacı Kehanet ve Savaşın Paradoksal Bir Arada Varlığı 13 158 Ağustos 2005 Mark Edward Lewis Stanford Üniversitesi Eski Çin Mezarlarında Bulunan Savaş Üzerine Yazılar 15 159 Ağustos 2005 Jens Østergaard Petersen Kopenhag Üniversitesi Chu Kralı Zhao'nun Ölümüne İlişkin Zuo Zhuan Hikayesi ve Kaynakları 47 160 Eylül 2005 Matteo Compareti Venedik Han Cenaze Sanatında Bazı Yaygın Sahnelerin Belirlenmesine İlişkin Edebi Kanıtlar 14 161 Eylül 2005 Julie Lee Wei Londra Yi Jing Trigramlarının İsimleri: Dilsel Kökenlerine İlişkin Bir Araştırma 18 162 Eylül 2005 Julie Lee Wei Londra Sayma ve Döğümleme: Eski Çin ve Hint-Avrupa arasındaki yazışmalar 71, harita

--- SAYFA 88 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlık Sayfalar 163 Ekim 2005 Julie Lee Wei Londra Huangdi ve Huntun (Sarı İmparator ve Wonton): Çin Mitolojisindeki Bazı Figürler Üzerine Yeni Bir Hipotez 44 164 Ekim 2005 Julie Lee Wei Londra Shang ve Zhou: İki Hanedan İsmi'nin Dilsel Kökenleri Üzerine Bir Araştırma 62 165 Ekim 2005 Julie Lee Wei Londra DAO ve DE: Çin Felsefesi ve Ahlakındaki Bazı Terimlerin Dilsel Kökenleri Üzerine Bir Araştırma 51 166 Kasım 2005 Julie Lee Wei Londra Hodong Kim Seul Ulusal Üniversitesi ve David Selvia ve Pennsylvania Üniversitesi İncelemeleri Editörü XII i, 63 167 Aralık 2005 ZHOU Jixu Sichuan Normal Üniversitesi Eski Çince '□*tees' ve Proto-Hint-Avrupa "*deus": Benzerlik Dini Fikirler ve Dilbilimde Ortak Bir Kaynak 17 168 Aralık 2005 Judith A. Lerner New York Şehri Asimilasyonun Yönleri: Çin'deki Orta Asyalıların Cenaze Uygulamaları ve Mobilyaları 51, v, 9 levha 169 Ocak 2006 Victor H. Mair Pensilvanya Üniversitesi Hanyu Da Cidian i'nin Üç Ciltlik Baskısı için Dönüşüm Tabloları, 284 170 Şubat 2006 Amber R. Woodward Pensilvanya Üniversitesi İngilizce Öğrenmek, Görünüşünü Kaybetmek ve Devralmak: Li Yang'ın Yöntemi (veya Çılgınlığı) ve Çılgın İngilizcesi 18

--- SAYFA 89 ---

Önceki Sayılar, devamı Sayı Tarih Yazar Başlığı Sayfa Sayısı ile başlayan. 171, Çin-Platonik Makaleler Web'de elektronik olarak yayınlanacak. No'dan gelen sorunlar. 1'den hayır. Ancak 170 adet, stoklarımız bitene kadar basılı kopya olarak satılmaya devam edecek, ardından onlar da Web üzerinden satışa sunulacak. 171 Haziran 2006 John DeFrancis Hawaii Üniversitesi Çince Yazı Reformu Beklentileri 26, 3 incir. 172 Ağustos 2006 Deborah Beaser Tayvan Dilinin Korunmasına Genel Bakış 18 173 Ekim 2006 Taishan Yu Çin Sosyal Bilimler Akademisi Batı ve Doğu Han, Wei, Jin, Kuzey ve Güney Hanedanları ile Batı Bölgeleri Arasındaki İlişkinin Tarihine İlişkin Bir Araştırma 167